KULTTUURIVIHKOT

irtonumero 5,90 euroa 32. vuosikerta numero 6/2004

SUURI RUNOUS-NUMERO

Otto Grundström

rocktähdestä runoilija

PRL YKO 2005-04
410654-0406

Unkari
Maa, kansa, historia
Toim. Juhani Huotari – Olli Lyytikäinen
Kattavassa teoksessa tarkastellaan Unkarin vaiheita maan varhaisimmasta menneisyydestä nykypäiviin sekä annetaan kuva unkarin kielen erityispiirteistä.
Sid. 365 s. 52 €

Ritva Hapuli
Berliini
Kirjailijan kaupunki
Berliini avautuu suomalaisten kirjailijoiden jalanjäljissä ristiriitaisena ja monimuotoisena, aina yhtä kiehtovana. Kirja matkalle mukaan, kahviloissa ja puistoissa luettavaksi.
Nid. 334 s. 30 €

Kirjailijan kaupunki -sarjan aiemmat kirjat: Tartto, Pariisi ja Rooma.

Erkki Helamaa
Vanhan rakentajan sanakirja
Upea vuosikymmenten suurtyö, jonka 3200 herkullista hakusasanaa taustoineen kertovat rakentamisesta ja rakennustyömaiden ilmaisuvoimaisesta kielestä. Komea teos tarjoaa riemastuttavan lukuelämyksen jokaiselle rakentamisen perinteestä kiinnostuneelle.
Sid. 295 s. 58 €

Pirjo Lyytikäinen
Vimman villityt pojat
Aleksi Kiven Seitsemän veljeksen laji
Uusia näköaloja aukova monografia tarkastelee *Seitsemää veljestä* rajojen rikkomisen ja rajoja rikkovan lajin kannalta: keskipisteessä on teoksen transgressiivinen energia – miten veljekset rikkovat, ajautuvat ylilyönteihin ja konflikteihin ja missä mielessä he ovat "metsäsissejä" ja rikkomusten sankareita.
Nid. 292 s. 28 €

Armas Launis
Tunturisävelmiä etsimässä
Lapissa 1904 ja 1905
Toim. Minna Riikka Järvinen
Launiksen matkapäiväkirjat ja valokuvat kertovat Lapista kesinä 1904 ja 1905, jolloin hän kokosi laajimman tähänastisen aineiston pohjoissaamelaisten joikusävelmiä. Teos sisältää kaikkien 831 joikusävelmän autentiset kenttämuistiinpanot.
Sid. 383 s. 52 €

Seppo Hentilä
Harppi-Saksan haarukassa
DDR:n poliittinen vaikutus Suomessa
Teos selvittelee DDR:n poliittista vaikutusta Suomeen ja yksittäisiin suomalaisiin 1960-luvulta 1970-luvulle. Tarkasteltavana ovat kanssakäymisen muodot, tasot ja elämänalueet ja se, miten suomalaiset ottivat vaikuttamisyritykset vastaan. Kirjoittaja kuvaa myös henkilökohtaisia kosketuksiaan DDR:ään.
Sid. 376 s. 30 €

SKS
Suomalaisen Kirjallisuuden Seura

SKS
Laatukirjoja jo vuodesta 1834

HYVIN VARUSTETUISTA KIRJAKAUPOISTA

SKS:n kirjamyymälä
Hallituskatu 1
00170 Helsinki

Tilaukset myös
puh. (09-) 131 232 15
131 232 16
kirjamyynti@finlit.fi

Verkkokirjakauppa
www.finlit.fi/kirjat

KULTTUURIVIHKOT

TEEMA: RUNOUS

Kulttuurivihkot julkaisee uutta suomalaista runoutta. Kirjoittajien joukossa on sekä tunnustettuja suuruuksia että nuoria lupauksia, muun muassa Tehosekoitin-yhtyeen entinen laulaja Otto Grundström (kuvassa)

OTTO GRUNDSTRÖMIN RUNOT 35 – 38

IDA PIMENOFF

ARTIKKELEITA RUNOUDESTA

18 **PAPERILTA KADULLE**
Tamperelainen runoryhmä haluaa tuoda runonsa ihmisten keskelle. Mitä runolle tapahtuu, kun se luetaan ääneen?

21 **JYRKI HEIKKINEN**
Gotlannin Kreivi kävi salamatkalla Enson mailla

24 **NERUDA**
Clileläisen runoilijan syntymästä on kulunut100 vuotta, mutta hän elää yhä.

28 **MONTAASI, RUNOUS JA ELOKUVA**
Miten formalistit yhdistivät runouden ja elokuvan? Juhana Vähänen kirjoittaa montaasin merkityksestä.

32 **HANNU HELIN**
Hyvinkääläisrunoilijan koko tuotanto on kadonnut aarre.

34 **SYKSYN RUNOT**
Katsaus tämän syksyn kotimaiseen runosatoon.

MUUT ARTIKKELIT

13 **MIKSI GRAFFITEJA PELÄTÄÄN?**
Oleellista graffitikeskustelussa ei ole taiteen määrittely, vaan kuri ja toleranssi, kirjoittaa Veera Luoma-aho esseessään.

15 **GENRET ILOISESTI SEKAISIN**
Raportti Nya Perspektiv -musiikkifestivaaleilta Västeråsista.

48 **KIRJAILIJAN TEHTÄVÄ**
Kulttuurivihkot julkaisee Nobel-kirjailija Elias Canettin edelleen ajankohtaisen puheen.

56 **PIENI ELINTIA LAAJENEE**
Miten Maarit Verrosen romaanin päähenkilö matkustaa?

64 **JACQUES DERRIDA (1930–2004)**
Maria Sell kirjoittaa haimasyöpään menehtyneen ranskalaisen filosofin elämäntyöstä.v

PALSTAT

5 **PÄÄKIRJOITUS**

6 **200 SANAA**

9 **KIRAHVI**

10 **JOKISALO**

12 **LEVYT**

58 **KIRJA-ARVIOT**

63 **MIELIPIDE**

65 **LEHTIVERKKO**

66 **SOIKKELI**

KANNEN KUVA IDA PIMENOFF

KULTTUURIVIHKOT

32. vuosikerta

KUSTANTAJA
Domirola Oy

PÄÄTOIMITTAJA
Elias Krohn *elias.krohn@kulttuurivihkot.fi*

TOIMITUSPÄÄLLIKKÖ, KEHITYS
Ari Lahdenmäki *ari.lahdenmaki@kulttuurivihkot.fi*

TOIMITUSSIHTEERIT
Jouni Avelin *jouni.avelin@kulttuurivihkot.fi*
Kaisa Alenius *kaisa.alenius@kulttuurivihkot.fi*
Hanna Kuusela *hanna.kuusela@kulttuurivihkot.fi*

TOIMITTAJAT
Aleksi Ahtola, Pia Hyttinen *(Tampere)*, Riikka Taavetti ja Tuuli Vattulainen.

ULKOASU
Hanna-Maija Matikainen

YHTEYSTIEDOT
Kulttuurivihkot
Lönnrotinkatu 25 A, 00180 Helsinki
puhelin (09) 4114 5369
faksi (09) 685 1012
www.kulttuurivihkot.fi

OSOITTEENMUUTOKSET JA TILAUKSET
Kulttuurivihkot ilmestyy kuusi kertaa vuodessa. Lähetä tilaus tai tieto osoitteenmuutoksesta toimituksen osoitteeseen kirjeitse tai sähköpostitse tilaus@kulttuurivihkot.fi tai käyttäen www-asiakaspalveluamme osoitteessa www.kulttuurivihkot.fi/asiakas/. Kuuden numeron kestotilaus 29 euroa, määräaikainen tilaus 34 euroa.

ILMOITUSHINNAT
Koko sivu 800 euroa, puoli sivua 300 euroa + alv. Ilmoitukset force majeure -varauksin; lehden vastuu rajoittuu maksettuun ilmoitushintaan.

KIRJOITUSTEN LÄHETTÄMINEN
Toimitus ottaa vastaan sitoumuksetta lehdessä julkaistavaksi tarkoitettua materiaalia. Tekstit vain RTF- eli Rich Text Format- tai ASCII- eli tekstitiedostoina sähköpostitse tai lehden osoitteeseen (tuloste ja mahdollinen levyke). Lehti ei vastaa tilaamatta lähetetyn materiaalin säilyttämisestä eikä palauttamisesta. Kulttuurivihkoihin kertyvä aineisto luovutetaan sen vanhennuttua Kansan Arkistoon tallennettavaksi.

KIRJAPAINO
Kainuun Sanomat, Kajaani

ISSN 0356-3367

Tämän numeron kirjoittajia

MARIA SELL
FM ja Turun yliopiston kirjallisuustieteen laitoksen jatko-opiskelija. Sell on tutustunut mannermaiseen filosofian perinteeseen (Kant, Nietzsche, Husserl, Heidegger, Derrida, Foucault). Erityisesti häntä kiinnostavat taiteen filosofian kysymykset sekä modernin ajan käsitys esteettisen, eettisen ja tiedollisen alueiden kytköksistä.

MAIJU TAWAST
Teatteritieteen opiskelija, tekee pro gradua Tsehovin naiskuvista. Kulttuurialan free lancer, kirjoittaja ja kääntäjä.

TANELI TUOMINEN
26-vuotias vapaa harrastelija. Opiskelee filosofiaa Helsingin yliopistossa.

TIINA AHOKAS
Tamperelainen kirjallisuudenopiskelija, joka kirjoittaa huvikseen ja hyödykseen. On omaksunut pahan tavan tehdä haaveistaan totta.

ELIAS CANETTI
Nobel-palkinnon saanut kirjailija. Syntyi Bulgariassa, asui useissa Euroopan maissa ja kirjoitti saksaksi.

VEERA LUOMA-AHO
Helsinkiläinen opiskelija ja kirjoittamisen pätkätyöläinen. Harrastaa yhteiskunnallista toimintaa ja kulttuuria. Erityispahe: naistenlehdet.

SAMI MAKKONEN

K·U·L·T·T·I
KULTTUURI-, MEDIATIEDE- JA TIEDELEHTIEN LIITTO RY.
WWW.KULTTI.NET

Runotar bulevardilehdistön panttivankina

Kirjallisuudella menee kovaa. Asiat ovat monella tapaa hyvin. On kirjastoja, kirjamessuja, apurahoja, nettisivustoja ynnä muuta maan mainota. Mutta meneekö kirjallisuudella oikeasti hyvin? Helsingin kirjamessuilla kirjailijoina esiintyi esimerkiksi poliitikkoina, muusikkoina tai näyttelijöinä paremmin tunnettuja henkilöitä. Myöskään turhista julkkiksista ei tuntunut kirjalijakunnassa olevan pulaa. Ihmisiä, jotka ovat koko elämänsä uhranneet ja omistaneet kirjallisuudelle, tapasi lähinnä yläkerran baarissa. Ennen kirjailija teki kirjoja, nyt julkisuus tekee kirjailijan.

Kirjallisuutta ja varsinkin kirjailijoita käsittelevistä lehtijutuista ei ole pulaa. Varsinainen kirjallisuuskeskustelu on kuitenkin huonoissa kantimissa. Kritiikeistä on muodostunut referaatteja, joissa arvostelija unohtaa esittää mielipiteensä, mutta muistaa erinomaisesti, mitä takakannessa teoksesta kerrotaan. On myös lehtiä, joita arvostelujen julkaiseminen ei enää laisinkaan kiinnosta. Tämä luo olemattoman pohjan sille keskustelulle, jota ei juuri käydä.

Runoudella menee näennäisesti hyvin. Klubien, kilpailujen ja runolevyjen takana ei kuitenkaan kulttuuri kukoista. Runous, joka on syntynyt jonkun muun kuin ilmaisjakelulehden kolumnistin kynästä, ei saa ihmisiä innostumaan edes sen verran, että runouden julkaiseminen olisi taloudellisesti kannattavaa. Suurille kustantajille runous on lähinnä imagokysymys, ja siksi ne haluavat talleihinsa mahdollisimman sävyisiä ja taatun testattuja runoratsuja. Kokeiluun ei tunnu olevan varaa. Kirjallisesti korkeatasoinen ja rohkea runous ajautuu marginaaliin. Hyvänä esimerkkinä laadukasta runoutta julkaisevista pienkustantamoista voin mainita Ville Hytösen Savukeitaan.

Liian monet taiteellisesti korkeatasoiset runoilijat, kuten J.K. Ihalainen ja Hannu Helin, joutuvat julkaisemaan runoutensa itse. Omien kirjojen kustantaminen kertoo kuitenkin tärkeimmästä asiasta, mitä kirjojen parissa työskentelevällä ihmisellä on: aidosta rakkaudesta kirjallisuuteen.

Aleksi Ahtola

Kuka vei Indymedian palvelimen?

21 maailmanlaajuiseen Indymedia-verkostoon kuuluvaa uutissivustoa katosi internetistä torstaina 7. lokakuuta. Pian selvisi, että tuntematon viranomaistaho oli vaatinut internet-palveluntarjoaja Rackspacea luovuttamaan Indymedian Lontoossa sijaitsevan palvelimen kovalevyt.

Indymedia-verkosto koostuu yli 140 paikallisesta toimituskollektiivista ympäri maailmaa. Verkosto on keskittynyt erityisesti globalisaatioon, sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen ja yhteiskunnallisiin kamppailuihin liittyvien aiheiden uutisointiin. Indymedia on erityisesti pyrkinyt kehittämään niin sanottuja vapaan julkaisemisen tekniikoita antaakseen median ihmisten käyttöön. Tämä piirre hämärtää perinteistä toimituskunnan ja yleisön välistä tiukkaa jakoa.

Takavarikon taustat ovat tätä kirjoitettaessa edelleen hämärän peitossa. Kovalevyt palautettiin muutamaa päivää myöhemmin, mutta minkäänlaista selitystä viranomaisten toiminnalle ei ole annettu. On myös täysin epäselvää, kuka tai ketkä itse operaation suorittivat. Kaikki osapuolet kiistävät osuutensa asiaan.

Indymedian 22. lokakuuta julkaisemassa tiedotteessa hollantilainen aktiivi **Clara** ihmettelee, joutuiko palvelin avaruusolioiden abduktoimaksi. ”On kulunut jo kaksi viikkoa, emmekä edelleenkään tiedä yhtään enempää siitä, kuka vei palvelimemme, miksi tai edes miltä mantereelta he olivat.”

Alunperin uutistoimisto AFP:n haastatteleman FBI:n tiedottajan **Joe Parrisin** mukaan haaste tuli FBI:ltä, Yhdysvalloista. Kyse ei kuitenkaan ollut FBI:n operaatiosta, vaan he toimivat kolmannen osapuolen pyynnöstä. Myöhemmin tiedottaja kuitenkin ilmoitti, että häntä on lainattu väärin – FBI:llä ei ole mitään osuutta asiassa. Saman totesi Ison-Britannian sisäministeriön puolesta **Caroline Flint.** Hän nimenomaan painotti, että Ison-Britannian viranomaisilla ei ollut mitään tekemistä takavarikon kanssa. Flint ei myöskään ollut sen enempää kiinnostunut pohtimaan, kuka on voinut suorittaa takavarikon Ison-Britannian maaperällä ilman Ison-Britannian viranomaisten mukanaoloa.

Julkaisemassaan tiedotteessa Rackspace puolestaan sanoo toimineensa kuten ”hyvä yhtiökansalainen” ja täyttäneensä viranomaisilta saamansa määräyksen luovuttaa Indymedian kovalevyt. Perusteena oli Yhdysvaltain ja Ison-Britannian välinen sopimus keskinäisestä lakiavusta (Mutual Legal Assistance Treaty, MLAT). Sopimus määrittää toimintatavat valtioiden väliselle avunannolle tutkittaessa muun muassa ”terrorismia, kidnappauksia ja rahanpesua”. Rackspace toteaa, että oikeuden päätös kieltää yhtiötä kommentoimasta asiaa enempää.

Mahdollinen kolmas osapuoli voisi olla Sveitsin ja Italian viranomaiset. Sveitsin viranomaiset ovat aiemmin pyytäneet FBI:tä poistamaan Nantesin Indymedian sivulla olleen poliisisoluttautujaa koskeneen artikkelin. Nantesin Indymedia sijaitsee takavarikoidulla palvelimella. Sveitsiläinen syyttäjä on vahvistanut, että Indymediaa koskeva tutkinta on aloitettu, mutta hän kiistää pyytäneensä Indymedian palvelinten takavarikoimista.

Italiasta bolognalainen tuomari **Marina Plazzi** on vahvistanut pyytäneensä Yhdysvaltain viranomaisilta palvelimen IP-logeja liittyen erääseen Lontoon palvelimella sijaitsevaan Italian Indymediassa julkaistuun artikkeliin. Plazzi johtaa tutkintaa, jonka kohteena on hämäräperäinen Federazione Anarchica Informale. Ryhmän italiankielinen lyhenne FAI sattuu olemaan sama kuin Italian suurimmalla anarkistijärjestöllä Federazione Anarchica Italianalla. Federazione Anarchica Informale otti vastuun taannoin muun muassa Euroopan Unionin komission puheenjohtajalle **Romano Prodille** lähetetystä pommista. Kuitenkin myös Plazzi kiistää pyytäneensä palvelinten takavarikoimista. Italian viranomaisten ja Indymedian välit ovat olleet kireät vuoden 2001 Genovan G8:n vastaisten mielenosoitusten jälkeen.

International Federation of Journalists (IFJ), joka edustaa puolta miljoonaa journalistia ympäri maailmaa, tuomitsee julkaisemassaan tiedotteessa jyrkin sanoin viranomaisten toiminnan. IFJ:n pääsihteeri **Aidan White** toteaa viranomaisoperaation olleen ”enemmän legitiimin journalismin häirintää kuin rikollisuudentorjuntaa”.

www.indymedia.org

Tapio Laakso

Presidentin ja ekonomistin globalisaatio

Millainen on Suomen globalisaatiopoliittinen linja? Kuka sitä johtaa, ja onko siinä ristiriitaisuuksia? Onko linjoja kenties kaksi? Helsingin Vanhalla ylioppilastalolla käytiin lokakuun 15. päivä keskustelua Suomen globalisaatiopoliittisesta linjasta. Paneelin alustajina olivat Tasavallan presidentti **Tarja Halonen** ja alivaltiosihteeri **Vesa Vihriälä.**

Presidentti Halonen alusti sosiaalisen ulottuvuuden maailmankomissiolle tuotetusta globalisaatioraportista. Hänen mukaansa globalisaatiokeskustelua täytyy käydä niin kansallisella kuin kansainväliselläkin tasolla. Ennen kaikkea tärkeää on eri toimijoiden vuoropuhelu ja umpikujaan päätyneen globalisaatiokeskustelun edistäminen. Halonen puhui laajoista linjoista, kansallisvaltioiden roolista yhtenä osana prosessia ja nykyisenkaltaisen globalisaation epäoikeudenmukaisuudesta.

Vuoropuhelun toisen osapuolen alivaltiosihteeri Vihriälän näkökulma oli selvästi Halosen lähtökohtia kapeampi. Hän esitteli Valtioneuvoston kanslian tilaamaa Suomi maailmantaloudessa -hankkeen väliraporttia.

Vihriälän ja raportin ratkaisut painottuivat ekonomistiseen selviämisstrategian etsintään. Esityksen mukaan Suomen on kyettävä käyttämään hyväkseen avautuvia markkinoita ja muualla tuotettua osaamista voidakseen päästä osalliseksi globalisaation hyödyistä. Vihriälän iskusanoja olivat kilpailukyky, riskirahoitus, innovaatiot, teknologian kehitys ja kilpailun edistäminen.

Hiekkaa Suomi maailmantaloudessa -hankkeen rattaisiin heittivät akatemian tutkija **Thomas Wallgren** ja tilaisuuden järjestäjän, Attac ry:n, edustaja **Kaisa Eskola.**

Wallgrenin mukaan kulttuurimme on kriisissä, koska olemme huomanneet, että oikeudenmukaisuuden ihanne ja talouskasvun tavoittelu eivät ole yhdistettävissä. Wallgren korosti päämäärien uudelleenarvioinnin tärkeyttä teknisten ratkaisujen sijaan.

Eskola taas painotti konkreettisia, globaaleja ratkaisumalleja. Hän mainitsi kansainvälisen valuutanvaihtoveron yhtenä keinona hallita globalisaation haittavaikutuksia ja lisätä maailmanlaajuista oikeudenmukaisuutta. Valuutanvaihtovero on yksi Attacin perusteemoista, ja myös presidentti Halonen suhtautui siihen yhtenä pohtimisen arvoisena vaihtoehtona. Halonen nosti esiin myös kansainvälisen asekauppaveron mahdollisena keinona hallita globaalisaation haittailmiöitä.

Suurta eripuraa presidentin ja alivaltiosihteerin välille ei odotettavasti syntynyt, mutta paneeli kuitenkin osoitti, että pohjoismaisen kansallisvaltion taloudellista menestystä ja globaalia oikeudenmukaisuutta ei ole helppo sovittaa yhteen – ei edes retorisesti. Talouskysymysten hallitsemassa keskustelussa ekonomistien näkemykset vaikuttavat harmittavan usein yksisilmäisiltä, ja muillakin toimijoilla toinen silmä jää kovin usein avaamatta.

Hanna Kuusela

Lentäminen verolle

Maan ystävät -kansalaisjärjestön keväällä aloittama lentomaksukampanja on saanut jo kolmisenkymmentä suomalaista maksamaan vapaaehtoisen veron lentomatkoistaan.

Maan ystävien mielestä ylimääräinen maksu on tarpeen, koska lentoliikenne aiheuttaa huomattavia ympäristöongelmia, eivätkä lentomatkustajat nykyisin maksa kulkutapansa todellisia kustannuksia. Esimerkiksi lentokoneiden polttoaineesta, kerosiinista, ei peritä lainkaan polttoaineveroa.

”Lentäminen on ilmaston kannalta kaikkein haitallisin liikkumismuoto, mutta sen verokohtelu on kaikkein suopeinta. Tilanne on järkyttävä”, sanoo Maan ystävien ilmastokampanjavastaava **Lauri Myllyvirta.**

Yhdistys muistuttaa, että lentokone kuluttaa yhtä matkustajaa kohti energiaa 12 kertaa ja kiihdyttää ilmastonmuutosta jopa 30–50 kertaa niin paljon kuin junalla matkustaminen. Tästä huolimatta päästöjä rajoittava Kioton ilmastosopimus ei koske nopeasti kasvavaa kansainvälistä lentoliikennettä.

Vapaaehtoinen lentomaksu merkitsee sitä, että lentomatkustaja luovuttaa tietyn prosentin lentolipun hinnasta jonkin ympäristöjärjestön, esimerkiksi Maan ystävien, ilmastokampanjan hyväksi. Lentomaksun tuotto käytetään ilmastopoliittiseen vaikuttamiseen ja konkreettisiin ilmastohankkeisiin kuten puiden istuttamiseen, metsien suojelun edistämiseen, uusiutuvien energialähteiden tukemiseen ja energiansäästön vauhdittamiseen.

Yksityisten kansalaisten lisäksi muutamat kansalaisjärjestöt ovat ilmoittaneet ottavansa lentomaksun käyttöön. Esimerkiksi Vasemmistonuoret ry. maksaa viiden prosentin suuruisen lentoveron kaikista järjestön varoilla tehtävistä lentomatkoista.

Lauri Myllyvirta muistuttaa, että ympäristön kannalta paras vaihtoehto on kuitenkin jättää lentomatka kokonaan tekemättä. ”Emme halua sanoa, että lentäminen on ok kunhan maksat lentoveron, vaan että jos nyt joka tapauksessa lennät, niin maksa edes lentovero.”

www.maanystavat.fi/lentomaksu

Elias Krohn

Eetos tukee kriittistä tutkimusta

Turussa on perustettu uusi yhdistys tukemaan kriittistä kulttuurin ja yhteiskunnan tutkimusta. Eetos-yhdistyksen painopiste on tiedon ja toiminnan tuottamisen eettisissä ja poliittisissa kysymyksissä sekä moderniteetin eri ulottuvuuksien kriittisessä käsittelyssä. Se korostaa sivistysyliopiston ja akateemisen perustutkimuksen tärkeyttä.

Yhdistys julkaisee kirjoja sekä järjestää tieteellisiä seminaareja ja yleisötilaisuuksia. Keskeisiä teemoja tulevat olemaan muun muassa tieteen ja teknologian tutkimus sekä filosofia, feministinen tutkimus ja kritiikki, elokuva- ja mediatutkimus, filosofinen estetiikka sekä etiikka ja politiikan filosofia. Eetoksen julkaisusarjan ensimmäinen teos, **Teemu Tairan** ja **Pasi Väliahon** toimittama *Vastarintaa nykyisyydelle: Näkökulmia Gilles Deleuzen ajatteluun,* näki päivänvalon lokakuussa. Samassa yhteydessä järjestettiin spektaakkeli ja politiikka -aiheinen seminaari.

Eetoksen puheenjohtajana toimii *Kulttuurivihkojen* pitkäaikainen avustaja, filosofian lisensiaatti **Jussi Parikka.**

http://org.utu.fi/yhd/eetos

Elias Krohn

© TAMPEREEN TEATTERI

Heikki Kinnunen naispääroolissa

Tampereen Teatteri juhlii tänä näytäntökautenaan 100-vuotista taivaltaan muun muassa kantaesittämällä 10. joulukuuta **Leea Klemolan** käsikirjoittaman ja ohjaaman näytelmän *Kokkola*. Kokkola on toinen osa Pohjanmaa-trilogiaa, jonka aloitti keväällä 2003 **Miira Sippolan** Aurinkoteatterille tekemä *Lapua!* Trilogian kolmas osa tulee olemaan *Helsinki*.

Kokkola on arktinen tragedia ihmisistä, joilla on vain toisensa, halusivat he sitä tai eivät. Klemola kuvaa kotikaupunkinsa kautta laajemminkin suomalaista mentaliteettia, mykän kansan pyrkimystä EU-kelpoisuuteen.

”Näytelmä on kunnianosoitus pohjoisen kehollisuudelle”, Klemola sanoo. ”Pohjoisen ihmisillä on laajat reviirit, ja meidän lantiomme taipuu huonosti flamencoon. Pohjoinen asemamme muokkaa mentaliteettimme: teemme mieluummin kuin puhumme.”

Kokkola ei kuvaa estyneitä ihmisiä, vaan päinvastoin. ”Vaikka kavahdamme kosketusta, on monia tapoja rakastaa. Alastomuutta voi olla myös ilman seksiä”, toteaa Klemola.

Näytelmä kertoo kuusikymppisestä portsarinaisesta, joka elää rakkaudenpelossa mutta jolla on hinku päästä Grönlantiin. Naista esittää **Heikki Kinnunen**, jolle Klemola sanoo roolin olevan juuri sopiva ja hymyilee päälle.

Muissa rooleissa nähdään muun muassa **Tuija Ernamo**, **Raimo Grönberg**, **Ritva Jalonen**, **Klaus Klemola** ja **Juho Kuosmanen**.

Leea Klemola on tunnettu räväkästä otteestaan, ja häntä on kutsuttu suomalaisen teatterin ”hirviöksi”. *Kokkolaakaan* ei suositella lapsille muun muassa tolkuttoman kiroilun vuoksi. Mielenkiintoista nähdä, miten rosoinen näytelmä puree kultivoituneisiin Tampereen Teatterin katsojiin. Alapäähuumoriin teatterissa on jo totuttu kestosuosikki *Alivuokralaisen* kautta, mutta Klemolan näytelmältä on syytä odottaa myös rajuutta, virheellisiä ja epäkeskoja ihmisiä. Sitä luvataan lämmittää myös erityisesti ilkeällä huumorilla, mikä lienee tämän ajan ilmiö. Ystävällismielinen piikittelyhän on muotia, vaikka suomalaiset ovatkin aina olleet tylyjä perusluonteeltaan.

Onko ihmisten shokeeraaminen tarpeen, Leea Klemola? ”Ei ole, enkä ole lähtenytkään siitä. Pikemminkin koen helpotusta, kun esimerkiksi näen vanhempia ihmisiä näyttämöllä alastomina.”

Helpotuksen tuottamiseen Klemola on pyrkinyt muissakin produktioissaan, esimerkiksi *Seksuaalissa* ja *Naturalissa* muutama vuosi sitten. Nyt Klemola pureutuu mentaaliseen alastomuuteen; hän on lähtenyt Kokkolasta, mutta voiko Kokkola lähteä hänestä koskaan?

www.tampereenteatteri.fi

Pia Hyttinen

Avain kirjallisuudentutkimukseen

Kirjallisuudentutkimuksen seura (KTS) alkaa julkaista *Kirjallisuudentutkimuksen aikakauslehti Avainta*. *Avain* jatkaa vuodesta 1929 ilmestyneen *Kirjallisuudentutkijain Seuran vuosikirjan* perinteitä tieteellisen aikakauslehden muodossa. Lehtiuudistuksen myötä Kirjallisuudentutkijain seuran julkaisutoiminta siirtyy Suomalaisen Kirjallisuuden Seuralta (SKS) KTS:n omalle vastuulle.

Neljästi vuodessa ilmestyvä lehti on alan ainoa edustaja Suomessa, ja sen tavoitteena on lisätä kirjallisuudentutkimuksen informaatioarvoa ja ajankohtaisuutta. Vuosikirja ei useinkaan tavoittanut ajankohtaista kirjallisuuskeskustelua, mihin taas aikakauslehti voi ainakin pyrkiä.

Myös yliopistojen tulosvastuu on osaltaan johtanut lehden syntyyn: julkaisujen määrä saadaan aikakauslehden avulla nousemaan, mikä vastaa samalla myös oppialan kasvua. Lehden lukijakunnaksi kaavaillaan erityisesti tutkimuksesta kiinnostunutta yleisöä. Pyrkimyksenä on myös nostaa kirjallisuudesta käytävän keskustelun tasoa tiedotusvälineissä.

Avaimen päätoimittajakunta vaihtuu vuoden tai kahden välein sekä teemojen mukaan. Lehden ensimmäisen numeron päätoimittajina ovat **Klaus Brax** ja **Kai Mikkonen**. Sen pääkirjoituksessa todetaan kirjallisuudentutkimuksessa olevan jälleen käynnissä tuottelias murrosvaihe.

Lehti pyrkii selvästi myös nostamaan kirjallisuudentutkimuksen ja teorian asemaa, joka on aika ajoin asetettu kyseenalaiseksi. Päätoimittajien mukaan on esimerkiksi ”huvittavaa, että niin monet kirjailijat suhtautuvat julkisuudessa kriittisesti kirjallisuudentutkimukseen, vaikka heistä valtaosa on nykyään opiskellut yliopistojen kirjallisuusaineita”.

Päätoimittajat korostavat kirjallisuudentutkimukselle tärkeitä peruskysymyksiä: ”Mitä tarkoittaa se, että jotain runoa pidetään hyvänä tai huonona? Miksi on olemassa romaani? Miksi ihmiset tarvitsevat fiktiota? Miksi ja miten ihmiset lukevat?” Heidän mukaansa tällaiset kysymykset voivat rikastuttaa niin kirjallisuutta kuin siitä käytyä keskusteluakin. Nähtäväksi jää, miten *Avain* onnistuu rikastuttamisprosessissa.

Hanna Kuusela

Laululiikkeessä mukana olleita etsitään

Ohjaaja **Jouko Aaltonen** ja Illume Oy ovat valmistelemassa dokumenttielokuvaa 1970-luvun poliittisesta laululiikkeestä. Elokuvaa varten etsitään mukana olleita ihmisiä, joilla on omia muistoja, kokemuksia ja tarinoita lauluryhmistä eri puolilta Suomea. Tekijät ovat myös kiinnostuneet kaikesta aiheeseen liittyvästä materiaalista: valokuvista, ääninauhoista, jne.

Yhteydenotot ja tiedustelut: Ohjaaja Jouko Aaltonen, Illume Oy, Palkkatilankatu 7, 00240 Helsinki, e-mail: jouko.aaltonen@illume.fi , puh 0500 877458, fax. 09 1481489

Kulttuurivihkot hakee lisätyövoimaa

Kulttuurivihkot-lehti hakee uutta toimittajaa ja toimitussihteeriä virkeään toimituskuntaansa. Toimittajan tehtäviin kuuluu lehden uutisten ja artikkelien kirjoittamista sekä lehden sisällön suunnittelua. Toimitussihteeri pitää lisäksi yhteyttä avustajiin ja editoi heidän kirjoittamiaan ”valmiita” artikkeleja. Työt edellyttävät osallistumista lehden toimituksessa Helsingissä pidettäviin kokoukseen. Työt ovat sivutoimisia ja niistä maksettavat korvaukset vaatimattomia.

Tarjoamme mahdollisuuden kartuttaa työkokemusta, toteuttaa journalistisia unelmia ja olla mukana tekemässä vallankumouksia. Edellytämme erinomaista kirjoitustaitoa, journalistista silmää, kulttuurin ja tai-teiden tuntemusta, yhteistyökykyä ja aktiivisuutta.

Kulttuurivihkot on 32-vuotias riippumaton vasemmistolainen kulttuurilehti, joka ilmestyy kuudesti vuodessa. Lehteä kustantaa Domirola Oy.

Hakemukset ansioluetteloineen ja juttunäytteineen (enintään 4 kpl) pyydetään toimit-tamaan 13.12. mennessä osoitteeseen: Kulttuurivihkot / Domirola Oy, Lönnrotinkatu 25 A, 5. krs, 00180 Helsinki (kuoreen tunnus: ”toimittaja” tai ”toimitussihteeri”), tai sähköpostitse osoitteeseen: elias.krohn@kulttuurivihkot.fi. Lisätietoja antaa päätoimittaja Elias Krohn, elias.krohn@kulttuurivihkot.fi, puh. 050 460 1636.

Puolue

Heräsin heinikossa. Apinanleipäpuussa räksytti joku keskenkasvuinen **Töyhtöturakojen** perheestä. Päätäni jomotti. Mitä olin tehnyt? Katumus virtsasi päälleni, ja välttelevät silmäni osuivat vesipatoon.

Muistin nousseeni kapinaan **Itaraa Salametsästäjää** vastaan muiden savannin eläinten kanssa. Koska pato oli yhä ehjä, olimme epäonnistuneet.

Minua pelotti. En nähnyt missään yhtäkään ystävää. Harhailin savannin laitamilla ja lähes kerjäsin kilttejä **Leijonia** iskemään hampaansa lihaani. Tunsin olevani arvoton ja hukassa: olin menettänyt tulevaisuuteni noustessani omistajaa vastaan. Tästä **Äiti** oli varoittanut.

Aivan metsikön laidassa, kun hypähdin myrkyllisen **Puffadder**-käärmeen yli, havaitsin pienen ja rähjäisen mökin. Sen katolla oli kyltti, jossa luki: Baobab Vasemmalle. Ihmettelin, kuka tahtoo siirtää baobabit eli apinanleipäpuut vasemmalle – puut ovat raskaita ja vaikeita siirtymään –, joten panin pääni sisään oviaukosta.

Kurkistin hämärään mökkiin, ja vähitellen silmäni erottivat otuksen, jossa oli vähän karhua, vähän laiskiaista ja vähän muurahaiskarhua, mutta se ei ollut mikään niistä. Sillä oli älykkäät silmät ja se istui pöydän takana, jossa luki ”Baobab”.

Sinä iltapäivänä tulimme tutuiksi, ja koska Baobabin maja oli pieni, menimme lähteen rantaan ja joimme sen rannalla kylmää kookosmehua. Se iltapäivä opetti minulle paljon, ja sain oman arvoni kirahvina takaisin.

Seuraavan päivän iltana menimme jälleen lähteelle. Baobab katsoi minua älykkäillä silmillään ja sanoi: ”Sinun kannattaisi liittyä Puolueeseen.”

Päässäni kiirivät Äidin ja ystävieni varoitukset: voisiko tämä olla harha-askel, jota katuisin koko loppuelämäni ajan? Aivan kuin epävarmuuteni olisi kutsunut väkeä paikalle, sihisi Puffadder-käärme minulle lehvästöstä: ”Liity minun puolueeseeni. Lisää syötävää käärmeille, virtahevot ja laiskiaiset ja muut pummit kuriin ja viidakko isommmaksi!”

Olin kuitenkin ratkaisuni tehnyt ja sanoin: ”En liity sinun Puolueeseesi, vaan liityn meidän Puolueeseemme.” Ja Baobab ojensi minulle vahvan, avoimen kätensä.

Valtapolitiikkaa humanitaarisen intervention varjolla

"Suomi kahteen taisteluosastoon ", ilmoitti STT 03.11.2004. Suomi on valmis osallistumaan EU:n nopean toiminnan joukoissa yhteiseen taisteluosastoon myös Saksan ja Hollannin kanssa. Tätä ennen Suomi oli päättänyt osallistua yhteiseen osastoon Ruotsin kanssa. Päätöstä on perusteltu osallistumisen välttämättömyydellä, jotta Suomen nykyisen kriisinhallintaosallistumisen ja valmiuden laatua voidaan parantaa entisestään.

Vasemmistoliiton puheenjohtaja **Suvi-Anne Siimes** antoi Turun puoluekokouksessa tukensa EU:n taistelujoukoille ja niiden sotilaallisen toiminnan laajentamiselle maailmanlaajuiseksi. Hän perusteli tukeaan reaalipolitiikalla ja humanitaarisen intervention välttämättömyydellä. "Sotia ja väkivaltaa on helppo vastustaa kirkasotsaisesti sivusta", totesi Siimes.

Rauhanliikkeen ja kansainvälisen yhteisön kyvyttömyyden lisäksi Siimeksen keskeinen perustelu EU:n militarisoinnille on humanitaarisen intervention oikeutus, jonka tavoitteena on kansamurhan, etnisten väkivaltaisuuksien ja muiden ihmisyyttä vastaan suuntautuvien rikosten estäminen. Siimes edellyttää, että EU:n sotilaalliselle toiminnalle Euroopan ulkopuolella on "syytä hankkia YK:n turvallisuusneuvoston valtuutus".

Ajatus EU:n nopean toiminnan joukoista ja humanitaarisesta interventiosta on monellakin tavalla ongelmallinen. Ensinnäkin EU:n poliittisen eliitin piirissä ei humanitaarinen interventio vilahtele kovinkaan usein perusteluna joukkojen tarpeellisuudelle. Kriisinhallinnan välttämättömyydestä kyllä puhutaan, mutta samas-sa yhteydessä välähtelee yllättävänkin avoimesti ajatus valtapolitiikan välttämättömyydestä. Saksan armeijan johtava kenraali **Klaus Naumann** perusteli EU:n militarisointia jo 1990-luvun alussa toteamalla: "Maailmassa on olemassa ainoastaan kaksi valuuttaa: taloudellinen voima ja sotilaalliset keinot sen toteuttamiseksi." Tämä näkemys oli myös taustalla EU:n Amsterdamin sopimuksessa (1997), jossa sovittiin EU:n sotilaallisesta kehittämisestä. Sopimusta edeltäneessä niin sanotussa "Tindemannin muistiossa" todettiin, että EU ei ole kyvykäs ilman yhteistä turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaa harjoittamaan tehokasta ulkopolitiikkaa, jossa yhdistyisivät diplomatia ja sotilaallinen painostus.

Siimeksen mukaan ei ole uskottavaa, "että EU lähtisi joukoillaan hyökkäyssotaan, sillä EU on kaikesta huolimatta hyvin erilainen kuin Amerikka." Silti olisi kysyttävä lauseesta huokuvan euro-optimismin todenperäisyyttä. Saksan puolustusministeriön julkaisu *Truppenpraxis* (2/1996) ei näe, että humanitaariset operaatiot määrittäisivät tulevien konfliktien luonnetta. Lehden mukaan tulevaisuus on sotaa rikkaiden ja köyhien valtioiden välillä: "1900-luvun suuret sodat tapahtuivat hyvinvoivien valtioiden kesken. Seuraavalla vuosisadalla tulevat nyt rauhassa keskenään elävät hyvinvointivaltiot puolustamaan hyvinvointiaan köyhiä valtioita ja alueita vastaan."

Huolestuttavaa on se, että EU:n militarisoitumis kehitys eteni jättiaskelin Kosovon sodan varjossa. Sotatoimien ollessa kuumimmillaan EU päätti Kölnin huippukokouksessa kesäkuussa 1999 60 000 miehen EU-joukkojen perustamisesta, joiden toimintasäde olisi 4000 kilometriä EU:n rajoista. Saksan ulkomi nisteriö totesi kokouksen olleen EU:n "oman tur vallisuus- ja puolustuspolitiikan syntyhetki". **Javier Solanan** mukaan kehitys oli ollut hämmästyttävän nopeaa. Hänen mukaansa EU oli edennyt asiassa "valon nopeudella". Tässä suhteessa vanha historialli nen kokemus osoittautuu jälleen todeksi. Sota edistää kaikilla tavoin yhteiskuntien militarisoitumista. EU:n militarisoitumiskehitykseen liittyy huolestuttavalla tavalla puhe hegemoniasta ja maailmanvallan roolista. EU:n komission puheenjohtaja **Romano Prodi** vaati vuonna 2002 EU:lle "maailmanvallan roolia". Hänen mukaansa EU:sta on tulossa "supervalta". Tulevaisuudessa tulisi maailmanpolitiikan tahtipuikkoa heiluttamaan "kaksi jättiläistä", joista toinen on eurooppalainen ja toinen amerikkalainen. Pitemmälle asiassa menee Saksan liittokansleri **Gerhard Schröderin** keskeinen ulkopoliittinen neuvonantaja **Werner Weidenfeld**, jonka mukaan EU:sta on tulossa "hegemoniavalta" maailmassa, sillä Yhdysvalloilla ei hänen mukaansa tulevaisuudessa ole siihen potentiaalia ja

riittävää tahtoa.

Puhe ”globaalisesta vallasta”, ”hegemoniasta” ja ”maailmanvallasta” on avoimen valtapolitiikan kieltä, johon julkisuutta varten lisätään humanitaarisen intervention ajatus. Se on propagandistinen kulissi, jolla EU:n muokkaaminen sotilaalliseksi toimijaksi tehdään kansalaisille oikeutetuksi.

Humanitaarisen intervention ajatus ei itsessään ole ongelmaton. Monissa nykylausunnoissa humanitaarisesta interventiosta kuultaa lävitse vanha siirtomaaimperialismin ääni. Niinpä johtava konservatiivinen saksalaislehti *Frankfurter Allgemeine Zeitung* (20.3.2003) nimittää humanitaarista interventiota ”demokraattiseksi kolonialismiksi”. Englannissa liberaalidemokraattien tiedottajan lordi **Wallace of Saltairen** mukaan humanitaarista interventiota voidaan kuvata liberaaliksi imperialismiksi, joka merkitsee sitä, että kelvollisen tarkoitusperän saavuttamiseksi tehdään oikein. EU:n nopean toiminnan joukkojen ja humanitaarisen intervention ajatuksen oikeuttaminen puheella siitä, että ”tarvitseehan sivistynyt maailman nopean toiminnan joukkoja estääkseen kansanmurhat muualla”, on paluuta siirtomaaimperialismin aikakauden ajatteluun. Lausahdus antaa vaikutelman, että kehittyneet teollisuusmaat ja Eurooppa sen eräänlaisena etujoukkona edustavat sivilisaatiota, jonka ympärillä on barbaarinen maailma, jossa ”villit” syyllistyvät barbaarisuuttaan kansanmurhiin ja etnisiin puhdistuksiin.

Tällaisella puheella ”sivistyneistä maista” ja niiden ”taakasta” on syvät juuret länsimaisen sivilisaation historiassa. Eurooppa on esittäytynyt ja esiintynyt kehityksen mittapuuna puhuttaessa läntisen ajattelun, tieteen, talouden periaatteiden, valtion hallinnon, koulutusjärjestelmän, elämäntyylin, tekniikan kehityksestä sekä demokratian ja sosiaalivaltion läntisestä ymmärryksestä. Eurooppalaisen ekspansion ja kolonialismin sekä sen kautta syntyneen maailmantalouden työjakoi-neen on tulkittu viime kädessä merkinneen positiivista kehitystä, joka on murtanut aasialaisen, afrikkalaisen ja/tai Kolumbusta edeltäneen Amerikan pysähtyneen tuotantotavan ja despoottisen hallinnon.

Eurooppalaista sivistystä voi katsoa myös kolmannen maailman vapautusliikkeiden ideologin **Franz Fanonin** silmin, joka kirjoitti 1960-luvun lopulla eurooppalaisesta elämänmuodosta: ”Kun etsin ihmistä eurooppalaisesta elämänmuodosta löydän ainoastaan ihmisen negaatioita toinen toisensa jälkeen, murhien vyöryn.” Hänen mukaansa Eurooppa ja sen luomat valtiot sekä instituutiot eivät ansainneet kunnioitusta. Tätä vahvistaa myös Euroopan synkkä siirtomaahistoria. 1800-luvun siirtomaaimperialismia perusteltiin ”sivilisatorisella missiolla”, joka käytännössä merkitsi synonyymiä kansanmurhalle edistyksen nimissä.

Tätä historiallista taustaa vasten puhe sivistyneen maailman rauhanmissioista, humanitaarisista interventioista ja sotilaallisesta humanismista Afrikassa ja Aasiassa on silmien sulkemista historialta. Rauhanliikkeen ja vasemmiston visaiseksi ongelmaksi jää vastata lähes ylitsepääsemättömiin haasteisiin. Ovatko antimilitarismi ja pasifismi mahdollisia maailmassa, jossa sosiaalinen eriarvoisuus kansainvälisesti kasvaa jatkuvasti ja jossa taistelu niukkenevista raaka-aineista sekä saastutusmahdollisuuksista kasvihuoneilmiön uhan kasvaessa voimistuu? Onko ihmiskunnalla varaa militarisoitumiseen ja sotilaallisten konfliktien ratkaisumahdollisuuksiin ydinaseiden ja muiden joukkotuhoaseiden sekä ekologisen kriisin maailmassa?

Kysymykset voi asettaa toisinkin: Onko ihmiskunnalla enää varaa muuhun kuin pasifismiin ja militarisoitumisen vähentämiseen? Onko rauhanliikkeen tuettava reaalipoliittista kehitystä ja hyväksyttävä ydinaseiden, ekologisen kriisin ja eriarvoistuvan maailman lisääntyvä militarisoituminen ja väkivalta konfliktien ratkaisumalliksi poliittisena realiteettina vai tulisiko kehittää rauhanliikettä globaalisesti sellaiseksi poliittiseksi voimaksi, joka sodan ja militarisminvastaisen toiminnan lisäksi kykenee tulevaisuudessa esittämään vaihtoehtoista kehitysmallia myös ekologian ja yhteiskunnallisen kehityksen osalta vakaaman ja tasaarvoisemman maailman puolesta?

Jouko Jokisalo

KOMINFORM www.kominf.pp.fi

IKKUNA TODELLISEEN MAAILMAAN

Maksuton Internet-uutispalvelu. Liity postituslistoille!
Web-sivuilla suomenkielisiä katsauksia sekä luokkataistelun että geopolitiikan näkökulmista. KOMINFORM, PL 182, 00811 Helsinki puh. 040-7177941, fax 09-7591081

Juche-aatteen opintoyhdistys
– The Society for Study of the Juche Idea

Kytömaantie 174, 32200 Loimaa
Faksi (02) 7622444
juche.aate@saunalahti.fi
Pyydä suomenkielistä aineistoa korealaisesta sosialismista!

Vaihtoehtouutiset http://vai.tux.nu vaihtoehtouutiset@sci.fi

Äänten kontrastia ja virtuoosisia nuottiryöppyjä

Yannis Kyriakides / Andy Moor
Red v green
Unsounds u08
John Butcher
13 Friendly Numbers
Unsounds u07
John Mueller / Bhob Rainey / Jim Schoenecker
Crouton Music, crou023
Jason Kahn and John Mueller
Papercuts
Crouton Music, crou022

www.unsounds.com
www. crontonmusic.com

Englantilaissyntyinen, mutta Amsterdamissa nykyisin majaileva kitaristi **Andy Moor** on tärkeä hahmo rockin ja improvisoidun musiikin välisessä kommunikaatiossa. Punk-taustaisen The Ex -yhtyeen kitaristin pestin ohella Moor on nimittäin ahkera improvisoija, joka levy-yhtiöllään Unsounds on dokumentoinut odottamattomia kohtaamisia muun muassa **Kaffe Mathewsin** ja **John Butcherin** kanssa.

Red v green -levy heittää Moorin kirskuvan sähkökitaran törmäyskurssille **Yannis Kyriakidesin** siron, muttei suinkaan vähäeleisen elektroniikan kanssa. Kolmesta improvisaatiopäivästä kootut 15 kappaletta jäävät keskimäärin kolmen minuutin mittaisina melko lyhyiksi, mutta niiden viehätys piileekin pikemminkin äänten kuin osioiden välisissä kontrasteissa. Moor ja Kyriakides osaavat antaa tilaa toisilleen, sulauttaa tarpeen vaatiessa soitintensa äänet yhteen ja eristää ne jälleen toisistaan. Moorin kitaran tosin tunnistaa preparoitunakin välittömästi rock-taustaisen kitaristin soittajaksi, mutta ehkä juuri elementtien konstailematon tunnistettavuus tekee tästä niin vetoavan äänitteen.

Unsoundsin katalogi ei kuitenkaan rajoitu ainoastaan esittelemään Moorin yhteistyöhankkeita. Toinen tuore julkaisu on tuo John Butcherin ensimmäisen sooloalbumin *13 Friendly Numbers* (1992), joka nyt pääsee muidenkin kuin levynkeräilijöiden ulottuville. Pelkällä saksofonilla, joskin välillä päällekkäisäänitettyinä, soitetut 13 raitaa ovat äärimmäisen kiinnostavia jo teknisessä mielessä: Butcher on jäsennellyt saksofonin ”väärinkäyttötavoista” ilmaisuvoimaisen sanaston, jota hän hallitsee suvereenisti. Virtuoosiset nuottiryöpyt tuovat välillä mieleen loppuvuosien **John Coltranen**, mutta jatsista ei missään nimessä ole kyse. Butcherille saksofoni on pelkkä äänilähde, josta hän välillä sähköisesti vahvistaenkin saa irti yllättävän rikkaan sointikudelman. Välillä Butcherin hillitön kekseliäisyys saa kuitenkin ounastelemaan tarvetta todistaa kyvykkyyttä fonistina – ilmaa näihin sävellyksiin ei juuri jää.

Sitä vastoin milwaukeelaisen Croutonin julkaisulla nro. 23 ilmaa riittää hyperventilaatioon asti. Kahden hiukan kiihkeämmän purkauksen ympäröimät 20-minuuttiset ääniaavikot keriytyvät auki aivan toisessa ajassa kuin keskittymishäiriöinen radiopop. **Jim Schoeneckerin** siniaaltoja koristelee muutaman minuutin välein **Jon Muellerin** rummunraapaisu tai sopraanosaksofonin putken seiniä rahisuttava **Bhob Raineyn** hengitys. Etenkin Muellerin soittamien äänien kautta myös huone pääsee osallistumaan musiikkiin. Lyhyen ja kovan kaiun perusteella kappaleet kuvittelee soitetuksi hyvin spartalaisesti sisustetussa betonikopissa, lähes epätoivoiseksi jännittyneen askeesin ohjaamana.

Crouton nro. 22 on puolestaan huokoiseen paperiin taiteltu EP-mittainen *Papercuts,* jolla perkussionistit **Jason Kahn** ja Jon Mueller rutistavat, selaavat, leikkaavat ja taittelevat erilaisia teollisia ja käsin tehtyjä paperilaatuja. Tietokoneen läpi ajetut ja käsitellyt äänet osoittautuvat yllättävän yksitoikkoisiksi, ja ehkä tästä syystä paperien muuntelua on kehystetty lähes koko teoksen läpi jatkuvalla ultra- ja infraäänisirinällä.

Juuso Paaso

4 levyä -palstalla arvioidaan ajankohtaista, kaupallisen valtavirran varjoon jäävää modernia musiikkia.

JANNE WESTERLUND

Kadut, taide ja vastarinta

Marraskuun alussa Helsingissä osoitettiin mieltä Stop Töhryille -kampanjaa ja katutaiteilijoiden pidätyksiä vastaan. Samalla heräsi keskustelu taiteen rajoista ja uusista yhteiskunnallisen vastarinnan mahdollisuuksista.

Nykyisenkaltainen katutaide juontaa juurensa 1960-luvun Yhdysvaltojen suurkaupunkeihin. Hip-hop -kulttuurin kautta graffitikulttuuri levisi 1980-luvulla laajasti länsimaihin: Helsingin katukuvaan ensimmäiset maalaukset ilmestyivät vuonna 1984. Perinteisten graffitien lisäksi 2000-luvun katutaidetta ovat sapluunat, tarrat, liisteröidyt julisteet ja laatat.

Katutaide muistuttaa radikaalista avantgardesta sekä spektaakkeliyhteiskuntaa ja kapitalismia 1960-luvulla kritisoineista situationisteista. Tarra- ja julistetaiteen ovat kaupungilla aloittaneet mielenosoituksia puuhaavat aktivistit sekä klubien järjestäjät, jotka ovat liisteröineet öisin julisteitaan sähkökaappeihin ja rakennustyömaiden aitoihin. Nykyään kaduille ovat rantautuneet monet virallisenkin taidekoulutuksen saaneet: kaupunkitilaa otetaan haltuun taiteen keinoin.

Monille graffitikulttuuri on taistelua julkisesta tilasta ja sen omistusoikeudesta, osalle kritiikkiä kaupallistunutta kaupunkitilaa kohtaan. Monille se on yksinkertaisesti harrastus ja elämäntapa. Helsingin kaupungin Stop Töhryille -projektin johtajalle **Kauko Haantielle** graffitien tekijät ovat ”tapatöhrijöitä”, toisille kiinnostavia ja kaupunkikulttuuria elävöittäviä katutaiteilijoita. Maailmalla graffitit ovat olleet galleriakelpoisia jo kauan: keväällä Helsingissäkin Myymälä²-galleria järjesti laillisen graffitinäyttelyn.

Taide ja ei-taide

Marraskuun alussa Helsingissä osoitettiin mieltä Stop Töhryille -kampanjaa ja katutaiteilijoiden pidätyksiä vastaan. Mielenosoituksen jälkeen taiteen rajoista on keskusteltu myös liikkeen sisällä. Pitäisikö tuomita ne muutamat, jotka kulkueen aikana piirsivät tusseilla tageja, vai ovatko tagit hyväksyttävää katutaidetta siinä missä tarratkin – jotka eivät nekään kaikkien mielestä ole aina kauniita? Postmodernissa kaupungissa rajoja taiteen ja ”ei-taiteen” välille on loppujen lopuksi mahdotonta vetää.

Mielenosoitus toi esiin jälleen kerran sen, että katutaiteen sisälläkin on lukuisia hierarkioita ja ennakkoluuloja. Katutaiteen ja galleriataiteen välimaastossa

liikkuvia on pidetty helposti ylimielisinä ja herkkähipiäisinä taidekoululaisina, junamaalareita taas jälkeenjääneinä machoina. ”Vain” tarroja liimaavat olivat muutamissa keskusteluissa valmiita tuomitsemaan tägääjiä, graffitimaalareita ja sapluunoiden tekijöitä töhrijöiksi ja kokivat itse tekevänsä ”oikeaa” taidetta.

Reclaim the City -mielenosoituksen ehkä merkittävin puoli oli sen osallistujakunnan monipuolisuus. Kun monissa street partyissa osallistujat ovat kokeneita ja usein toisilleen tuttuja aktivisteja, tarramielenosoituksen osallistujakunnasta suuri osa tuli skenen ulkopuolelta. Graffitimaalareiden, aktivistien ja nuoren taideväen lisäksi mielenosoitukseen saapui myös epäpoliittisia lähiönuoria, joiden sanoma oli kaupunkitilan kaventumisen ja kaupallistumisen kritiikin sijaan yksinkertaisesti ”fuck the police”.

Mitä mahdollisuuksia Helsingin lähiöiden nuorilla olisikaan ilmaista mielipiteitään 2000-luvulla? Lehtien mielipidepalstojen suositteleminen kuulostaisi naurettavalta: Itä-Helsingissä on jo nyt monia kerrostaloja, joissa yhteenkään asuntoon ei edes tilata aamulehteä. Jotta sanomansa saa läpi nyky-yhteiskunnassa, tarvitaan merkittävää sosiaalista pääomaa: on hallittava hyvin kieli, muoto ja väline.

Mielenosoitukseen osallistujista suuri osa oli niitä, joille uusliberalismi, urbaani köyhyys ja poliisin kontrollipyrkimykset olivat omaa, elettyä elämää. Suuri osa pääkaupunkiseudun nuorista on viime vuosikymmeninä marginalisoitu. Nuorisotiloja on lakkautettu samalla kun julkinen, ei-kaupallinen kaupunkitila on kaventunut. Pienten ja epäkaupallisten tapahtumien mainostaminen sähkökaapeissa on rikollista toimintaa. Vastarinta tätä kaikkea kohtaan ei ehkä enää tulekaan vain radikaaleista ja tiedostavista vihervasemmistolaisista ryhmistä, vaan siihen ovat valmiita myös lähiöiden nuorten järjestäytymättömät ryhmät, jotka kokevat tyytymättömyyttä elämäntilanteeseensa ja etsivät keinoja tuon tyytymättömyyden purkamiseen. Ja nämä nuoret tekevät sen omilla ehdoillaan.

Siedämmekö hallitsemattomuutta?

Oleellista katutaiteen ja mielenosoituksen ympärillä käydyssä keskustelussa ei ollut graffitien asema taiteena. Graffitikulttuuri ei ole riippuvainen eikä kiinnostunut taiteen määrittelyistä – se jatkuu vahvana ilman määrittelyjä tai määrittelyistä huolimatta. Oleellista oli keskustelu yhteiskunnan ja kaupunkikulttuurin toleranssin ja kurin vaatimuksen suhteesta sekä siitä vastarinnasta, jota yhteiskunnallinen kurinpito herättää. Onhan graffitien herättämä pelko ja aggressio ilmiönä hyvin kiinnostava. Kiinnostavaa on myös mielenosoituksen ajoittaisen hallitsemattomuuden herättämä ahdistus.

Nollatoleranssin kritiikissä on kyse siitä yhteiskunnallisen harmaan alueen ja moninaisuuden sietokyvystä, jota vapaassa yhteiskunnassa tarvitaan. Vapaassa yhteiskunnassa on määrittelemättömiä, ohjelmoimattomia ja hallitsemattomia osa-alueita, asioita, joita pitää vapauden nimissä oppia jos ei ymmärtämään, niin ainakin sietämään. Kaikkea ei voi hallita eikä kontrolloida, koska kontrollin kiristymisestä maksettava hinta on liian kova – ainakin kovempi kuin muutama tyylitön tagi.

Veera Luoma-aho

Vartiointiliike pidätti katutaiteilijoita

Helsingissä järjestettiin 5.11. Reclaim the City -tapahtuma katutaiteen puolesta, Stop Töhryille -kampanjaa vastaan. Taustana mielensoitukselle oli kuuden katutaiteilijan pidätys muutamaa viikkoa aiemmin.

Yksityisen vartiointipalvelun FPS Securityn miehet seurasivat kuutta tarroja liimaavaa nuorta, ottivat valokuvia ja toimittivat lopulta poliisille 50-sivuisen raportin. Epäkaupallista taidettaan kaikkien nähtäville levittäneet nuoret päätyivät putkaan 64 tunniksi. Sillä aikaa poliisi ratsasi heidän kotinsa.

Katutaidetta puolustavassa mielenosoituksessa oli eri arvioiden mukaan paikalla 300-400 henkeä, mukana myös vanhempia ihmisiä ja jopa jokunen lapsiperhe.

Helsingissä rakennusviraston alla toimiva Stop Töhryille -kampanja ja vartiointiliike FPS:n toiminta ovat herättäneet kritiikkiä jo pitkään. Hanke alkoi kaupunginvaltuuston päätöksellä vuonna 1998. Projektin on tarkoitus päättyä vuonna 2008. Myös Espoon kaupunki käynnisti keväällä 2002 oman Stop Töhryille -hankkeensa. Vuonna 1998 projektin toimesta käytettiin kiinteistötoimen määrärahoja noin 300 000 euroa, vuosina 1999-2002 kunakin vuonna 500 000 euroa ja vuonna 2003 450 000 euroa.

Helsingin kaupungin Stop Töhryille -kampanjaa varten palkkaama FPS Security on erikoistunut vartiointipalveluihin, tekniseen valvontaan, myymäläpalveluihin ja ilkivallan torjumiseen. Sen asiakkaita ovat Helsingin ja Espoon kaupunkien lisäksi VR, ulkomainostauluja vuokraava JCDecaux, HKL sekä useat suuret kauppakeskukset.

WWW-sivuillaan FPS mainostaa olevansa “ilkivallan ja töhrinnän torjujana Suomen tunnetuin”. FPS hoitaa myös tapausten dokumennoinnin ja rikosilmoitusten teon. FPS:ää on usein syytetty väkivaltaisista otteista.

Helsingin ja Espoon kampanjoista on otettu mallia muuallakin Suomessa. Muun muassa maaliskuussa Vaasassa pidettiin seminaari ilkivallan torjunnasta. Seminaarin pääpuhujana oli helsinkiläinen FPS:n kenttäpäällikkö **Petri Lokka,** joka on omien sanojensa mukaan ottanut kiinni yli tuhat “graffitirikollisuuden vahingontekijää”. Lokka varoitti seminaarissa tavallisia ihmisiä puuttumasta tilanteeseen, jos he näkevät graffitintekijän. “Ammattilaisvaiheen tekijöillä on taustalla monesti huumeidenkäyttöä ja he saattavat olla väkivaltaisia. Paras tapa on kutsua poliisi paikalle”, Lokka maalaili.

GUDRUN EDEL-RÖSNES

Musiikillisia raja-aitoja kaatamassa

Västeråsin musiikkifestivaaleilla Ruotsissa eri genrejä sekoitettiin iloisesti toisiinsa. Festivaalin kuraattori Mats Gustafsson uskoo Kulttuurivihkojen haastattelussa, että lajirajojen ja tottumusten rikkominen muuttaa ihmisten ajattelua ja sitä kautta myös yhteiskuntaa.

Lokakuinen Västerås näyttää juuri siltä, mitä kansankodilta odottaakin: vauraan kauppakeskustan ympärille leviää siisti ja rauhallinen asuinyhteisö. Sunnuntai-iltana kaupunki uinuu jo kello kymmeneltä, keskustassa taitaa vain kiinalainen ravintola pitää oviaan auki. Tampereen kokoisen kaupungin märillä kaduilla harvat kulkijat väistelevät lammikoita ja katsekontaktia, neuvovat tietä kun kysytään ja antavat pummaajalle tupakan kyselemättä. Turvallista, vähän tylsää.

Mutta kehätien varrella CuLTURENtalolla on meneillään jotakin aivan muuta: Nya Perspektiv –festivaali, joka kokoaa yhteen amerikkalaisen free jazzin ja eurooppalaisen vapaan improvisaation legendoja, avant-rokkareita Yhdysvalloista ja Ruotsista, noisen pioneereja ja äänitaiteilijoita. Paikalla on myös kaikenkarvainen joukko festivaaliyleisöä, levymyyjiä, levynkeräilijöitä ja hengailijoita. Käynnissä on nelipäiväinen kokeellisen musiikin juhla, jonka veroista ei täällä pohjoisessa takapajulassa ole ennen nähty.

Musiikkijuhlien ohjelmakartta tekee vaikutuksen, mutta myös hämmentää: jo harmaantuneita jazz-setiä ja noise-rockin kauhukakaroita ei ole profiloitu omille päivilleen tai lavoilleen. Parhaiten festivaalin iloinen piittaamattomuus tunnustettuja genrejä kohtaan ilmenee viimeisenä päivänä. Eurooppalaisen free jazzin sytyttäjä, saksofonisti **Peter Brötzmann** ja amerikkalainen rumpalilegenda **Milford Graves** kohtaavat Västeråsin konserttitalon lavalla ja iskevät yhteen kaksi improvisaation perinnettä. Pidäkkeettömän möyryn jälkeen lavalle nousee japanilainen **Masami Akita.** Mylvivien, sirittävien ja rutisevien laptopiensa kanssa Akita on Merzbow, noisen kummisetä, jonka diskografia sisältää yli sata äänitettä alistavaa ja puhdistavaa ääntä. Esitysten välillä ei ole taukoa, ja yhdessä ne muodostavat festivaalin päätöskonsertin.

Kokeellinen musiikki voi muuttaa maailmaa

Festivaalin kuratoinut saksofonisti **Mats Gustafsson** on koonnut Västeråsiin joukon eri tyylisuuntia edustavia taiteilijoita, jotka etsivät uusia ilmaisukanavia vapaalle äänelle. Myös soittajat joutuvat kulkemaan musiikillisten karttojensa laidoille, sillä pysyvien kokoonpanojen sijaan festivaaleilla kuullaan paljon projektiluonteisia yhdistelmiä, jotka tuovat yhteen eri perinteistä lähteviä muusi-

© NYA PERSPEKTIV

koita. Joskus improvisaatio toimii, joskus ei.

Gustafsson, ruotsalaisen vapaan jazzin kontekstista ponnistava 40-vuotias muusikko, pyrkii omissa projekteissaan ylittämään jazzin ilmaisukeinot ja tuomaan yhteen eri yleisöjä. Hän on 1980-luvun lopulta alkaen soittanut niin ruotsalaisten jazz-muusikoiden kuin eurooppalaisten ja amerikkalaisten improvisoijien kanssa. Yhteistyötä hän on tehnyt muiden muassa Peter Brötzmannin, **Barry Guyn, Hamid Draken, David Grubbsin, Paul Lovensin, Paul Lyttonin, Paul Rutherfordin** ja **Ken Vandermarkin** kanssa. Viime vuosina Gustafsson on työskennellyt kokeellisen rockin suurten nimien **Sonic Youthin** ja **Jim O'Rourken** kanssa Hidros 3 -projektissaan sekä työstänyt trionsa The Thingin kanssa rock-teemoja free-kontekstissa. Nya perspektivissä Gustafssonin baritonisaksofonia kuullaan Related Silences –projektissa, jossa hänen kanssaan soittavat muiden muassa Fugazin kitaristi **Guy Picciotto** sekä New York -hipsteri **Ikue Mori**.

Taiteellisista rajarikkomuksista puhuessaan Gustafsson painottaa kokeellisen musiikin yhteiskunnallista merkitystä. Totutut kuuntelutottumukset ja sovinnainen ajattelu liittyvät yhteen – yhden kyseenalaistaminen horjuttaa toista. Festivaalin kolmantena päivänä väsynyt ja nälkäinen Gustafsson ehti rautakaupassa ravaamisen ja muiden juoksevien asioiden hoitamisen välissä istua kanssani puoleksi tunniksi keskustelemaan taiteesta, politiikasta, ideologiasta ja elämästä.

Kysymykseeni, mikä festivaaleille kutsuttuja taiteilijoita yhdistää, Gustafsson vastaa:

"Yksi ilmeinen seikka on, että musiikkia täällä yhdistää valtavirran vastaisuus, kaupallisuuden vastaisuus, establishmentin vastaisuus. Musiikillisesti tai tyylillisesti näen tietenkin myös yhteyksiä, mutta en voi kertoa yleisölle, mitä ne ovat. Jokaisen tulisi nähdä yhteydet itse."

"Olen pyrkinyt tuomaan yhteen musiikkia eri traditioista, sillä nykytilanne, jossa noise-friikit ja free jazz -friikit pysyvät omilla alueillaan, ei nähdäkseni ole kovin tuottava, kovin luova. Välillä voin kuunnella vain jotain tiettyä musiikkia, vaikka Crampsia, Ayleria tai Merzbowta. Jonkin aikaa se on hauskaa, mutta pitkän päälle en jaksa sitä. Elämä on niin paljon enemmän. Kuraattorina yritän tarjota yleisölle tavaraa, joka tekisi hieman levottomaksi, epävarmaksi siitä missä mennään. Voin tarjota nipun avaimia, mutten voi avata löytämiäni ovia kenellekään toiselle. Ihmisten tulisi itse löytää itselleen sopivat ovet."

"Media tukahduttaa luovuutta"

Gustafsson valittelee vapaan improvisaation rajoittumista tiettyihin idiomeihin ja ilmaisukeinoihin. Freen vapautuminen modaalisen jatsin rajoituksista 1960-luvulla liittyi erottamattomasti ajan poliittiseen radikalismiin, mutta jo 1970-luvulla improvisoidun musiikin yhteys yhteiskunnallisiin kysymyksiin väljentyi. Gustafsson näkeekin, että jazz-piireissä improvisoidun musiikin potentiaalinen radikaalisuus rajoittuu liian usein "oikeisiin" ilmaisukeinoihin, joista tulee uusia muodon rajoitteita. Yllätyksen elementti menetetään, jos musiikista tulee vain suoritus.

"On aivan hyvä olla täysin pihalla – eihän kaikesta voi tietää kaikkea. Mutta on oltava utelias! Jos pystyy avaamaan mielensä ja kuuntelemaan avoimesti, alkaa ajatella avoimesti ja toimia toisin. Tämä on poliittinen yhteys, jota ilman en tekisi tätä musiikkia. Muuten musiikin vuoksi joutuisi tekemään liikaa uhrauksia: perheeseen, elämään tai sieluun liittyviä uhrauksia. Poliittinen

YLLÄ VASEMMALLA Wolf Eyesin Nate Young ja Aaron Dilloway tuottavat meteliä. YLLÄ OIKEALLA Kent Tankredin ääni-installaatiossa moottorit hurisevat vapaina. käyttötarkoituksistaan.

TANELI TUOMINEN

merkitys antaa koko touhulle merkityksen. Asia muuttuu yhä tärkeämmäksi, koska ekologisesti koko planeetta on hajoamassa. Tästä ei juuri puhuta nykyään, se ei ole kovin muodikasta."

Luovuuden tukahduttaminen on keskeisiä ongelmia kulttuurissamme, sanoo Gustafsson. Kiire ja suorittamisen pakko piinaavat ihmisiä, tiedotusvälineet ja mainonta ehkäisevät luovaa ajattelua.

"Media todella estää ihmisiä ajattelemasta luovasti. Ihmiset eivät ehdi pysähtyä ajattelemaan, millaista taidetta he tahtoisivat tehdä, tai voivatko he tehdä taidetta. Ihmiset eivät ymmärrä olevansa luovia, tämä on pahinta. Media, tv eritoten, vähättelee ja kontrolloi ihmisiä. Nämä sanat voivat kuulostaa typeriltä ja naiiveilta, mutta tosi asiassa jotain on todella pielessä!"

Gustafsson pitää tauon ja naurahtaa. "En kuitenkaan voi suhtautua tilanteeseen kovin negatiivisesti, sillä niin paljon hyviä asioita tapahtuu jatkuvasti. En tarkoita tätä yhtä pientä festivaalia, vaan yleensä radikaalin ajattelun lisääntymistä nuorten ihmisten keskuudessa. 1980-luvun lopulla ja 1990-luvun alussa oli täysin toisin. Silloin tilanne oli todella toivoton: ei mitään poliittista liikehdintää hard core ja straight edge –liikkeiden ulkopuolella."

Gustafssonille taiteen ja politiikan välinen linkki on epäsuora: lavalla hän ei puhu musiikkinsa merkityksestä, eikä halua sitoa taidettaan mihinkään tiettyyn projektiin. Vaikka hän keskustelee mielellään musiikin, taiteen, politiikan ja ideologian yhteyksistä, hän ei tahdo palauttaa taidetta sen yhteiskunnallisiin vaikutuksiin. Ylipäätään hän vastustaa taiteen vapauden ja yllätyksellisyyden kanavoimista valmiisiin uomiin. Uuden luomisen ei Gustafssonin mukaan tule palvella mitään erityistä tarkoitusta. Pikemminkin hän korostaa riskin ottamisen ja rajoille menemisen merkitystä.

"Uusissa tilanteissa kukaan ei oikein ole varma miten toimia. Sitä hetkeä minä todella rakastan, sillä silloin kyse on riskin ottamisesta – ja juuri siitä elämässä pitäisi olla kyse. Sen pitäisi olla riskien ottamista, eteenpäin astumista. Pitää sanoa jotain, tehdä jotain ja katsoa mitä tapahtuu. Poliittisesti, musiikillisesti tai elämässä yleensäkään ei pitäisi vetäytyä. Tämän kaiken pitäisi liittyä yhteen."

Rajojen rikkominen ei ole itseisarvo

Koska Gustafsson on sitoutunut epäkaupallisen musiikin tekemiseen, alakulttuurien ongelmat ovat hänelle tuttuja. Näistä suurimpia on sisäänpäin kääntyminen, hermeettinen itsetyytyväisyys.

"Laajemman potentiaalisen yleisön tavoittaminen on tosiaan suurin ongelma. Helppoa vastausta ei ole, sillä ihmisten tietoisuuteen ei voi vaikuttaa nopeasti myymättä omaa juttuaan. Jos haluaa tehdä niin, täytyy toimia kaupallisesti. Ja musiikki, josta puhumme, tulee aina olemaan maanalaista. Jos teen jotain muuta, niin minut saa viedä puun alle ja haudata! On hidasta toimia näin, mutta se kuuluu asian luonteeseen."

Kysymykseeni, jaksaako Gustafsson aina muusikkona uskoa siihen, että yleisö löytää hänen musiikkinsa, hän vastaa: "No, joskus se tosiaan on turhauttavaa. Soitat klubilla 20 ihmiselle ja kahden vuoden päästä samat 20 ihmistä ovat paikalla. Niinä hetkinä on hyvä vain keskittyä musiikkiin, tehdä hommansa hyvin. Prosessi on hidas. Tavallaan se on hyvä asia, tavallaan se on todella rasittavaa. Mutta aina joskus jonkun silmät avautuvat. On aina joku nuori – tai vanha, iällä ei ole merkitystä – joka saa elämänsä kiksit keikasta. Tämä toimii monella tasolla: ehkä joku on jo kiinnostunut musiikista ja saa syyn jatkaa. Tai joku on kiinnostunut musiikista, muttei soita musiikkia. Ehkä hän alkaa soittaa. Livetilanteet ovat aina voimakkaimpia tässä mielessä. Näin Peter Brötzmannin kuuleminen vaikutti minuun kun olin nuori. Moneen muuhun myös."

Lopuksi kysyn Gustafssonin näkemystä uusista ongelmista, joita musiikillisten rajaaitojen kaatuminen tuo muassaan. Suurin ongelma on hänen mukaansa musiikillinen, sillä genrejen yhdistäminen ei automaattisesti tuo musiikkiin mitään lisää.

"En ajattelekaan, että olisi tehtävä tämä cross-over ja tuo cross-over ja sitä ja tätä vain koska se on uutta. Se ei ole minun juttuni, minä tahdon työskennellä yhdessä mahtavien ihmisten kanssa, joilla on samankaltaisia ajatuksia luovuudesta."

Gustafssonin mukaan musiikillisten rajaaitojen kaatamista ei saa pitää itseisarvona, sillä konformismia musiikissa voi vastustaa monin keinoin: "Perinteistä freetä voi soittaa yhä aivan hyvin, se vain täytyy tehdä todella hyvin. Mutta minä tahdon löytää vastavoimaa, tarvitsen jotakin, jonka kanssa ja jota vastaan voin tapella, muuttaakseni musiikkiani ja muuttakseni itseäni. Tavallaan tämä kaikki on hyvin loogista. Kuten festivaalin julisteissa lukee: FIGHT GLOBAL STUPIDITY! Typeryyttä voi vastustaa monin eri tavoin."

Illalla haastattelun jälkeen CuLTURENin lavalle nousee Wolf Eyes. Amerikkalaiset nuoret miehet näyttävät droup out -collegen opiskelijoilta ja puhuvat tyylipuhdasta "oh man-oh dude"-kieltä. Länsirannikon metelitrion käsittelyssä elektroniset laitteet, metalliromu, kitara, gongi ja saksofoni tuottavat paineaallon, jonka yleisö tuntee koko kehossaan. Keikan jälkeen saksofonilegenda **Anthony Braxton** hyörii myyntipöydän ääressä käsissään kaikki tarjolla olevat Wolf Eyes -tallenteet ja kainalossaan Wolf Eyes -paita. "Do I like it? I'm loving it! It's the best fuckin thing I've heard in twenty years!", Braxton intoilee, ja joku ymmärtää ohjata hänet takahuoneeseen hämmentynyttä bändiä tapaamaan.

Seuraavana päivänä 59-vuotias Braxton soittaa puolentoista tunnin soolosaksofonikeikan. Hänen soittonsa voima yllättää ainakin minut: keikka on festivaalin parhaita, latautunut ja vimmainen. Myöhemmin purkaessani haastattelua ymmärrän: näistä hetkistä Gustafsson puhui.

Taneli Tuominen

TIINA AHOKAS

Laininen, Pernu, Siironen, Raineranta ja Kinnunen Sorsapuistossa

Runo astuu paperilta lavalle

Tamperelainen runoryhmä haluaa tuoda runonsa ihmisten keskelle: kaduille, puistoihin ja kapakoihin. Ihoteollisuus-ryhmän jäsenet pohtivat, mitä runolle tapahtuu, kun se luetaan ääneen.

Runous on yksinäistä puuhaa. Ensin runoilijat työstävät taideteoksiaan yksin, minkä jälkeen yleisö lukee niitä omassa rauhassaan. Runo peilaa hiljaa ensin kirjoittajansa, sitten lukijoidensa tunteita ja kokemuksia.

Esittävä runous rikkoo taiteenlajin rajoja. Kun runon kohtaa klubilla, kadulla tai kapakassa sen sijaan, että se tarttuisi tajuntaan kirjaimina paperilta, sen voi kokea uudella tavalla.

Tamperelainen runoryhmä Ihoteollisuus on esiintynyt yhdessä runsaan kahden vuoden ajan. Se pyrkii ”vilpittömän sanan manifestinsa” mukaan tuomaan runon instituutioista ihmisten keskelle. Ryhmä syntyi kirjallisuudenopiskelijoiden perustaman kirjoittajapiirin keskuudesta ja valmisti ensiesityksensä Tampereen Tapahtumien yöhön elokuussa 2002. Sittemmin Ihoteollisuus on noussut lavalle lukuisissa kulttuuritapahtumissa. Tuorein esitys kantaa nimeä ”Rituaaleja”. Ihoteollisuudessa vaikuttaa kuusi runoilijaa: **Anna Turunen**, **Maria Siironen**, **Ilkka Pernu**, **Henna Laininen**, **Jaana Kinnunen** ja **Kari Raineranta**.

Runous ei ole ryhmän jäsenille vain harrastus, vaan se kattaa suuren osan heidän elämästään. Kaikki opiskelevat kirjallisuutta yliopistossa ,ja Rainerantaa lukuun ottamatta jokainen on suorittanut Oriveden opiston kirjoittajalinjan. Turunen, Siironen ja Laininen opettavat luovaa kirjoittamista Sanataideyhdistys Yöstäjä ry:n riveissä.

Ääneen lukeminen muuttaa kokemusta

Ihoteollisuus koostaa runoistaan nelisen esitystä vuodessa. Ryhmän tapa esittää runoja on elävä: muusikot säestävät ilmeikästä lausuntaa ja runot tulevat ulkomuistista, eivät paperista luettuina. Joissakin esityksissä on käytetty tanssia, valoa, diakuvia ja laulua kokonaisuuden rikastamiseksi.

Mitä runolle tapahtuu, kun se luetaan ääneen?

”Se yksinkertaistuu, tulee ymmärrettävämmäksi”, vastaa Raineranta yksikantaan. Siirosen vastaus on yhtä ytimekäs: ”Siinä astutaan sisälle runoon ja avataan runo puheeksi ihmiseltä ihmiselle.”

”Runojen kuunteleminen on hyvin erilaista kuin niiden äänetön lukeminen. Eri aistit välittävät erilaista informaatiota. Jotkut kokemukset voivat voimistua, kun kuuntelee runoa”, lisää Pernu.

”On mahdollista, että keikoilla runous saattaa tavoittaa myös sellaisia henkilöitä, jotka eivät ole aiemmin harrastaneet runoutta”, huomauttaa Turunen.

Myös Laininen korostaa kaikkien saatavilla olevaa

elämystä: ”Runojen tuominen ihmisten keskelle on yhteiskunnallisesti merkittävää toimintaa. Runouden ei tarvitse olla pienen älykköpiirin korkealentoinen harrastus, vaan se voi tarjota ravistelevia elämyksiä kenelle tahansa, yllättävissä tilanteissa.”

”Vaikka meidän omia runoja ei ole julkaistu kokoelmina, voimme tuoda niitä julki esiintymällä. Näin runouden kenttä voi elävästi liikkua ja laajentua. Minusta on hyvä, että runous on paljon muutakin kuin sitä, mitä julkaistaan kirjojen kansissa. Esittämällä runoja voi puhua rauhasta, rakkaudesta ja tuoda esiin vaihtoehtoisia tapoja kokea ja olla”, pohtii Kinnunen lopuksi.

Esittäminen saattaa vaikuttaa runoon jo kirjoittamisvaiheessa, kuten Anna Turunen toteaa: ”Runoista ei tule liian sulkeutuneita ja vaikeita, kun jo kirjoittaessa muistaa, että kirjoittaa myös muille kuin itselleen.” Jaana Kinnunen on samoilla linjoilla: ”Esittäessä kuulee usein itse, mikä runossa on hyvää ja mikä on pielessä.”

”Omaa kirjoittamistani se yksinkertaistaa, mikä onkin toivottavaa. Toisaalta monasti kirjoitan esitettävät runot esitystä varten, en painettavaksi”, summaa Raineranta. Myös Pernu kokee saaneensa Ihoteollisuudesta jämäkkyyttä työhönsä: ”Esiintyminen on tuonut varmuutta ja rohkeutta kirjoittamiseen.”

Kirjalliset ja esiintyvät ihanteet

Risto Ahti ja **Mirkka Rekola** mainitaan moneen kertaan, kun kysyn Ihoteollisuuden jäsenten esikuvia. Kinnunen mainitsee lisäksi **Sirkka Turkan**. Raineranta luettelee joukon nimiä kuten **Pentti Saarikoski**, **Aki Yrjänä**, **Tapani Kinnunen** ja **Ismo Alanko**. Suurimman suitsutuksen saa osakseen **J. K. Ihalainen**, joka haalii seuraavanlaisia kommentteja: ”vahva, konstailematon läsnäolo lavalla”, ”karisma”, ”uskaltaa olla avoimen yhteiskuntakriittinen”.

”Arka paperista kädet täristen lukeminen syö muuten hienon runon voimaa. Monissa runoilijoissa olisi taatusti potentiaalia upeiksi esiintyjiksi, mutta toistaiseksi olen nähnyt vain muutamia todella hyviä”, Pernu tokaisee. Rohkea esiintyminen ja kirjoittaminen on kiistämättä Ihoteollisuuden yhteinen ihanne.

Ihoteollisuus ei ole lajissaan ainoa, sillä runoutta on vienyt lavalle myös moni muu ryhmä. Jotkut käyttävät Ihoteollisuuden tavoin tehosteena musiikkia, toiset ovat erikoistuneet runoimprovisaatioon. Runoryhmien välillä ei vallitse kilpailuhenkeä, vaan ne tekevät usein yhteistyötä. Ihoteollisuus on keikkaillut tamperelaisen Muuntajan ja helsinkiläisen Rakkauden Combon kanssa. Lisäksi yhteistyötä tehdään paraikaa tamperelaisen punk-runoryhmä Liekehtivien oravien kera.

Kirjoittamisen syyt sitovat yhteen

Kuuden luovan ihmisen yhteistyö ei ole pelkkää harmoniaa: vaikka toimitaan ryhmässä, jokaisella on omat motiivinsa ja tavoitteensa runouden suhteen. Ystävyys ei ole säröillyt, vaikka harjoituksissa ovet saattavat paukkua. ”Ryhmässäolo vaatii kompromisseja omasta linjasta. Ihoteollisuudelle olen sen ristiriidan kernaasti suonut, koska saamme kuitenkin yhdessä niin paljon aikaan”, kertoo Raineranta.

Kaiken perusta, syy kirjoittaa, on lopulta kaikilla melko yhtenäinen. ”Kiinnostus ihmiseen, halu elää, jatkaa merkittävien hetkien painoa ja kestoa”, perustelee Siironen kirjoittamistansa. Laininen säestää: ”Kirjoittamiseni lähtee halusta puhua ihmisille: rohkaista, jakaa ihastus tai hämmennys, kertoa salaisuuksia.” ”Kirjoittaminen on ollut minulle lapsesta saakka luonnollinen ja helppo itseilmaisun keino”, kiteyttää Turunen.

Raineranta on suorasanainen kirjoittamisensa syistä: ”Muun muassa naiset ja niiden puute, krapulattoman morkkiksen kaltainen narsistinen kykenemättömyys, jopa ujous jakaa itseään ja tunteitaan kasvokkain kuin kunnon ihmiset. Ja tyytyä vain siihen mitä siitä milloinkin irti saa. Todellisuuteen.”

Kirjoittamisen voi kokea myös eheyttäväksi voimaksi, kuten Pernu virkkoo: ”Kirjoittaminen on minun tapani ajatella: kirjoittaessani jäsennän ajatuksiani ja yritän ymmärtää kokemaani.” Kinnunen päättää keskustelun kauniisti: ”Kirjoitan, koska kaipaan rauhoittumista hektisessä maailmassa. Runot luovat rauhan tilan.”

Tiina Ahokas

Kulttuurivihkot julkaisee näytteitä Ihoteollisuus-ryhmän jäsenten runoista seuraavalla sivulla.

HENNA LAININEN

sirpale vihreää lasia

Kun on kerran saanut viillon sormeensa, välkkyy katu kipeästi silmiin.
Sen läpikuultavan terän minä sulloin kesäsormikkaideni
peukalonpäähän, vaikka aikuinen varoitti: elätät surunpalaa.
Niin minusta tuli keräilijä. Kumarruin ojanpohjiin, vilkuilin tienvarsien
roskia sillä silmällä. Ensimmäisen leikkipaikan lehmustenkukkasateessa,
kämmenkuppi täynnä lämmintä verta
kaikki oli joutavaa, tai arvokasta.

hiiltynyt kiiltokuva

Et koskaan toivu iloisesta lapsuudesta. Kaikilta pihoilta jäljität
graniitin ruusuista verta, myrkynvihreitä muovilapioita, kipristeleviä kusiaisia
suurennuslasin silmässä. Äidin korkojen kipinää kuumalla asfaltilla.
Isän hiuksien raudankatkua tyynyliinoissa.
Varhaisten kesien heinä kuvioi ihosi, vastaantulijoista löydät
tuntematonta nokea vieraista kesistä.
On puhuttava heille.
Opittava uudelleen esineiden nimet.

Muovin ja kiven mosaiikista ei koskaan puhuta. Alat jo aavistaa
tutkimusmatkasi päätepisteen: juuri se mosaiikki
tekee meistä vahvan ja hauraan.

ILKKA PERNU

kaksi ihmistä voi kasvaa erilleen
toinen hujahtaa hetkessä kymmenmetriseksi
ja puhuu ainoastaan viranomaisille, varoo
järkyttämästä universumin ja itsensä välistä
kroonista staattisuutta

siksi tällaisen omaan hajoavuuteensa luottavan
on vaikea hyväksyä tiettyä itsestään selvää rationaliteettia:
kurjet hengähtävät vaasalaisella puolentoista hehtaarin pellolla ennen
kuin jatkavan matkaansa Viron kautta Etelä-Eurooppaan

annan lintujen lentää hiljaisen lentonsa
mutta en tahdo tietää miksi niin tapahtuu todella

voi vain arvailla, laskeskella todennäköisyyksiä sille
huokaako lehti kantajaansa, oksa tukijaansa,
huokaako runko alustaansa ja mätäs rakastajaansa

VILPITTÖMÄN SANAN MANIFESTI

Tehokkaan suorittamisen ja kaupallistuneiden kokemusten yhteiskunnassa ihmiset tarvitsevat vaihtoehtoisia tapoja kokea. Runous voi pysähdyttää näkemään ja herättää koskemaan. Sanat järkyttävät, viettelevät, kiihottavat. Ihoteollisuus-runoryhmä pyrkii tuomaan runon kirjoista ja instituutioista ihmisten keskelle, puistoihin ja kapakoihin. Runouden on oltava tekemisissä ihmisten kanssa, ettei se leviäisi postmodernisti pitkin mäkiä. Vilpitön kirjoittaminen lähtee havainnosta ja kokemuksesta, kohtaamisesta bussipysäkillä, sanoista aamiaispöydässä. Runo on vähintään tunteen tasolla elimellinen osa kirjoittajaansa. Vilpitön tunne tekee runosta viestin, jonka kuulija tunnistaa omaa kokemustaan vasten. Tunnistaminen voi herättää henkilökohtaisen vallankumouksen.

Tampereella 12.3.2004
Runoryhmä Ihoteollisuus

Jaana Kinnunen
Henna Laininen
Ilkka Pernu
Kari Raineranta
Maria Siironen
Anna Turunen

KARI RAINERANTA

”Muuta tietä ei ole”

Opetelkoot toiset tappamaan, käskystä, halusta
joka puolella maailmaa
jos se on niille kunnian kentät
kuuntelisivat Dingoa mieluummin koko sakki

naisiansa, miehiänsä ja tekisivät niiden kanssa
jotakin kivaa, lapsia, runoja humalapäissään pusuja
keskittyisivät niiden kärsimisen vähentämiseen
jotka sitä eivät tahdo

ellei se olisi
sulkisi kaikki muita kuin itseään kohti väkivaltaiset
piikkilankojen väliin keskenään
ellei se olisi sama kuin

A. Pekurinen oli helpottunut päästyään
omien murhaamaksi
ei tarvinnut kuin itse kuolla

Joutomaalla voi tapahtua mitä tahansa

teksi: Kaisa Alenius
kuvat: Pietari Poutanen

Runoilija ja sarjakuvapiirtäjä Jyrki Heikkiseltä ilmestyi elokuussa runokokoelma Pois voihke ja valitus! Kokoelmasta löytyy Heikkiselle tuttu tapa tarkastella maailmaa. Ajat ja paikat sekoittuvat iloisesti ja Gotlannin kreivi käy salamatkalla Enson mailla, eikä rajoja aina oteta niin tosissaan.

Oli talvipäivä ja pakkasta niin, että tiesi, mitä kylmyys on. Runoilija ja sarjakuvataiteilija **Jyrki Heikkinen** käveli Savonlinnan laitamailla Jukolansalon ja Laitaatsillan välissä rannoilla, joilla taisteltiin vuonna 1781. ”Näin sen ajan jollain tapaa. Elämme samaa aikaa. Maasta törröttää elämisen jälkiä. Siinä näkyy elämisen tuiske ja karmeus ja tietysti ihanuus, joka tiivistyy niihin rantoihin. Se oli alkukuva,” Heikkinen sanoo.

Alkukuva on Heikkiselle tärkeä. Se on vaatimus aloittaa runo tai sarjakuva. Alkukuva sysää runon liikkeelle ja kätkee tarinan mahdollisuuden itseensä.

Alkuvuodesta 2003 ilmaantunut alkukuva sysäsi liikkeelle Heikkisen elokuussa ilmestyneen *Pois voihke ja valitus!* –runokokoelman (Otava). Ensimmäisenä kokoelmaan syntyi runo ”Taistelun jälkeen”. Siinä jo näkyy, mistä Heikkisen kokoelmassa on kysymys: ” – – / neljätoista siunattiin / myöhemmin moni muu / ja pihlajat punaisina / talven tuloa / horkaa houreita / riitamaan loppuun naurishautojen / kaskiaumojen ryöstely / meno yli rajan / mistä sattuu on / kankaremaan kivikot / notkot on suot harjut / kumpareet kalliorannat peittyneet / lehtiin sateisiin kadonnut / länkien läpi vuosien / rakoon / – – /.”

Heikkisen teoksen jumala on ilkikurinen ja ihminen tekee parhaansa selviytyäkseen. Aikakaudet

YLLÄ: Mitä tahansa voi tapahtua. Heikkiselle joutomaat ovat vyöhykkeitä.

Jyrki Heikkisen runokokoelma kertoo rajalla selviytymisestä.

limittyvät toisiinsa niin, että Gotlannin kreivi kahlaa Enson mailla. Keskeistä kokoelmassa on rajankäynti.

Talvi on ikkuna

Ei ole merkityksetöntä, että Heikkisen kolutessa hyisen Savonlinnan laitamaita oli talvi. ”Vuodenaika on ollut tie ja portti suomensukuisten kansojen elämään. Talvi on totisuuden aste. Talvesta selviytyminen on merkinnyt elämää. Siihen assosioituu turvaa ja kätkeytymistä, mutta toisaalta myös selviytymistä”, Heikkinen miettii.

Heikkinen koki talven taikatienä, jonka kautta hän pystyi liikkumaan ajassa. Kokoelmassa vilistetäänkin läpi vuosituhansien jääkaudesta nykypäivään: ”Tunnot ihmisten kesken ovat yhteisiä eri aikoina”, Heikkinen sanoo.

Samalla tavalla kuin talvi avautui portiksi, jonka kautta Heikkinen liikkui ajassa, hän haluaisi olla myös paikassa.

Pois voihke ja valitus! -kokoelman runo ”Joutomaa” syntyi osana laajempaa projektia. Kesällä 2003 Heikkinen tutki savonlinnalaisen joutomaan perinpohjaisesti. Hän etsi aarteita, piirsi karttoja ja havainnoi. Pitkän päivän tuloksena syntyi Joutomaa-runon lisäksi teos Tampereella työmaakopissa järjestettyyn I work -näyttelyyn.

”Joutomaa on vaarallinen vyöhyke, jossa voi tapahtua mitä tahansa. Siinä ovat läsnä uhka, leikki ja riemu”, Heikkinen sanoo. Pikkukaupungin joutomaa tuo hänelle mieleen neuvostoliittolaisten **Arkadi** ja **Boris Strugatskin** scifiklassikon *Huviretki tienpientareelle*, josta sittemmin tehtiin elokuva *Stalker*.

”Haluaisin olla tilassa, jossa on suurta ja pientä, hurja liike ja pysähtyneisyys, meteli ja hiljaisuus. Haluaisin olla maisemassa, ja joku voisi ajatella, että tuo kuuluu tuohon”, Heikkinen sanoo ja selventää: ”Haluaisin kokea yhtäaikaisuuden. Siinä on sulautumisen ja yhteyden kaipuu. Ei mitään älyttömän metafyysistä, mutta haluaisin olla hereillä ja valppaana aikojen välissä.”

Rajalla olemisen tunnot

Pois voihke ja valitus! on eteläsavolainen kokoelma. ”Olen lähtenyt kirjoittamaan tästä maisemasta, vaikka en ole täältä kotoisin. Se särisee, mutta ei pahasti”, Heikkinen sanoo.

Heikkisen ensimmäinen kokoelma *Riemupolitiikan hautajaiset* (Karisto 1984) syntyi niin ikään vieraalla maalla. Heikkinen asui tuolloin Tukholmassa, ja hän liittääkin kokoelmaan yhä vahvasti ajatuksen maanpakolaisuudesta.

Elokuussa ilmestyneen kokoelman asenne vieraalla seudulla asumiseen on erilainen: ”Kyllähän ihmisessä tapahtuu iän myötä paljon. Irrallisuus on väistymässä. Ihminen kiinnittyy paikkaan tekojen kautta.”

Vaikuttaa siltä, että kirjoittamalla eteläsavolaisen kokoelman Heikkinen on myös juurruttanut itsensä paremmin paikkaan. ”Jokaisella on oma paikkansa. Siihen täytyy tosissaan asettua. Jollain tapaa minä ajattelen maisemaan kiinnittymistä. Ihmisen täytyy asettua omalle tontilleen, mikä se kenelläkin on. Kaikki on kävelymatkan päässä, suuret ja pienet asiat,” Heikkinen sanoo.

Pois voihke ja valitus! kiinnittyy Etelä-Savoon ja sitä kautta se kuvaa myös suomensukuisten kansojen tuntoja rajan molemmin puolin.

Maantieteellinen raja ei ole ainoa kokoelman teemaksi nouseva raja: ”Siinä ollaan monella rajalla. Muistamisen ja unen ja valveen rajalla. Minun ja muiden rajalla: mikä minussa on minua ja mikä muita. Sellaistakin rajaa voisi ajatella”, Heikkinen miettii.

Rajalla oleminen tarkoittaa samalla sitä, ettei ole keskiössä. Kyse on siis myös ihmisistä, valinnoista ja tunnoista, jotka ovat jollain tapaa marginaalissa. Heikkinen tunnustaa tehneensä itsekin useita marginaalivalintoja. Hän on esimerkiksi koti-isä, joka on muuttanut rajalle ja pohjoiseen, kun voisi mennä eteläänkin.

Ilkikurinen ja leikkisä puhuja

Riemupolitiikan hautajaisten jälkeen Heikkinen kirjoitti pari kokoelmaa, joita ei kuitenkaan julkaistu. Näiden kokemuksien jälkeen Heikkinen mietti, haluaako edes tarjota kokoelmaansa julkaistavaksi.

Heikkinen aloitti kirjoittamisen 1980-luvun alussa, jolloin hän löysi myös sarjakuvan. Tuolloin hänen sarjakuviaan julkaistiin erilaissa pienlehdissä. Sarjakuvien piirtäminen jäi kuitenkin vuosiksi, kunnes 1990-luvun puolivälissä Heikkinen palasi niiden pariin.

Hänen sarjakuvansa taas ovat tulleet tutuiksi *Glömpeistä* ja useista muista sarjakuva-antologioista. Lisäksi häneltä on julkaistu sarjakuvalehdet *Tsirnambai* ja *Arjen vartijat*. Ensimmäinen pitkä albumi ilmestyy ensi keväänä Aseman kustantamana. Vuonna 2002 Heikkiseltä ilmestyi *U pui uje mui* -runokokoelma (Otava).

Kaikissa Heikkisen töissä on jotakin samaa. Teosten kertojan tai puhujan tapa tarkastella maailmaa luo niihin tiettyä hauskuutta. Kyse ei ole vatsalihaksia rasittavasta huumorista, vaan ilkikurisesta, leikkisästä ja tarkkanäköisestä tavasta lähestyä asioita. ”Se on tullut omia aikojaan, tuppautunut”, Heikkinen selittää.

Pois voihke ja valitus! -kokoelmassa Heikkisen ilkikurinen puhuja on kuitenkin syvemmällä tekstissä kuin U pui uje mui -kokoelmassa. ”Halusin kätkeä runon minän. Halusin, että runon minä on takana ja kauempana, ja tavallaan välillä runon puhuja on heimo”, Heikkinen sanoo.

Runo sivuaa parantamista

Pois voihke ja valitus! ei ole suotta ilmestynyt juuri Otavan Runoja tunteville -sarjassa. Ne haastavat lukijansa, mutta myös palkitsevat kärsivälliset.

Heikkisen runoissa on jotakin samaa kuin loitsuissa tai kalevalaisessa perinteessä, ja niitä kannattaakin lukea ääneen. Runot on kirjoitettu juoksevaan tai virtaavaan muotoon. Merkitykset ja lauseet valuvat säkeiden yli. Lauseet liittyvät toisiinsa ja ajatukset limittyvät. ”Minä en ihan tietoisesti lähtenyt etsimään sitä. Ne etsiytyivät siihen muotoon”, Heikkinen sanoo.

Kokoelman runot ovat runsaita, mutta eheitä. Tuntuu, että jokainen sana on tarkkaan harkittu ja paikallaan. Heikkinen kertoo leikkivänsä aiheillaan, tekevänsä taustatutkimusta tarvittaessa ja hiovansa runojaan uudelleen ja uudelleen. Prosessin aikana runot yhdistyvät niin, ettei kokoelman ulkopuolisia runoja juurikaan synny.

”Ehkä tämä liittyy minun kohdalla eheyden kaipuuseen. Ehkä minä haluaisin nähdä, että runo sivuaa parantamista. Se sivuaa ajatusta siitä, että runo voi olla eheyttävä ja parantava voima. Taustalla on se, että on olemassa jotain ei-ehyttä, pirstaleista”.

”Tunnot ihmisten kesken eri aikoina ovat yhteisiä”, Heikkinen sanoo

Pablo Neruda – Presente!

Moderni, karkea, lyyrinen, pateettinen, intohimoinen, kosminen – kaikki ovat Pablo Nerudan tuotantoa kuvaavia määreitä. Nerudan runoja siteerataan, lausutaan ja lauletaan lukemattomissa Pablo Neruda 100 vuotta -tapahtumissa. Neruda on edelleen läsnä, kuten hänen hautajaissaatossaan huudettiin vuonna 1973.

Pablo Neruda, ensimmäiseltä nimeltään **Ricardo Elieser Neftali Reyes Basoalto**, syntyi vuonna 1904 veturinkuljettajan perheeseen Etelä-Chilessä pienessä maalaiskylässä. Nerudan sysäsi runoilijantielle jo lapsuudessa hänen äidinkielenopettajansa, intohimoinen ja omintakeinen runoilija **Gabriela Mistral**, joka sai Nobel-palkinnon vuonna 1945. Neruda sai Nobelin vuonna 1971.

Runoilijanuransa Pablo Neruda aloitti vuonna 1921 vain 17-vuotiaana. Surumielisen rakkauden ja kiihkon riivaaman nuorukaisen vuonna 1924 ilmestynyt kolmas kokoelma *Veinte poemas de amor y una cancion despesperada* (*Kaksikymmentä rakkausrunoa ja yksi epätoivoinen laulu*) teki hänet tunnetuksi kaikkialla Etelä-Amerikassa. Esimerkiksi kokoelman säkeessä: ”Halun ajamana illoin heitän surun verkot silmiesi valtamereen”, on nähtävissä Nerudalle myöhemminkin tyypilliset teemat. Naiset, rakkaus, luonto ja meri yhdistyvät hänen runoissaan rikkaisiin ja assosiatiivisiin kuvastoihin.

Runoilijanimensä Pablo Neruda otti tshekkiläisen runoilijan **Jan Nerudan** innoittamana. Vuonna 1927 nuori Neruda nimitettiin maansa konsuliksi Rangooniin, jonka jälkeen hän edusti Chileä Ceylonissa, Singaporessa, Djakartassa ja Buenos Airesissa.

Ratkaisevaa Nerudan runoilijanuralle oli 1930-luvulla siirto Madridiin, missä hän ystävystyi **Federico Garcia Lorcan**, **Rafael Albertin** ja muiden espanjalaisrunoilijoiden kanssa. Lorca kuvaili ystäväänsä Nerudaa seuraavasti: ”Runoilija (..) lähempänä verta kuin mustetta.”

Espanjan sisällissodan syttyessä vuonna 1936 Neruda valitsi puolensa, liittyi kommunistiseen puolueeseen ja kirjoitti palavan kokoelmansa *Espanja sydämessä* (Espana en el corazon). Kokoelmassa Neruda kuvaa tuskaa ja raivoa, jonka verinen sota ja Lorcan teloitus hänessä synnyttivät.

Palattuaan Meksikon kautta kotimaahansa Neruda valittiin vuonna 1945 kommunistien edustajaksi Chilen senaattiin, mutta valtiollisen poliisin vaino pakotti hänet vuodeksi maan alle ja vuosiksi 1949-52 maan-

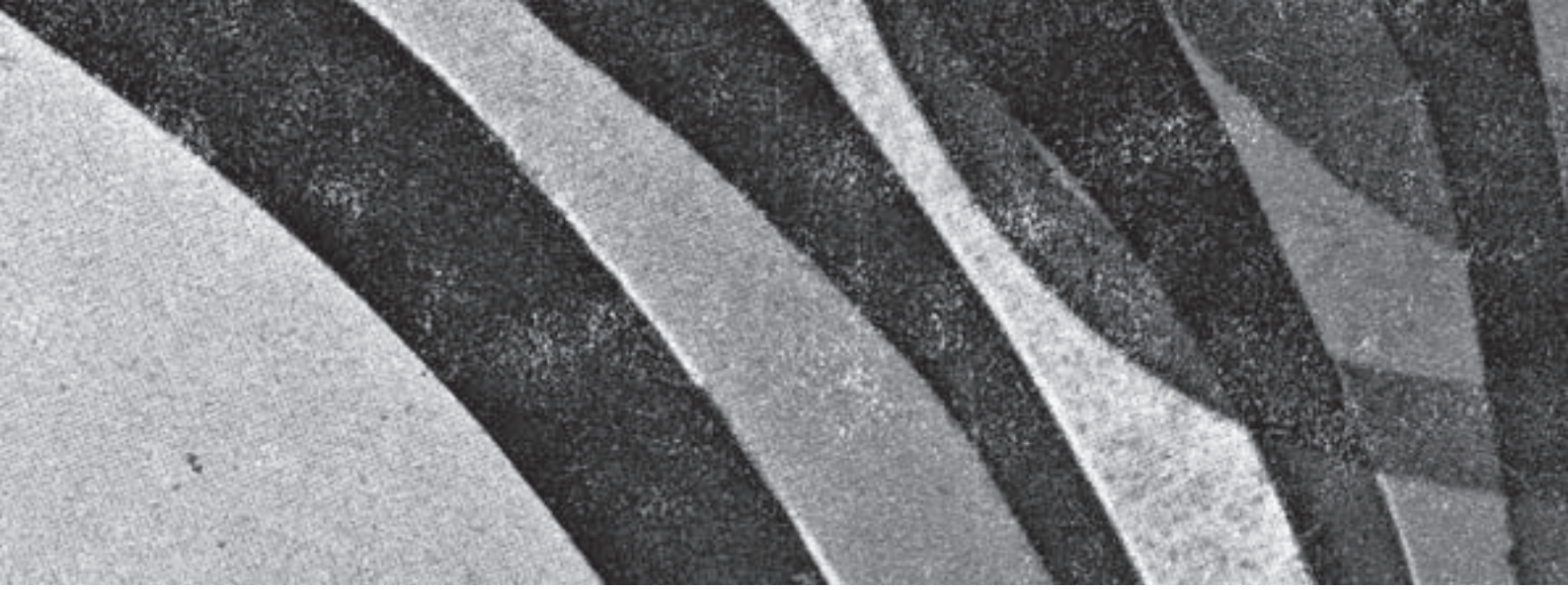

pakoon. Nerudan komein eepos *Canto General*, joka kuvaa latinalaisen Amerikan syntyä, historiaa ja kansaa, syntyikin maanpaossa.

Canto Generalissa Neruda julistaa eetoksensa vrunossa XVII: ”Amerikka, minä en huuda nimeäsi suotta. / Kun alistan miekan sydämeni hallintaan, / kun kestän alituisen piinan sielussani, / kun kaikista ikkunoista / sinun uusi päiväsi lävistää minut / minä olen ja pysyn valossa joka synnyttää minut, / minä elän varjossa joka vallitsee minua, / minä nukun ja havahdun sinun kiistattomassa sarastuksessasi, / makeana kuin rypäle ja pelottavana, / sokerin ja rangaistuksen kantajana, / täynnä sinun rotusi siementä, / sinun perintöveresi ravitsemana.” (suom. Pentti Saaritsa).

Tällä suurisuuntaisella, kurjuuksien laaksojakin luotaavalla runoelmallaan Neruda liikkui oman maanosansa historiassa ja maantieteessä yli 10 000 säkeen voimalla. Hänestä tuli maahan poljetun ihmisarvon runoilija, jonka vuolaat, virtaavat kuvastot vyöryvät kuin meren aallot.

Nerudan yli viisikymmentä vuotta kattavassa tuotannossa lyyriset, keinuvat säkeet liikkuvat merellä, vuorilla ja ihmiskehossa, suolakaivoksilla ja slummeissa. Ne ylistävät naisia,viiniä ja kaikkia maan antimia, kuvaavat yön pimeyttä ja hien makua.

Edelleen väkevinä soivat Nerudan imperialismia ruoskivat runot ”Lautanen Guatemalan verta” ja ”The United Fruit”, jotka **Eero Ojanen** ja **Kaj Chydenius** ovat säveltäneet 1960-luvun lopussa. Niin ikään hyvin tunnettuja ovat Nerudan vuosina 1954-1969 kirjoittamat oodit esimerkiksi esineille, eläimille ja vaatteille. Aisti-ilojen ja nautintojen ylistäjänä Neruda paneutui myös keittiön antimiin. Vuonna 1974 ilmestyi Unkarissa Nerudan ja kirjailijatoverinsa **Asturiaksen** yhteinen keitto- ja runokirja *Comiendo en Hungria* (*Syömässä Unkarissa*) heidän nautinnollisen matkansa tuloksena.

Lähes ylittämättömiä ovat kuitenkin Nerudan tuhannet säkeet rakkaudesta ja intohimosta elämänsä naisille viidenkymmenen vuoden ajalta. Pablo Nerudan runous onkin vaikuttanut voimakkaasti myös eurooppalaiseen runouteen rytmiikallaan, polveilevalla laveudellaan ja kuvastollaan.

Neruda, Suomi ja Chile

1960-luvulta lähtien Neruda oli Maailman rauhanneuvoston jäsen, mikä toi hänet myös Suomeen. Vuonna 1965 Neruda ja toinen Nobel-palkittu eteläamerikkalainen kirjailija **Miguel Angel Asturias** seikkailivat vaimoineen Helsingissä nuoren runoilijan ja aloittelevan kääntäjän, **Pentti Saaritsan** luotsaamina.

Nerudan mielestä ”Ravintóola Siljankorvà” oli hyvin runollinen ja kaunis sanapari, jonka hän talletti muistiinsa Suomen matkastaan. Tästä tapaamisesta tuli sysäys Saaritsan mahtavalle, lähes 40 vuotta kestäneelle uralle Pablo Nerudan suomentajana. Syyskuussa 2004 Saaritsa palkittiinkin Chilen valtion kunniamitalilla Nerudan 100-vuotisjuhlan kunniaksi valtakunnallisessa pääjuhlassa Kulttuuriareena Gloriassa.

Pablo Nerudan 100-vuotisjuhlaa on vietetty lukuisten muidenkin tapahtumien voimalla. Nerudaa on lausuttu, laulettu ja muistettu paitsi ympäri Helsinkiä ja Suomea, myös ympäri maailmaa. Juhlavuoden kunniaksi järjestettiin esimerkiksi maailmanlaajuisesti kirjoituskilpailuja, johon pelkästään Suomessa osallistui lähes tuhat eri ikäistä kirjoittajaa.

Suomalaiset taiteilijat, opiskelijat ja kansalaisaktivistit tutustuivat Nerudan laajaan tuotantoon 1960- ja 1970-lukujen taitteessa. Nerudan kantaaottavia ja rakkautta ylistäviä säkeitä laulettiin uuden suomalaisen laululiikkeen piirissä. Niitä lausuttiin myös monenlaisissa poliittisissa tapahtumissa ja kulttuuritilaisuuksissa.

Nerudan tuotantoa ovat suomentaneet 1960-luvulta lähtien useat suomalaiset. Esimerkiksi **Matti Rossi** ja **Eeva-Liisa Manner** suomensivat Nerudaa 1960- ja 1970-luvuilla, kun taas **Katja Kallion** suomentama *Kysymysten kirja* ilmestyi vuonna 2003.

Nerudan suomentajana tunnetuin on Pentti Saaritsa, jonka suomennoskokoelma *Andien mainingit* (1972)

on Suomen myydyin ulkomaalaisen runoilijan käännösteos. Vuodelta 1980 on peräisin suomennoskokoelma *Meren ja yön portit* (Nerudan runoja vuosilta 1924-1973). Kokoelmateokseen *Salaperäinen seurue* vuodelta 1998 Saaritsa on kääntänyt Nerudan runot ”Valtameren etelä” sekä ”Myrsky ja hiljaisuus”.

Nerudan runous elää yhä

Neruda oli kotimaassaan Chilessä presidenttiehdokkaana vuonna 1970, ennen kuin vasemmistolainen **Salvador Allende** valittiin maan johtoon. Vuonna 1971 Neruda nimitettiin Chilen suurlähettilääksi Pariisiin, mutta sairastuttuaan syöpään runoilija palasi kotimaahansa jo seuraavana vuonna.

Syyskuussa 1973 oikeistolainen sotilasjuntta kaappasi vallan Chilessä kansanrintaman tyrmistykseksi. Pablo Nerudan jo vuosina 1954-1969 kirjoittamat säkeet: ”Iske kitarasi tuleen, / kohota se palavana: / siinä sinulle lippu!” (suom. Pentti Saaritsa) toteutuivat karmaisevalla tavalla, kun sotilasjuntta murhasi satojen muiden joukossa chileläisen 1960-luvulla kehittyneen Nueva Cancíon-laululiikkeen lipunkantajan **Victor Jaran.**

Sotilasvallankaappauksen jälkeisinä aikoina ikimuistettaviksi tapahtumiksi muodostuivat vuodesta 1973 vietetyt suuret Chile-solidaarisuustilaisuudet Suomessa. Maanpakoon joutuneiden chileläisten Quilapayon-, Quinteto Tiempo- ja Aparcoa-yhtyeet kiersivät esittämässä esimerkiksi Nerudan tuotantoa yhdessä Agit Propin ja muiden suomalaisten kulttuurityöntekijöiden kanssa.

Suomeen pakolaisina vuosina 1973-1974 saapuneet kymmenet chileläiset perheineen toivat tullessaan myös rautaisen annoksen Neruda-tuntemusta välittäen sitä edelleen monin tavoin. He perustivat esimerkiksi Club Gabriela Mistralin, jonka 20-vuotista monikulttuurista työtä edustaa sen kärkihahmon **Juan-Luis Romeron** vetämä Teatro La Luna Negra esittämällä Neruda-juhlavuoden kunniaksi runoilijan tuotantoa.

Pablo Neruda kuoli hivuttavaan sairauteensa ja sotilasvallankaappauksen murtamana rakkaassa Isla Negran asunnossaan vuonna 1973. Tämän jälkeen juntan sotilaat tuhosivat kansallisrunoilijan kodin.

Väkivaltakoneisto ei kuitenkaan kyennyt estämään satoja ihmisiä saapumasta Nerudan hiljaisiin hautajaisiin Santiagossa. Konekivääreillä osoittavien sotilaiden reunustaessa katuja aluksi äänettömänä marssiva saattajajoukko puhkesi toistamaan ensin hiljaa ja sitten yhä kovemmin iskulausetta ”Pablo Neruda – PRESENTE !” (Pablo Neruda – LÄSNÄ !) oman henkensä uhalla.

Chilen valtio korjasi vuonna 1984 juntan aikaisia tekojaan saattamalla kansallisrunoilijansa ja hänen vaimonsa **Matilde Urrutian** Isla Negran talon pihapiirin hautaan. Nerudan rakastama meri simpukoineen ja kotiloineen aaltoilee keinuvina säkeinä Isla Negran rannoilla.

Vuonna 2004 on juhlittu Pablo Nerudaa. Runoilijan kuolemasta on yli kolmekymmentä vuotta, mutta runous elää, preesensissä.

Maiju Tawast

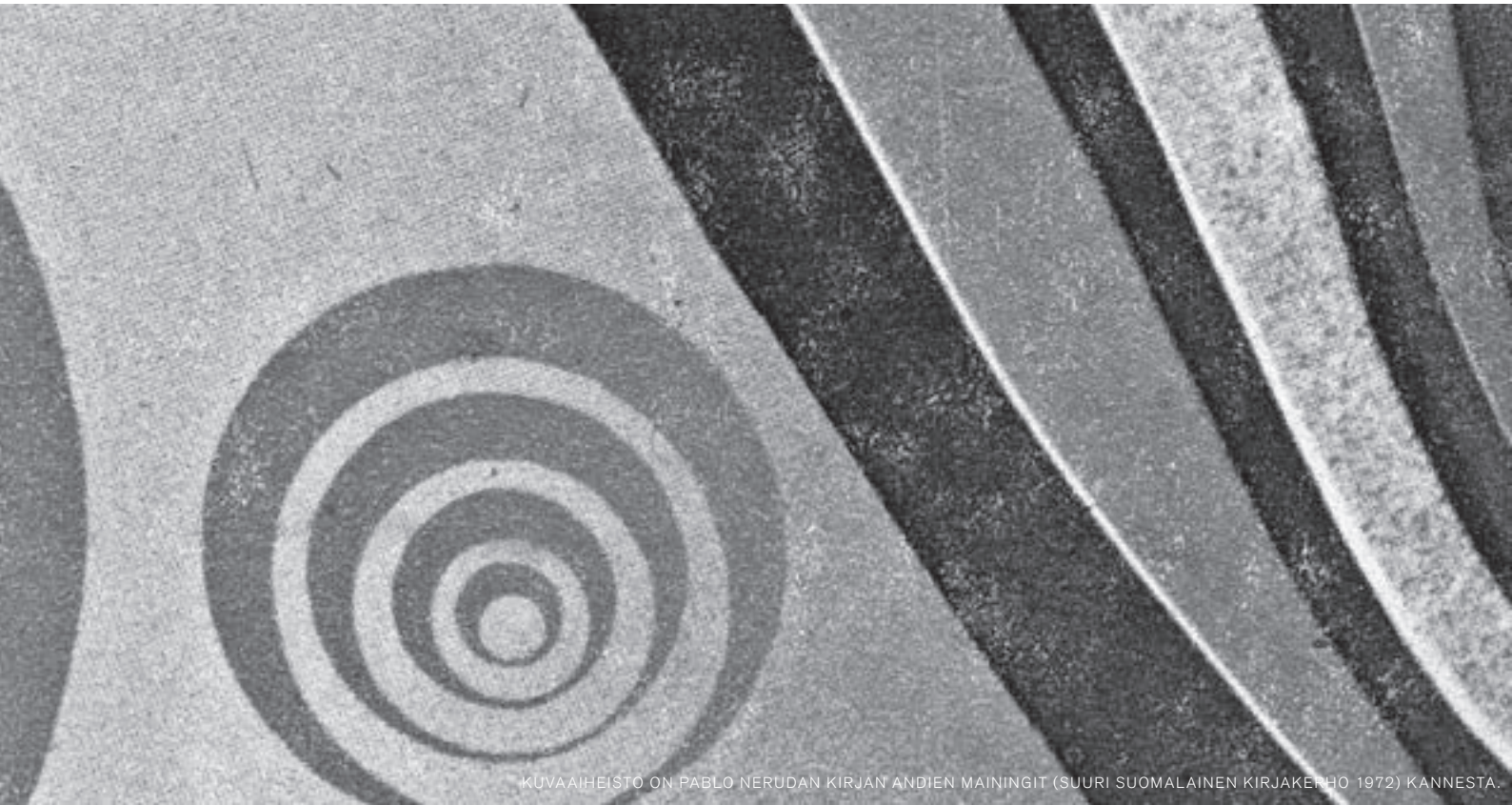

KUVAAIHEISTO ON PABLO NERUDAN KIRJAN ANDIEN MAININGIT (SUURI SUOMALAINEN KIRJAKERHO 1972) KANNESTA.

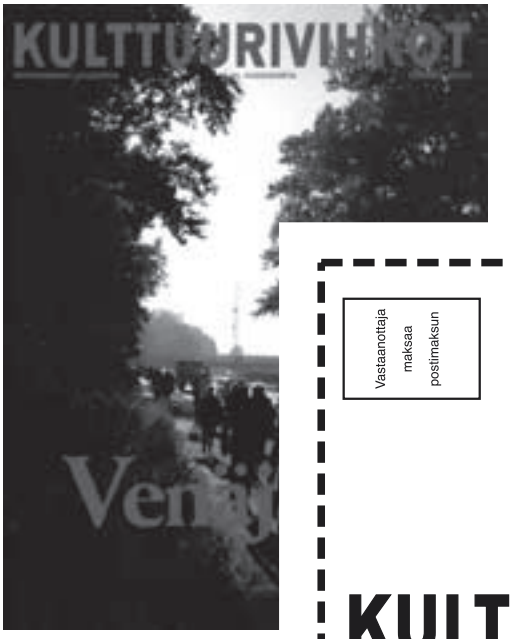

Vastaanottaja maksaa postimaksun

Domirola Oy
VASTAUSLÄHETYS
Tunnus 5011437
00003 HELSINKI

KULTTUURIVIHKOT

VASEMMISTOLAINEN AIKAKAUSLEHTI.
Joka toinen kuukausi. Yhteiskunta- ja taidekritiikkiä, poliitikkoja ja kansalaisia, sarjakuvaa, valokuvia, runoja ja novelleja.

KIITOS! TILAAN KULTTUURIVIHKOT NYT ERIKOISEN EDULLISESTI neljäksi kuukaudeksi (2 numeroa) VAIN 9 EUROLLA.

Nimi: _____

Osoite: _____

Postinro ja -toimipaikka: _____

Puh tai email: _____

Allekirjoitus: _____

TILAUKSET MYÖS WWW.KULTTUURIVIHKOT.FI JA (09) 4114 5369

Montaasin taiteet
Runouden ja elokuvan suhteesta

Mistä runouden ja elokuvan merkitykset syntyvät? Selittyykö niiden suhde montaasin käsitteellä? Formalistinen koulukunta esitti kysymyksiin omat vastauksensa, jotka ovat hyödyllisiä vielä nykytutkimuksellekin.

Sekä elokuvallisen että kirjallisen ja runollisen montaasin perusta on osaltaan venäläisen formalistisen kirjallisuudentutkimuksen koulukunnan teksteissä ja teeseissä. Formalisteille 1900-luvun alkuvuosikymmeninä uuden ja nousevan elokuvataiteen suhde kirjallisuuteen ja erityisesti runouteen oli yksi teoreettisista ydinkysymyksistä.

Myös formalistien aikalainen ja heidän yhteydessään usein mainittu venäläinen elokuvaohjaaja ja -teoreetikko **Sergei Eisenstein** tarkastelee useissa esseissään ja kirjoituksissaan elokuvallisen ja runollisen montaasin sekä elokuvan ja runouden suhteita.

Formalististen kirjallisuusteoreetikkojen ajattelu on hedelmällinen lähtökohta runouden ja elokuvan yhteisyydelle erityisesti siksi, että he olivat ensimmäisiä kirjallisuudentutkijoita, jotka kiinnittivät vakavasti huomiota sekä runouden että elokuvan kokonaismuotoon ja rakenteeseen. Muodosta he nostivat esiin tilallisuuden ihanteen, joka yhdistää sekä elokuvaa että runoutta. Samalla he kiihdyttivät keskustelua ikiaikaisesta kuvan ja sanan suhteesta tuomalla montaasin käsitteen avulla siihen uuden ulottuvuuden.

Kuvan ja sanan yhdistämisen historia on pitkä. Runoilija **Simonideen** (556–467 eKr.) mukaan maalaustaide on mykkää runoutta ja runous puolestaan puhuvaa maalaustaidetta.

Toinen tradition alkuun liittyvä lainaus on Horatiuksen ”ut pictura poesis”, joka virheellisesti tulkittuna on yleensä käännetty siten, että runon tulisi muistuttaa maalausta. Horatius kuitenkin viittasi lauseellaan ainoastaan sekä runon että maalauksen vastaanottoon liittyviin yhtäläisyyksiin. Horatiuksen jälkeen ut pictura poesis -perinteestä on kuitenkin puhuttu viitattaessa runon ja maalauksen samankaltaisuuteen.

Gotthold Ephraim Lessing asetti tämän pitkään hallinneen teoreettisen lähtökohdan kyseenalaiseksi vuonna 1766 ilmestyneessä esseessään ”Laokoon oder Über die Grenzen der Malerei und Poesie”. Hän toteaa maalauksen eroavan runosta siinä, että värit ja kuviot esiintyvät tilassa, kun taas runossa sanat seuraavat toisiaan ajassa. Lessingin kannan mukaan runouden tuli esittää toimintaa ja maalaustaiteen tilassa olevia olioita.

Formalistien näkökulma

Vuosiin 1915-1930 sioittunut venäläinen formalismi oli ensimmäisiä kirjallisuusteoreettisia suuntauksia, joka tarkasteli runoa tilallisena kokonaisuutena, ja huomio kiinnitettiin muotoon, ei niinkään sisältöön. Samalla formalismi edusti tutkimussuuntausta, joka kiinnitti huomiota monipuolisesti sekä kaunokirjallisiin teksteihin että kulttuuriin laajemminkin. Monipuolisuutta ja tieteidenvälisyyttä edisti se, että formalististen tutkijoiden joukossa oli niin lingvistejä, filologeja, folkloristeja kuin lääkäreiksi, lakimiehiksi ja insinööreiksikin opiskelleita.

Yksi formalistien peruslähtökohdista oli, että kirjallisuuden kielenkäyttö poikkeaa tavallisesta kielenkäytöstä. Kirjallisuudessa kieli toimii ensisijaisesti sen esteettisessä funktiossa, kun taas normaali kielenkäyttö on ensisijaisesti kommunikaatiota. Esimerkiksi runossa kieli siis saa normaalista kielenkäytöstä poikkeavia merkityksiä, koska siihen suhtaudutaan poeettisena kielenä.

Samaan aikaan formalismin synnyn ja kehityksen kanssa Venäjällä kehittynyt elokuvataide oli omiaan tuomaan uudelleen lähtökohdaksi kuvan ja runouden

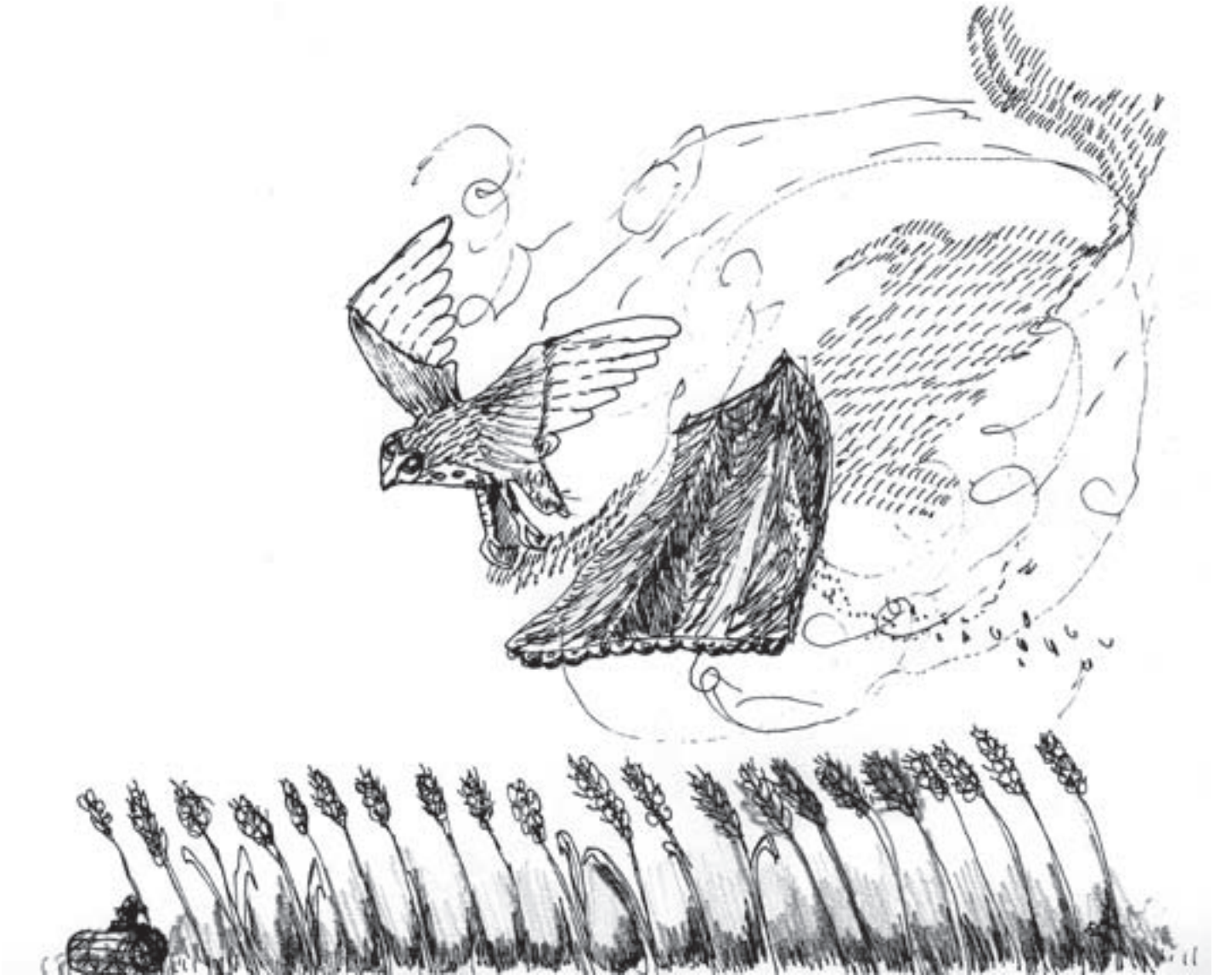

INKA VALKEAPÄÄ

suhteen. Näin maalaustaiteen paikalle sijoitettiin toinen kuvallinen taide, elokuva. Tällöin saatettiin luoda uusi suhtautumistapa Lessingin argumenttiin ja nähdä elokuva runollisena, siis toiminnallisena kuvana ja vastaavasti runous elokuvallisena, siis olemukseltaan tilallisena. Tälle runouden tilalliselle olemukselle välttämätöntä on säemuoto, joka erottaa runon tilassa toimiviksi ja tilallisiksi palasiksi, säkeiksi.

Käsite, jolla elokuva ja runous yhdistettiin elimellisesti, oli montaasi. Se tulee ranskan sanasta ”montage”, joka tarkoittaa kokoamista, kasaamista, kytkentää. Montaasin käsitteen kautta havaittiin runosäkeen analoginen suhde elokuvan otokseen. Runosäkeet kytkettyinä toisiinsa muodostavat uuden merkityksen, samalla tavoin kuin elokuvallisen otoksen (yksi kameraotto ja valaistus) kohteet yhdessä muodostavat uuden merkityksen.

Näitä merkityksiä, runollista kieltä ja muotoa tutki pietarilainen runokielen tutkimusseura Opojaz, jonka jäseniä olivat muun muassa sellaiset nimekkäät formalistit kuin **Osip Brik**, **Boris Eichenbaum**, **Viktor Shklovski** ja **Juri Tynjanov**.

Tynjanovin teoria ja eisensteinilainen montaasi

Juri Tynjanov (1894–1943) oli formalisteista kenties selvimmin sekä elokuvateoreetikko että kirjallisuudentutkija, ja hän kiinnitti huomiota erityisesti montaasiin sekä merkkijärjestelmiä ja merkityksen syntymistä ja muodostumista tutkivaan tieteeseen, semiotiikkaan.

Tynjanov vertasi elokuvan otosta ehyeen säeriviin. Runosäkeen kaikki sanat korreloivat keskenään ja niiden vuorovaikutus tiivistyy. Säkeen sanat saavat niin arkikielestä kuin taideproosastakin poikkeavia merkityksiä. Tätä vastaava elokuvallisen otoksen yksyysmomentti jäsentää kaikkien sen kohteiden merkitykset uudelleen, suhteessa kokonaisuuteen ja suhteessa toisiinsa.

Elokuvaohjaaja Sergei Eisensteinin (1889-1948) teoriat ovat monessa suhteessa samankaltaisia formalististen teorioiden kanssa, vaikka hän ei varsinaisesti edustanutkaan formalistista koulukuntaa. Hänet kuitenkin mainitaan usein formalismin yhteydessä, ja myös historialliset tosiseikat puolustavat hänen tiivistä suhdettaan formalisteihin ja heidän ajatuksiinsa. Vastaavasti myöskin formalistit käyttivät Eisensteinia elokuvallisena esimerkkinään.

Eisenstein tarkastelee esseessään ”Kuvarajauksen tuolla puolen” runouden ja elokuvan suhdetta. Tarkastelunsa hän aloittaa japanilaisesta kuvakirjoituksesta. Jotakin tosiasiaa, siis konkreettista kohdetta, merkitsevien kuvien yhdistäminen muodostaa toisen asteen suureen. Kahden esittävän kuvan yhdistymisestä siis syntyy jonkin graafisesti esittämättömissä olevan kuva, jonkinlainen toinen ulottuvuus. Hän havainnollistaa tätä esimerkillä, jossa korvan ja oven kuvat yhdistettynä merkitsevät kuuntelemista. Tiivistetysti tämä on Eisensteinille ”intellektuaalisen elokuvan” lähtökohta.

Käsitteet pyritään visualisoimaan mahdollisimman tehokkaasti, lakonisesti. Tätä lakonisuutta ja tiivistyneisyyttä Eisenstein vertaa japanilaisiin runouden lajeihin, tankaan ja haikuun. Pelkistyneenä hieroglyfiikkana (niiden laatuakin mitataan osittain kirjoituksen kauneuden perusteella) näiden runolajien tekniikka perustuu merkkien yhdistelyyn ja yhdistelmissä tapahtuvan yhteentörmäyksen synnyttämään efektiin. Edelleen Eisenstein mainitsee tarkastelemansa japanilaiset runot ”montaasifraaseiksi, montaasilehdiksi”, toisin sanoen otosluetteloiksi.

Tynjanov pitää valokuvan yksittäistä tilannetta elokuvan pienimpänä mittayksikkönä. Otos taas edustaa laajempaa yksikköä, samalla tavoin kuin kokonainen valokuva tai ehyt säerivi.

Tynjanovin mukaan niin otoksen kaikkien sankarien (hän viittaa sekä henkilöihin että elottomiin objekteihin) kuin runosäkeiden sanojen ja äänteidenkin tulee differentioitua eli olla erilaisia. Vasta tällöin ne suhteellistuvat keskenään ja värittävät toistensa merkityksen. Näyttelijät ja esineistö valitaan, kamerakulman ja valon käyttö on rajaava ja erottava tyyliväline ja niiden käyttö monteeraa (sitoo ja erottaa) otoksia samoin kuin tarinallis-toiminnallinen vaihtelukin. Mitään ei tarvita itsensä vuoksi vaan differentioivina merkkeinä.

Montaasissa suhteutuneisuus ja differentiaatio siirretään otosten vaihteluun. Tynjanoville montaasin perustana on otosten vaihtelu, samalla tavoin kuin yksi runon säerivi vaihtuu seuraavaksi tarkoin määritetyllä rajalla. Tämän vuoksi Tynjanov päätyy toteamaan: ”--- jos elokuvalle haetaan vastinetta sanataiteesta, ainoaa pätevää analogiaa ei tarjoa proosa vaan runo”.

Tynjanovin ajatukset edustavat teoreettisina perusteksteinä formalistien ajattelua laajemminkin ja ne yhdistyvät Eisensteinin ajatuksiin. Formalistien teoreettinen perusta runouden ja elokuvan yhteisyydelle on siis nimenomaan montaasi. Lisäksi montaasin toimimiselle runossa on välttämätöntä se, että se on säemuotoista ja siten tilallista. Eisenstein yhdisti montaasin paitsi kokonaiseen runoon tanka- ja haikuesimerkissään myös yleisiemmin kirjoitetun sanan muodostumiseen ja sen merkityksen ymmärtämiseen.

Kuva, merkki ja sana

Eisensteinin mukaan elokuvan tekniikkaan kuuluu se, että peräkkäiset ainekset eivät sijoitu vierekkäin vaan päällekkäin. Liikkeen aistimus syntyy, kun kohteen ensimmäisestä asennosta syntynyt kuvajälki menee päällekkäin kohteen seuraavan asennon kuvajäljen kanssa. Tämä vertautuu siihen, että konkreettinen sana (tai merkki) toisen konkreettisen sanan vieressä synnyttää abstraktin käsitteen, aivan kuten kiinalaisessa ja japanilaisessa hieroglyfiassa kaksi aineellista kohdetta kuvaavaa merkkiä synnyttävät käsitteellisen merkityksen.

Myös Tynjanov viittaa tällaiseen kirjaimen ja montaasin suhteeseen. Elokuvan teknistä köyhyyttä (litteys, värittömyys ja äänettömyys) hän vertaa muinaisiin toteemikuviin, jotka pelkistettyinä, epätäydellisinä ja primitiivisinä olivat kirjaimen esiaste.

Hänen mukaansa elokuvan litteys on yksi syy niin kutsutun ykseysmomentin syntyyn. Tällöin syntyy simultaanisuuden periaate, jossa eleet ja liikkeet saavat kokonaan uudenlaisen ja poikkeavan tulkinnan. Elokuvassa aika ja tila esitetään rinnakkaisina ja ne muodostuvat otoksen käsitteellisiksi merkeiksi. Otos, joka on rakennettu liikkeen periaattein, ei kuvaa liikettä niinkään materiaalisesti vaan käsitteellisesti. Rinnakkaisuus mahdollistaa esimerkiksi komposition, joka rakentuu liikkeelle: tanssi voidaan näyttää otoksessa kuvaamalla se ”tanssivasti” kameraa tai kuvaa liikuttaen.

Paitsi runo, myös elokuva siis koostuu käsitteellisistä merkeistä, jotka muodostavat tietyn komposition eli asetelman. Tämän asetelman olemassaolo synnyttää montaasin ja lopulta tulkinnan.

Konkreettisempi, elokuvan piiriin sijoittuva esimerkki montaasista on niin kutsuttu Kulesovin efekti. Lev Kulesov oli ensimmäisiä elokuvallisen montaasin kehittäjiä. Kulesovin efektin nimellä kulkee testi, jossa miesnäyttelijän kasvokuvaan liitettiin esimerkiksi

kuva keittolautasesta ja naisesta ruumisarkussa, ja katsojia pyydettiin analysoimaan hahmon tunteita. Käytetystä kuvasta riippuen näyttelijän kasvoista ilmeni katsojien mielestä joko nälkää tai surua.

Vastaava runollinen ja kirjallisuusteoreettinen esimerkki on Tynjanovin havaitsema semanttisen värityksen periaate esimerkiksi runokielessä, jolloin sana saa poikkeavan ja muuttuvan merkityksen siitä yhteydestä, johon se on liitetty. Tynjanov selvitti asiaa vertaamalla sanaa väriään muuttavaan kameleonttiin tai muuttujaan, joka saa arvonsa aina uudelleen riippuen siitä sanastollisesta struktuurista, johon se liitetään.

Eisensteinin näkemys kuitenkin poikkeaa Kulesovin koulukunnan näkemyksestä, jonka mukaan montaasi on kokoelma elementtejä, jotka yhteenliitettyinä muodostavat jonkin ajatuksen. Edelleen Eisenstein mainitsee, että Kulesov keskittyy ainoastaan montaasin ulkoiseen ilmenemiseen ja unohtaa ilmiön syvemmän olemuksen. Eisensteinille montaasi edusti aina toista ulottuvuutta, joka saavutettiin konfliktin kautta, esimerkiksi kahden hieroglyfisen merkin yhdistyessä. Samoin kuin Tynjanov Eisensteinkin viittaa merkitysten uudelleenmuodostumiseen riippuen siitä yhteydestä, johon merkitykset asetetaan. Elokuvan otos ei ole pelkistettävissä yksimerkityksiseksi, vaan pysyy aina monimerkityksisenä hieroglyfinä. Otos saa lukemisarvonsa yhteydestään samoin kuin hieroglyfikin tai vastaavasti jokin runon sana.

Tynjanovin semanttisen värityksen käsite ja Eisensteinin näkemys runon sanojen ja säkeiden, samoin kuin elokuvan otosten, vuorovaikutuksesta vertautuvat toisiinsa. Yhdistävä tekijä on montaasi, joka käsitteenä kuvaa sitä ulottuvuutta, joka kahden toisistaan poikkeavan fragmentin (kuten elokuvan otoksen tai runosäkeen) välille syntyy. Tällöin voidaan perustellusti puhua montaasin taiteista. Elokuvassa montaasi tapahtuu otosten sisällä ja niiden välillä, ja vastaavasti säemuotoisessa runossa montaasi tapahtuu säkeiden sisällä ja niiden välillä.

Voidaan sanoa, että runous ja elokuva ovat muotojensa vuoksi toistensa kaltaisia. Runouden muoto koostuu yksittäisistä säkeistä, jotka montaasin kautta tulevat kokonaiseksi runoksi ja elokuvan muoto koostuu otoksista ja otoksissa nähtävistä kohteista, jotka montaasin kautta muodostavat elokuvan.

Montaasi on mekanismi, joka saa sekä runon että elokuvan toimimaan. Montaasi herättää kytkennät, jotka ovat välttämättömiä sekä runollisen että elokuvallisen merkityksen muodostumiselle.

Juhana Vähänen

INKA VALKEAPÄÄ

SUSANNA SAXELL

Unten luokan priimus

Tällä kertaa käsittelen koko **Hannu Helinin** itsensä kustantamaa runotuotantoa, vaikka tavallisesti keskityn tässä artikkelisarjassa vain yhteen unohdettuun mestariteokseen. Syitä on kaksi. Ensimmäinen syy on tietenkin se, että Helin on kirjoittanut monta unohdettua mestariteosta. En käsittele Helinin aikaisempia suurella kustantamolla tehtyjä teoksia, koska runoilijan käden jälki näkyy parhaiten itse julkaistuissa teksteissä. Eipä silti, kadonneita aarteita ne aikaisemmatkin ovat. Pidän harhaluulona yleistä käsitystä – mitä kirjailija itsekin ylläpitää – että hänen alkutuotantonsa olisi jotenkin epäonnistunutta.

Luonnollisesti Helinin kirjoja ei ole markkinoitu kuten suurten kustantamoiden kirjoja. Eikä Helinin yksinäisyys ja uhma ole ainakaan lisännyt henkisesti korruptoituneen valtamedian intoa pitää häntä esillä. Yksi Hannu Helinin tunnetuimmista tempauksista oli ilmoittaa internetin Kiiltomato-sivustolla, ettei hänen monet kokoelmansa törkeästi sivuuttanut *Helsingin Sanomat* saa julkaista edes hänen muistokirjoitustaan. Onneksi nekrologia ei ole vielä tarvittu, mutta mitään yritystä rohkeaan dialogiin ei olla vieläkään valmiita suvaitsemaan. Helinin omaperäiset, syvälliset, sydänverellä kirjoitetut runot jäävät keräämään pölyä kirjakauppojen hyllyihin tai pahimmassa tapauksessa kirjailijan omiin kotinurkkiin.

Tärkeitä teemoja Helinille ovat kuolema ja masennus. Jouduttuaan kuuden kirjan jälkeen lähtemään Welin&Göösin ostaneelta Gummerukselta ja kustannettuaan itse *Tuulen tiedekunnan* (1993) Hannu Helin lähti Marin tasavaltaan kääntämään Stalinin aikana itsemurhan tehneen **Marina Tsvetajevan** (1892–1941) runoja. Helinin oma tarkoitus oli tehdä myös itsemurha Volgan mutkassa, mutta tieto tyttären syntymästä muutti suunnitelman ja pelasti Helinin elämälle ja kirjallisuudelle.

Marin matkan satoa on runoelma *Tristia* (1999), jonka nimi on lainattu **Ovidiuksen** (43eKr–17/18 jKr) maanpaossa itäisillä mailla kirjoitetusta opuksesta. *Tristiassa* Helinin rakkaus venäläiseen kulttuuriin pääsee oikeuksiinsa. Se on kirjoitettu ennen **Olli Heikkosen** palkittua kokoelmaa *Jakutian aurinko* (2000). Polyglotin, laajasti lukeneen ja musiikkia kuunnelleen Helinin maailmat sulavat rytmiseksi runoelmaksi, jonka rytmin ja keskeisimmän sanoman ymmärtää, mutta joka ei lopullisesti avaudu kenellekään muulle kuin kirjoittajalle itselleen. Jokaisella lukukerralla runoista löytää jotain uutta, koska runot sisältävät niin suuren sulatetun ja käsitellyn aineiston.

Maailma ja se tapa, millä se pyörii ja eksisteeraa saa Heliniltä happaman irvistyksen: ”niin se on: piispa Berkley / sen tiesi: esse es percipi / oleminen on perseestä: / to you insane world / but one reply / I refuse! / ei kiinnosta, en jaksa, ei huvita / snivilisation, devilisation&evilution / ei parlamentti eikä sen pylväikön / doorilainen viivakoodi / se selittää kaiken / vaikkei tarkoita mitään, // hare karma / aatos on eetos paatos / needles to say: pyydän saada / nöyrimmästi sulkeutua suosiostanne”.

Tristiasta seuraava runoelma *A Human Been* (2001) jatkaa samoilla linjoilla, mutta runominä on palannut komeasta alusta alkaen Hyvinkäälle, suomalaisen radanvarsikylän ahdistukseen: ”Psyykeni genre / on depressionismi / nuoruus meni kutosen ratikassa / (Arabia oli lähempänä / kuin nyt Sveitsi) / olen stabiilisti labiili”.

Masennuksen, suomalaisen kansantaudin kuvaus ja tunnelma on Helinin runoissa itse koetun oloista ja kenties parasta, mitä suomalaisessa nykyrunoudessa on aiheesta sanottu. Aivan kuten muussakin tuotan-

Runoilija Hannu Helin

nossa kuolema on *A Human Been* -runoelmassa koko ajan läsnä. Asenne kuolemaan alkaa vähitellen olla suorastaan rituaalinen: ”elämä on minusta / vähän niin kuin / Camille Saint-Saënsin / toinen pianokonsertto: / alkaa Bachina ja / päättyy Offenbachina”.

Viimeistä edellisessä runoelmassa *Amnesia Allegrossa* (2003) hän on vielä syvemmällä kielen rikkomisessa, ja vieraiden kielien ja sivistyneiden viittausten määrä on jo niin suuri, että allekirjoittanut on monia säkeistöjä täysin kelkasta tipahtanut. Ne vaativat sanojen etymologiasta portugalilaiseen fado-musiikkiin tai ranskasta venäjään asti perusteellista yleissivistystä, jonka hankkiminen vie keneltä tahansa vuosia. Tätä on vaikea perustella, mutta jollain tavalla *Amnesia Allegro* on hienostuneempi kuin mikään muu Helinin teos: ”ketään ei asu huvilassa / vaan vain vartioi / sen kuistia samppanja / marraskuinen päivä // kylmää kuivaa / ja ilmaista samppanjaa / samppanjasta juovuksissa / eivätkä valon / jalat kanna / unten luokan priimus…”

Helinin viimeisin teos *Ctrl-Alt-Del* (2004) on jäänyt minulle kaikkein vieraimmaksi, osaltaan ehkä sen takia, että uusimmat ystävät ovat vieraimpia. Toisaalta Helin menee omaan estetiikkaansa niin syvälle, ettei se oikein voi avautuakaan kuin hyvin hitaasti. Tätä kirjoittaessani itse asiassa huomaan ymmärtäväni enemmän kuin parilla kolmella ensimmäisellä lukukerralla. Oman äidin muistoksi tehty runo on koskettava ja myös helpoimmin avautuva runo kokonaisuudesta.

Joycea, Tsevetajevaa ja **Brodskya** ihaileva Hannu Helin on haastavaa ja omalaatuista luettavaa. Hän ei ole kuivan akateeminen, vaan runsaan sivistynyt runoilija vähän samalla tavalla kuin **Risto Ahti.** Itse Helin puhuu jossain runossa, miten muut saavat pitää marmoriset huoransa ja hän haluaa pitää graniittisen vaimon. Vertaus määrittää mielestäni aika hyvin Helinin paikkaa runouden kentässä. Runoelmamuoto on myös harvinainen, eikä sen käyttäjistä Helinin lisäksi tule mieleen mitään muuta viimeaikaista esimerkkiä kuin **Jarkko Laine.**

Jäljittelemätön, alkuvoimainen ja tyhjentämätön ovat mielestäni epiteettejä, jotka parhaiten kuvaavat Hannu Helin runoutta.

Aleksi Ahtola

Kulttuurivihkot julkaisee Hannu Helinin runoutta tämän lehden sivuilla 46-47.
Hannu Helinin oman kustantamon Pulvis&Umbran sivuilta www.pulvis.net löytyy tietoa hänen runoudestaan.

Artikkelisarjassa nostetaan esiin unohdettuja mestariteoksia.

Runo sanoo sen toisin

Syksyn runous käsittelee perimmäisiä kysymyksiä monimuotoisesti.

Tänä syksynä julkaistussa suomalaisessa runoudessa on käyty jälleen elämän perusongelmien kimppuun, vaikka **Kai Nieminen** taitaa ainoana sen heti kirjansa nimessä tunnustaa. Niemisen *Perimmäisten kysymysten äärillä* -kokoelma (Tammi 2004) onkin runo kerrallaan sulateltava kokoelma ja epäilemättä vastaa nimensä asettamaan haasteeseen.

Runoudessa on aina pohdittu elämää ja kuolemaa, mikä ei olekaan yhtään huono aihe. Runo sanoo sen niin usealla tavalla. Esimerkiksi **Sirkka Turkka** on kokoelmassaan *Niin kovaa se tuuli löi* (Tammi 2004) kuvannut elämää säkeellä: ”Marssi, takkuinen lammas, marssi. / Ei muuta kuin taivas ja verenpunainen maa, / niiden väliin jää pieni kohta, johon / tupakansavu mahtuu / --- ”. Useat muut sanovat sen toisin ja siinä on runon voima.

Elämään ja kuolemaan liittyy myös kysymys kuolemattomuudesta tai ikuisesta elämästä. Luulin sen liittyvän erityisesti 1800- ja 1900-lukujen vaihteen runouteen, mutta lukekaa, se on edelleen pinnalla tänä syksynä ilmestyneissä kokoelmissa.

Kun kirjoitetaan elämästä, kirjoitetaan monesta. Pinnalla onkin tänä syksynä ollut esimerkiksi ihmisen paikka ja yhteiskunta, jossa eletään. **Tommi Melenderin** teoksessa *Metallisiivet selässä* ihmisen rakennelmia ja saavutuksia puretaan palaamalla luontoon. **Kristiina Lähteen** *Bunsenliekki* -kokoelmassa (Teos) taas sanotaan terävästikin ihmisen mellastuksesta maapallolla.

Etenkin Melender on tarttunut kaupunkilaisiin maisemiin, ja kokoelmassa onkin matkustamisen tuntu. **Eeva Heilalan** kokoelmassa sen sijaan liikutaan maaseudulla, josta ihmiset ovat kadonneet.

Kaikki ei ole aivan niin vakavaa kuin tähän saakka artikkelia on ajateltu. Runo-Kaarinan voittanutta **Jukka Nikin** *Kuuma huuma karkkipussista* -kokoelmaa ja **Aki Salmelan** *Sanomattomia lehtiä* -kokoelmaa (Tammi 2004) yhdistääkin sanoilla leikkiminen.

Runo on arkipäivää

On mahdotonta listata, mitä kaikkea syksyn aikana onkaan julkaistu. Kustannusmaailman muutokset tuntuvat onneksi lisänneen julkaisujen määrää, ja nykyään myös pienemmät kustantamot ovat saaneet edes hitusen julkisuutta Savukeitaan ja Sammakon vanavedessä, vaikka tässäkin jutussa on tähän mennessä mainittu lähes ainoastaan suuren kolmikon julkaisuja.

Runous on syntynyt ihmisten tarpeesta ja se on elänyt ensin suullisena perinteenä. Nykyään runoudella on kannettavana vakavan ja hankalan taiteenalan taakka. Onneksi tätä runon etäisyyttä arkipäivään ollaan murtamassa innokkaasti.

Juuri pienemmät kustantamot ovatkin tehneet töitä runon murtautumisessa pois akateemisesta vaatimuksesta ja muistokirjoituksista ilman, että taiteellinen taso olisi siitä väistämättä kärsinyt.

Lyriikkaa kuuluukin olla useaan tarkoitukseen. Ihoteollisuus-ryhmä lausuu runojaan, Nikki kiertää pellen ja pianistin kanssa päiväkoteja, kuopiolainen **Maaria Leinonen** julkaisee käyttörunoutta kaksi kokoelmallista vuodessa.

On lohduttavaa huomata, ettei kaikkia syksyn lyriikan piirteitä saa ahdettua yhteen artikkeliin. Jotta runous voi olla osa ihmisten elämää ja arkipäivää, sen kuuluukin olla monimuotoista ja kirjavaa. Tärkeintä on näköalojen ja vaihtoehtojen avaaminen.

Kaisa Alenius

Italian runoutta

Syksyn runoantiin kuuluu myös kiinnostavia käännöksiä. Esimerkiksi suomennosvalikoima *Italian runoutta 1900-luvulta* (The Lauttasaari Press, 2004) esittelee 120 runoa ja 33 runoilijaa **Antonio Barolinista Andrea-Zanzottoon.** Kaksikielisen antologian painopiste on vuosisadan alkupuoliskon runoudessa ja osin jo edesmenneessä runoilijapolvessa.

Valikoiman toimittaja ja kustantaja **Rolando Pieraccini** kertoo esipuheessaan, ettei hän ole pyrkinyt tuomaan esiin niinkään eri suuntauksia ja aiheiden kirjoa, vaan runon ”rytmiä, tonaalisuutta, musiikkia” – ominaisuuksia jotka hänen mukaansa ovat käyneet italialaisessa nykyrunoudessa yhä harvinaisemmiksi. Valikoiman suomentajia ovat **Hannimari Heino, Helinä Kangas, Elli-Kaija Köngäs, Unto Paananen, Mirjam Polkunen, Anu Rinkinen, Timo Sironen, Sointu Syväoja** ja **Aale Tynni.**

Tänä vuonna on ilmestynyt myös **Anu Rinkisen** toimittama ja suomentama sisilialaisen nykyrunouden antologia *Valkosoihtujen tasangolle* (Kirja kerrallaan, 2004). Se tarjoaa paikallisen vaihtoehdon Pieraccinin antologialle, ja sen runot on kirjoitettu tällä vuosituhannella. Runoilijoita on kaikkiaan viisi, ja he ovat syntyneet vuosina 1941–1977.

Häikäilemättömän omahyväisesti ja v
mielettömän arroganssini pauloissa
nimeän runoni Rimbaud'ta mukaillen:

27-vuotiaat runoilijat!

Vielä en ole kirjoittanut riviäkään,
mutta kaikki runoilijan ulkoiset ominaisuudet minulla on:
kiharat hiukset ja sirot kädet,
olen hento. Minulla on aistilliset huulet
ja suuri nenä,
mutta kasvoni ovat melko naiselliset.

Olen aina pukeutunut hassusti:
minulla on musta pitkä takki
ja liehuva punainen kaulaliina…
(Juopot naiset juttelevat minulle.)
…raidalliset värikkäät housut ja
vanhat solkikengät.

Rennosti olalle heitetyssä
likaisenvalkoisessa kangaskassissani
pidän kynää, vahakantista muistikirjaa
ja paljon tupakkaa.
En katso eteeni ja olen jäädä autojen alle.
Krapulassa pelkään (puhua ihmisille ja) kaatuvani.

Lainaan usein rahaa
minua köyhemmiltä ystäviltäni,
poltan ketjussa ja
juon aivan liikaa, yskin kuin keuhkotautinen.
Minulla on diagnosoitu narsistis-neuroottinen persoonallisuushäiriö,
enkä siksi tarvitse miesten koulua.

Syön huonosti ja nukun vähän.
Näen kummallisia unia jotka muistan.

Pojille murahtelen epäluuloisesti,
tytöille puhun kaunopuheisesti ja liikaa.

Olen arka ja hiljainen,
ylitunteellinen ja hätäileväinen,
kiihdyn liian helposti, pulssi nousee,
vääntelen kylmän hikisiä käsiäni
vähäisenkin käytännönongelman edessä.
Kirjoittaessani pureskelen kynääni.

Humalassa olen olevinani rohkea ja kovaääninen.
Selitän mielelläni ja vaadin täyden huomion.
Loukkaannun kun ei kuunnella,
keskeyttelen itse.

Itken ajatellessani Dostojevskiä,
katusoittajaa kuunnellessa pala kohoaa kurkkuuni.
Ihailen suuria kirjailijoita
mutta luen heitä vähän.
Ei minun tarvitse: olen runoilija Jumalan armosta!

Olen seurustellut jumaloimieni naisten kanssa
ja kaikkia heistä olen pettänyt.

Olen nainut useimpia ystävättäriäni,
ja he kaikki tietävät toisistaan.
(Mutta minä en puhu naimisesta,
vaan rakastelusta).

Elämäni naisissa näen suuria kurtisaaneja
ja taiteilijattaria menneiltä ajoilta,
vaikka ystävieni mielestä he ovat vain hysteerikkoja.
Ulkoinen kauneus ei ole minulle kovin tärkeää, ei ikä;
kauneutta on arvissa, kumarassa ryhdissä,
synnyttäjän lantiossa.

Seksuaalinen suuntautumiseni ei ole epäselvä:
joskus tahtoisin olla tyttö ja rakastua poikiin.

Isäni oli maolainen eikä sylje lasiin,
päässään hänellä on suuri kirjoittamaton romaani
joka joulu ostan hänelle kynän ja paperia

Äidistäni en koskaan ole itsenäistynyt,
eikä hän silti tiedä elämästäni mitään,
äitiparka.

Ihmiset kirjoittavat toistensa iholle,
jokainen vuorovaikutus jättää merkin.
Lukutaitoinen helposti ymmärtää:

OTTO GRUNDSTRÖM

raskassoutuisen proosan rypistämät sivut,
pienet, katkelmalliset rakkausrunot,
joiden alta vielä erottuvat edelliset,

huolimattomasti pyyhityt
häväistysjutut, diagnoosit ja itsemurhaviestit.

Nyrkein ja veitsin joskus kirjoitetaan
makaabereja pikku-uutisia.
Leimataan ja kaiverretaan

ääneen lausumattomat sanat puhkaisevat ihon,
mustepullo putoaa,
paksu, tahmea neste

Jos voisikin luoda nahkansa!
Kirjoittaa itsensä puhtaaksi

koskemattomille arkeille
Mutta intohimoisella kiintymyksellä
on tämä ominaisuus:

se nuolee valittamatta
vanhojen merkkien märkivät haavat,
ottaa sinut sellaisena kuin olet;
ilman ennakkokäsityksiä
tai mitään tarvetta korjailla.

Siinä missä sinulla oli sekavia katkelmia
lukija näkee koko tarinan.

⁜ ⁜ ⁜

Ja sinut minä olin ajatellut
poimia ylös ja tutkia alusta loppuun,
rivi riviltä, ylhäältä alas,

lukea ilta illan jälkeen kunnes ymmärtäisin
Painaisin mieleeni jokaisen kirjaimen kaaren,
kävisin tarkasti läpi marginaalit.

Huolten kuumentamalta otsaltasi,
yhteen puristuneiden kulmakarvojen kautta

tavasin tieni haaleanvihreisiin silmiin
jotka eivät kohdistu; alas kyrillistä nenää
joka mielestäsi turpoaa kun juot.

Tulkitsin huulet, suupielet,
opettelin pehmeän kielen,
leukaperistä siirryin niskaan

Alas selkärankaa!
Vaiteliaan surun koristamat hartiat,

käsivarret kipeytyneet työstä,
ranteissa naulojen jäljet.
Stigmata, pimeä tähti

Ei sinussa ollut virheitä.
Minä lopulta tulkitsin väärin:
kun tulin runolliselle pyllyllesi,
odotin malttamatta sanoja:
tämä on sinulle, rakkaudella

Mitäpä minä
vilpittömyydestä tiedän.

⁜ ⁜ ⁜

Kun Jumala jouluyönä syntyi,
minä kahlasin pimeässä nousuvedessä

Playa Barcelonetalla
ja ajattelin Häntä.

Jumala ei rakasta
eikä vihaa: Jumala on.

Jumala ei armahda
mutta sinä voit sen tehdä.

Jumalaa ei voi tuntea
mutta koskettaa voi:

Jumala on nainen
jonka hiukset tuoksuvat ruoholta,

koditon tyttö jonka paidan alle
ujuttaa käsi ennen nukahtamista.

Ei ole tarpeen puhua Jumalasta.

⁜ ⁜ ⁜

Yhteiskunnan ylä- ja ulkopuolella elin eilen,
kuin kuningas tai kerjäläinen,
porvarisnaisista uneksin!

Mutta tänään Tokoinrannassa
yksinäiset isät työntävät alakuloisia vauvoja lastenvaunuissa,
minä luin juuri runoja ja tulin surulliseksi.
Maailmantilanne ja minun:
ainoalta vaihtoehdolta näyttää irrottaa
ja ryhtyä kokonaan ulkopuoliseksi.

Pienet fasistiset koirat toistavat
tarkkaan opetettuja liikkeitä:
kiitokseksi niille puhutaan kuin ihmisille.
Maailma on järjetön ja tunnistettavaa sielua vailla.

Ohi kävelee hyväksytty poeetta blondeineen,
pysähtyy ja lausuu sanan pari,
ylimielisesti kuten poeetan kuuluu:
täällä näyttää syntyvän lyriikkaa,
taisi eilen tulla puhuttua pitkää politiikkaa Rytmissä

Mutta tänään täällä rannassa tosiaan
on liikaa lapsia ja naurettavia koiria,
että voisin kunnolla olla murheellinen.

Niinpä muistelen Mandelstamia ja toimetonta rattoa:
kun huumeiden vaikutus alkoi vähitellen hälvetä,
eräänä kesäpäivänä, meren rannalla silloinkin,
haikea tunne & väkinäiset suudelmat,
tarkastelimme vesilintuja,
jotka rantahietikossa vaikuttivat surullisilta karikatyyreiltä
jostakin menneestä, suuremmasta, tavoittamattomasta.

Tällaisena päivänä soisin että minut pelastaisi
punatukkainen venäjätär,
ei ehkä kovin kaunis mutta kuitenkin hyvin viehättävä;
sellainen joita näkee raitiovaunuissa.

Otto Grundström (s. 1976) toimi rock-yhtye Tehosekoittimen laulajana ja nokkamiehenä vuodesta 1992, kunnes bändi tänä vuonna yllättäen ilmoitti lopettavansa. Grundströmin pöytälaatikot olivat kuitenkin vuosien varrella täyttyneet runoista, joita vokalistin omien sanojen mukaan "ei voinut käyttää pop-kappaleissa". Niinpä onkin vain loogista, että Otto kasvatti parran ja teki ensiesiintymisensä lavarunoilijana ennen kuin yhtyeen hajoamisesta oli kulunut kolmea viikkoa.

Oton runoissa yhdistyvät vakava ja hauska, arkinen ja unenomainen. Johnny Kniga julkaisee Grundströmin esikoiskokoelman keväällä 2005. Tässä esiteltävät runot saattavat olla esimakua kokoelmasta, tai sitten eivät.

Mikä Työmiestä Vituttaa
(osa sarjasta)

1.
Arkiaamuna, muistan
vaimo kysyi mikä työmiestä vituttaa
Paitsi sininen taivas, keltainen aurinko
tuli ensimmäiseksi mieleen
vaikka taivas olikin varhaisen musta
No nyt ei ole vaimoa kysymässä
mutta ei myöskään naurata
jäljellä kylmä viha, uuslukutaidon hankinta
ja toistaiseksi määrittelemätön toiminta

3.
Luennolla oikeuksista ja velvollisuuksista
lainatulla lyijykynällä kirjaan nettiosoitteita, puhelinnumeroita
Vieruskaverilla kiiltävät kengät ja kommunikaattori
Maksetaanko lennot ja oleskelu ulkomailla
hankala turisti kysyy, osoittaa kaikin tavoin
ettei oikeastaan kuulu tänne, ei vielä tiedä
juuri hänellä on 1,4 lasta

4.
Vaimo palaa, poika soittaa
tytöltä kortti Etelä-Ranskan valosta
Elämässä pitää olla tavoitteita
sanovat parvekelasit, siis pesen ne
ja äkkiä huomaan syksyn kauneuden
pistän siitä lehteen ilmoituksen
Keski-ikää lähestyvä miespuolinen työtön teollisuusduunari
etsii vastauksia, aitoja tai maksullisia

5.
Rakas työnantaja, silmäteräni
minuakin huolestuttaa suurituloisten ylinopeussakot ja verotus
Anna minä myyn itseni halvalla, vaikka minimipalkalla
ettet masentuisi, lähtisi maasta
että sinulla kaksi autoa pihalla olisi
purjevene ja vesiskootteri, vilkutan kyllä rannalla
Haen sinut yöllä kentältä, kun palaat lomalta
Ota minut halvalla

Olli Hyvärinen (s.1958) sanatyöläinen. Julkaistut teokset: **Risa Paha**, romaani, Art House, 2001; **Viimeinen sana**, runoja, Kesuura, 2003; **Haavekuvia, kolme draamaa**, Kesuura, 2003; **Kukkien järven itäpuoli**, runoja, Kesuura, 2004; **Mikä työmiestä vituttaa**, runoja, Kesuura, ilmestyy joulukuussa 2004.

Kuka söi auringon?
Päivä kyllä nousi, mutta pimeni äkkiä,
Linné kohotti katseensa papereistaan:
lajit, suvut, heimot, lahkot,
pirstaleina lattialla
koko palapeli, Luonto.

Hylkeitä muistuttavat suuresti myös vedenneidot, joita elää niin kylmissä kuin lämpimissä, makeissa kuin suolaisissa vesissä; puroissa, lampareissa, suonsilmissä, jopa kaivoissakin.

Olen omin silmin nähnyt
miten suola-aavikko muuttuu mereksi.
Olen pitänyt kädessäni sileää alkumunaa,
se oli kuin appelsiini, jonka kuorin
ja söin,
niin kaikki alkoi.
Myytti, siis tosi.

⁜ ⁜ ⁜

Loimi valittaa kangaspuissa,
ei anna tippaakaan myöten.
Vilutyttö, routarinta,
kutoo yötä harvemmaksi,
itäpäähän päivänjuovan.
Kyllä on kädelle kaunis esine,
naisen keksimä.
Saa nähdä milloin kaamos päättyy,
minkä ajanlaskun mukaan.
Ei se pääty, tyttö sanoo,
Päivä nielaisee meidät.

⁜ ⁜ ⁜

Ei siitä takkia tullut, tuli jurtta.
Täydellinen asumus, kannettava kotilo,
juuri kokoiseni.
Äänekäs suku pyrkii sisään, naisia kaikki,
loputon äitijono teltan oviaukolla:
näkyvyys tuskin kaksi sukupolvea.
Muu on kosteaa mustavalkokuvaa
ja perimän hauraita kaavoja,
spiraali, joka kiertyy kiertymistään,
Linnunradan itiösumu.
Siinä me kellumme, alamme itää,
kerromme tarinaa ja sekoitamme nimet;
ei se ole valhetta, emme vain muista.
Anteeksi äidit, etten synnyttänyt tytärtä.
Kenen nimeä se kantaisi?
Ja aika rientää.

⁜ ⁜ ⁜

Muistokirjoitus Laatokalla

Ennen kuin hukuit,
luulin tietäväni kaiken näistä vesistä.
Syvyys yllätti meidät raivollaan.
Tai ei se raivonnut, tuskin tiesi mitä teki.
Äkkiä taivaan pohja huimasi minua.
Pyhiinvaeltajat veivät saaren mukanaan
kivi kiveltä.
Sinulle riitti köyhän miehen aurinko,
pelkkä heijastus puntarin lasissa,
toinen ilmahinen tila, josta nyt katselet
maailman turkuja
täällä alhaalla tai yllä.
Minuakin, maajalkasissa.

⁜ ⁜ ⁜

Suuri päivä,
katselen Helsinkiä mereltä.
Huusin unissani isää,
heräsin ja itkin, en tiedä ketä huusin.
Minun piti kai kylvettää sinut
ja syöttää peltisellä lusikalla.
Ikävöin teitä kaikkia siellä
ja puhelen kanssanne lakkaamatta,
vaikka valehtelen koko ajan,
olen aina tosissani.
Annan suulleni anteeksi sen työt,
silloin en koskaan ole yksin.

Katja Meriluoto (s. 1975), helsinkiläinen filosofian maisteri ja sanataideohjaaja.

Olla ihmisiksi

Kirjat pahvilaatikoissa,
abstraktioiden tuoksu

isoäitien muotoinen kuluma
keinutuolin selkänojassa

aivot, puoli kiloa,
muuttokuorma lapsuudesta

sinne mistä olen kotoisin.

Esivanhemmat, merkintöjä 1700-luvun kirkonkirjoissa, varattomia talonpoikia. Jotakin heistä on vaivihkaa siirtynyt minuun: halut, pelot ja tottumukset, joita mieluusti kutsuisin omikseni. Olen kolmesataa vuotta vanha, mutta muisti ei yllä kauas. Vainajien elämä on kiinni minussa kuin kynnet ja hiukset.

Tuli ei valikoi, nielee kaiken mikä on tarpeeksi kuivaa. Uhraan sille risuja, vaahteranlehtiä ja kevyen, siivekkään ruumiin. Rastas putosi kuin juurtuakseen, siltä ei kysytty haluaako se kuolla. Se ei kysynyt lupaa kuolla. Kun ohuet luut ovat murentuneet, on luonto kokonaan unohtanut, että niiden ympärillä oli höyheniä.
Ja kauanko minä muistan.

Puutalo tuomitaan purettavaksi, hiekkatie päällystettäväksi asfaltilla, kauppojen neonkyltit alkavat puhua latinaa ja englantia. Maailmaa parannellaan niin kuin se olisi kesken, olisi joskus ollut. Niin kuin se olisi alkanut muutenkin kuin loppuakseen. Päivä päivältä kaupunki on läpinäkyvämpi: edistyneimmät rakennukset ovat akvaarioita. Pian kaikissa taloissa on lasiseinät paitsi sairaaloissa.

Kassajonossa mietin eilisiltaista televisiohaastattelua: harmaantuva mies sanoi, että ihmislaji ei tuhoudu. Jatkamme elämää avaruuskapseleissa, maapallo jätetään suureksi museoksi. Jonon päässä vaihdan rahani kassilliseen ruokaa, kassilliseen pakkausjätteitä. Leipä, makkara ja tomaatit muuttuvat elimistössä ulosteeksi, mutta jätteet eivät vaihda muotoaan tai katoa. Niistä kasataan korkeaa kilpailevien lajien muistomerkkiä.

Ihmisen ja linnun jalanjäljet
sekaisin hangella, sama matka
vaikka toisen jäljet ovat syvempiä
kunnes lumi sulaa.

Paikasta riippumatta yöhön eksyy.
Ajatukset kirkastuvat,
mutta näkemästään käsittää yhä vähemmän.

Liikkuu pystyasennossa, lisääntyy makuuasennossa. Rakentaa suurikokoisia laatikoita nukkumista ja ulostamista varten. Nykyisin asuu pääosin suurten asfalttilaattojen päällä, joissa on pieniä reikiä puistoja ja joutomaita varten. Lentokyvytön, mutta yläraajat soveltuvat taisteluun ja rukoilemiseen. Käyttää kieltä muuhunkin kuin annostelemaan ruokaa: puhuu selkein lausein ”minusta” kuin hyvästäkin tuttavasta.

Tervaleppä ei tarvitse virkatodistusta ollakseen olemassa. Hyttynen käväisee maailmassa ilman kastetta tai hautajaisia. Sinun pitää olla ihmisiksi, kammata tukka, nyppiä nenäkarvat, pukeutua että tajuat olevasi alasti. Jo ennen syntymää sinulle keksittiin nimi: menetit nimettömyytesi, jonka saat takaisin vasta kun muistolaatan kirjoitus on kulunut pois. Puhumaan oppiessa omaksut sanat, vaikka omaa on sanattomuus.

Hautausmaan muurin kivet ovat samaa peruskalliota, maailmaa ladottuna päällekkäin. Muurin vierellä kasvaa puita kuin hulluksi tulleita liikennevaloja: keltaista punaista ja vihreää samanaikaisesti. Ne laskevat aikiansa renkain, ilman historiankirjoja. Joita luemme että osaisimme harkita tarkkaan, tehdä erehdykset vasta sitten. Olemme erilaisia keskenämme kuten esimerkit lajista, variaatiot samasta teemasta.

Timo Hännikäinen on **Kerberos** -lehden päätoimittaja. Hänen toinen runokokoelmansa **Kilpailevan lajin muistomerkki** ilmestyy vuonna 2005.

Runosarja

Divaanin mytologioilla makaa merkkejä hohtava kone,
sylkee sylistään kaksipäisiä nuolia

Tuijotan valtameren autiota pohjaa,
haaksirikkoja ja särkynyttä, tutkimatonta muotoa

Valokaapeli loistaa avaruuteen
fossiloituneen merihirviön,
Nereuksen lapset.

Raskasta ruohoa, valaanluita,
korsetteja, kuiluja, sukupuolia,
hukuttautuneita itsemurhia,
riuttoja ja sukupuoletonta kiihkoa.

Painan rintaani spektrin sinisestä punaiseen,
uskon elämän litteyteen
tai olen ensimmäinen epäilijä.

Taivaat kantavat pimeän massansa.
Sammutan valot.
Käännän levyn.
Neula etsii ja löytää.

Keksin yhden tarun lisää.

⁜ ⁜ ⁜

En näe hengittää,
mutta tunnen sinut

Huurteiset lasit, kelloradion sininen aalto,
kellertävä oranssi,
(kutsumme musiikiksi)
ulottumaton säteily:

Mitä kätket aurasi reunoille,
lämmön taakse

En pääse itseni ulkopuolelle,
en irti iholtasi.

Taon teatterimiekkoja,
voisit pistää minua,
lyijy.

Olla minulle Gabriel,
kuukautinen keskiyö,
renessanssi, barokkiomena
tai vain psykodraama.

Askeleeni päättyvät ovelle,
siitä eteenpäin lennän.

Unohdan toisin kuin sinä

Lasse Rintakumpu on 22-vuotias turkulainen yleisen kirjallisuuden opiskelija.

Minun rakkaani tanssii käsillään ja sytyttää tähdet

Minun rakkaani asuu kymmenen maan takana kuumassa maassa, jossa appelsiinit putoavat hänen askeltensa rytmistä syliin. Hän kopauttaa jalkojaan maahan ja keltainen pöly nousee ilmaan. Kun hän tanssii, minä katselen ja taputan tahtia jaloille. Hän kääntyy minua kohti huvittuneena käsieni kiivaudesta ja kutsuu tanssiin. Jalkani kyllä innostuvat afrikkalaisista helisevistä kitaroista ja latinalaisamerikkalaisista tansseista, mutta ruumiini liikkuu kuin kauhakuormaaja, enkä siksi tartu rakkaani ojennettuun käteen, jonka silti suljen huulilleni.

Minun rakkaani pyörittää aurinkoa jaloissaan ja hänen käsiään pitkin valuvat silkat viinirypäleet. Ääni on salaperäinen ja matala, toisenlainen kuin kenenkään muun. Hän heilauttaa mustia hiuksiaan kuin Meduusan verkkoa. Siihen hän kerää saaliikseen viattomia ihmisiä.

Kun minun rakkaani tanssii flamencoa, kaikki ihmiset kerääntyvät hänen ympärilleen viskelemään lantteja ja taputtamaan ihailevasti käsiään. Hän hymyilee jaloillaan, jotka riisuvat miehet ja naiset aseista. Kun hän kopauttaa pölyävää maata kengänkorollaan, tähdet syttyvät ja sammuvat, niiden elämä alkaa.

Hameensa alla rakkaallani on salaisuus, jota hän kantaa kuin ikuista oliivipuuta. Kumarrun kohti puita, taivasta ja maata, rakkaani tarttuvaa hymyä – hän hymyilee niillekin. Minun rakkaani heittää ilmaan appelsiineja ja poimii ne suullaan.

⁜ ⁜ ⁜

Kun appelsiinit ovat pudonneet ja rakkaani tanssinut niiden pehmeiden kuorten päällä kiihottaen itsensä yhä äänekkäämmillä huudoilla korkeampiin askeliin, tähdet ovat asettuneet paikoilleen taivaalle, jonka alla eivät nuku kuin me kaksi. Pikimusta taivas hyväilee meitä kuiskauksilla pujottaessani auringonvalosta ja palmun rungosta tehdyn kruunun hänen kaulaansa. Hän kohottautuu ylöspäin kuin nähdäkseen mitä on aidan takana jonne olemme asettautuneet. Pyydän häntä laskeutumaan, ei siellä ole kuin kissa ja koira ikkunalaudalla, pari iäkästä tummaa naista, jotka supisevat hiljaa keskenään meitä osoitellen. Rakkaani kylvää häiriintymättä viinipuun siemeniä, joista olemme saavat oivan sadon.

⁜ ⁜ ⁜

Istutamme verenpunaista magnoliaa ruukkuun. Aurinko laskeutuu seetrien latvojen tasalle ja aloittaa aterioinnin niiden tuuheilla latvoilla, jalkani taputtavat jälleen tahtia rakkaalleni, joka tanssii käsillään. Hän laskeutuu avautuvan magnolian kitaan sanomatta sanaakaan, mutta odottaen suosionosoituksia. Hänen ylväs kaulansa kaartuu yötä vasten kuin nouseva sateenkaari valokärpästen luovuttaessa yölle loisteensa. Magnoliamme kasvaa ja sininen ruoho huojuu silminkuultavasti. Minun rakkaani askel on muuri, joka ei ole raja, vaan horisonttia kohti avautuva hiekkatie. Sen varrella on turvallista kulkea.

⁜ ⁜ ⁜

Kun tanssit on tanssittu, korot lepäävät työstä ja päivällinen on katettu neljälle. Hän istahtaa keskelle pöytää kumoten suuhunsa viinirypäleitä. Vanha, harmaantunut mies ei saa irti katsettaan kiharoista, jotka ovat levinneet pöydälle mustaksi valtoimeksi mereksi. Ennen kuin ehdin estää, hän nuolee niitä pitkällä kielellään, orkidean kukinnon kapealla keskuksella. Päivällisen jälkeen on aika lähteä eteenpäin tavaroittemme ja aasin kanssa.

Rita Dahl, 32, on vapaa toimittaja ja runoilija, jonka esikoiskokoelman **Kun luulet olevasi yksin** julkaisi syksyllä 2004 Loki-Kirjat.

MIKI BRUNOU

Hengitys höyryää kun teen tulta kotiinpaluun merkiksi
vatsa täytettävänä varpaat jäässä
yö sakea, tammikuusta sammuneena
peilit valmiina
unohtamaan kenen tahansa heijastuksen

Verhot kätkevät minut maailman innottomalta katseelta
liian vähän aikaa neulasten keräämiseen
kokoksi
tähdet maailman pohjaan uponneina
liian lähellä silmää että ne voisi unohtaa

Voin koputtaa kenen tahansa oveen
Elää kermaa vatkaten ennen kuin rappu puretaan
ennen kuin kenkäni
viedään jätesäkissä taivaaseen

⌖ ⌖ ⌖

Kissa tulee suoraan syliin
asettuu pulssini tahtiin
muistelen
kaikkia kuolemiani
miten tyttö itki rakastelun jälkeen
eikä poika osannut kuin tupakkaa polttaa
miten virtsa levisi kuolleesta rakosta
sairaalan vahatulle lattialle

Aurinko tulee ikkunan läpi
näyttää pölyn
johon hahmotella toiveensa kuvaa
päivä aikaa
panna kansanmurha vireille, pudistella matot
vetää uimapuku päälle
ennen kuin madot löytävät tiensä sisään
kasvettava lakanoista metsään
jossa ei kasva yhtään viulua

Miki Brunou 22-vuotias Tampereella yleistä kirjallisuustiedettä opiskeleva mies. Opiskeli vuosina 2001-2002 Oriveden opiston sanataiteen linjalla, jolloin sai opetusta muun muassa Risto Ahdilta ja Jyrki Vainoselta.

aattona porteilla kuusipuut
kuin vannehameita tuulessa,
oksilla valot heilahtavat
välillä pimeän puolelle, katoavat pinnan alle
kuin laiva joka kallistuu myrskyssä
ja ponnahtaa taas toiselta kyljeltään ylös
vettä ja valoa valuen,
huutoja, hetken huojennusta
veteen
ripottuvaa
valomurskaa
kerran, lähellä rantaa
autojonossa kuin lämpöisessä katsomossa
moottori hyrisee, pieni sormi piirtää huuruun
kukkaniittyä, hetkeä
ennen kuin otamme takakontista havut ja kynttilät
ennen kuin käymme portista, olemme
kasvojen läikkiä leikkiä
yksin kaksin käsikynkkää
mies pyörätuolissa polvillaan huopa,
miksi se erottuu heti, koko ihmistä peittelevä
valo keto karitsa
miksi se erottuu heti, lapsi
rattaissaan, suojan alla
ja haudoilla sula
steariini ja lumi, kun sulaa ja jähmettyy
kun kaikelle tapahtuu sama,
kuuma ja kylmä,
kaikki samaa ainetta. Ihmeellistä
että vajaassa tunnissa lämpötila laski
kymmenen astetta, sohjoon kaivertui jääkukkia
Trifolium
pyöreät kukinnot
kaikkine alalajeineen, teriö, säihke
säihkeen jälkeen
Kaikki
samaa
ainetta
vetinen poski märän kintaan haju olkien lämpö
rattaiden kuomun alla

Odotatko sinäkin tätä
kahden vuorokauden kynttilää,
yhtäjaksoista haluamme valaista
sinut ja kerran vielä sinut
silmiemme edessä
sinun kotisi
vihreä vilpoinen ja naavoista lämpöinen,
lallattaa lapsi suojan alla. Ja valot
ryskyttävät pimeää, kallistuvat
pinnan alle, joulupuut
kuin vannehameita, kesken tanssin,
pyörähdyksessä

Hannimari Heino asuu Porvoossa, kirjoittaa, suomentaa ja toimii lasten sanataideohjaajana. Viimeksi hän on suomentanut italialaista runoutta antologiaan **Italian runoutta 1900-luvulta** (The Lauttasaari Press 2004).

outro

joki joka hukkui
saari josta tuli
isona laiva
blue jeans
moon beams
plastic trees
in the adam
Œn evening
quan chai
la fuelha

el freg
s´erguelha
pohjoisen ulottuvuuden
eurolepti
suomi yksi
helvetin puuhamaa
oikeushenkilön
appendix
ilunga
shlimazl
ja naa

huipulle monta
huipulta
yksi
dionysos
irstas bacchus
gioconda nety
the unknown salt
of a rainbowtie
in the ice
waitin, for the sun
to switch
the nights off
taivaalla
}}} -parvi
farewell
happy fields
hail horrors hail
the sun to me
is dark
Œn silent
as a noon
i 0 u...
beirutin yö
jättimäinen
rinta
lukista

lähtee valonsäteitä
menneisyys näyttää
tanssilta
midironeista tuli
niblickkejä
fasten your
straitjackets
kolmen vähemmän autuaan
enkelin yllä
eksyneet vaatteet
ja lyyrinen hidrotica
hodie mihi

cras tibi
ibi patria
historia histrioni
ja salsa
salsa graecorum
vuorotteluvapaa talvehtii
sillä siisti
pulttaan korpit
oksille
koolaan korkeimmat
hetket
ciao petra

chiavi dori
sopimuspaperista puuttuu
allekirjoitus
ja nainen
on naitu on tiine
suolarappuset ja pisla
kolmantena kanttaanpyhänä
himmelfart
puut syö leijoja
kosan kukassa
säkeittäin ohraa
ja kauraa
meikäidän koikäti
mielen beta
ikävyyden

yhdestoista
kahdestoistaosa
onko gorkin puisto
jo syksyn
hane fane fekkun
ud meri mekkun
joko aamut
moskovanjoki
hebe mebe meibis
ihi lihi lei
viisi hirttä
meri vielä

otkryto
tulessa pensas
lehden koko
vuosikerta
ilta aikaista
lintua viisaampi
in that merry
green land
similis sum folio
de quo ludunt venti
blues is the colour

fado another
hole in the heart
limpin, this love
viides elementti
muta sanoi
napoleon
nec spe
nec
metu...

Hannu Helin on hyvinkääläinen runoilija, jolta on ilmestynyt kaikkiaan 15 kirjaa. Hänet valittiin vuoden runoilijaksi vuonna 1999.

Elias Canetti

Elias Canetti (1905–1994) syntyi Bulgariassa sefardijuutalaiseen perheeseen, jonka kotikielenä oli espanja. Perhe muutti usein ja asui mm. Englannissa ja Itävallassa. Elias oppi äidiltään saksan kielen ja opiskeli Frankfurtissa sekä Wienissä, jossa hän valmistui tohtoriksi. Saksan vallatessa Itävallan vuonna 1938 Canetti muutti Lontooseen.

Canettin ainoaksi jäänyt romaani *Die Blendung* (suom. *Sokeat*) ilmestyi vuonna 1935. Tämän jälkeen hän keskeytti kirjallisen työnsä ja valmisteli lähes kahdenkymmenen vuoden ajan laajaa filosofis-antropologista esseetään *Joukko ja valta* (1960). 1970-luvun alusta lähtien hän kirjoitti kolmiosaista elämäkertaansa, jonka viimeinen osa valmistui vuonna 1985. Nobelin kirjallisuuspalkinto hänelle myönnettiin vuonna 1981.

Sokeat-romaanin lisäksi hänen tuotannostaan on julkaistu suomeksi kahdeksan teosta, mm. muistelmatrilogia ja *Joukko ja valta*. Myös hänen kolme näytelmäänsä on suomennettu.

JERRY BAUER

”Der Beruf des Dichters” on puhe, jonka Elias Canetti piti Münchenissä tammikuussa 1976 vastaanottaessaan Münchenin yliopiston kunniatohtorin arvon. Kulttuurivihkot julkaisee ensimmäisenä Suomessa tämän puheen, jossa Canetti käsittelee taiteilijan eettistä vastuuta.

Kirjailijan tehtävä

teksti: Elias Canetti
kuvitus: Mirkka Hietanen

”Kirjailija” (Dichter) kuuluu sanoihin, jotka ovat lojuneet loppuun kaluttuina hyvän aikaa, joita on karteltu ja piiloteltu, joiden käyttäjä on joutunut naurunalaiseksi ja jotka on ammennettu niin tyhjiin, että niistä on tullut riutuneita ja rujoja varoitusmerkkejä. Jos joku on silti ryhtynyt harjoittamaan tuota tointa, joka on entiseen tapaan säilynyt, hän on sanonut olevansa ”joku, joka kirjoittaa”.[1]

Olisi voinut ajatella, että noin tehtäessä onnistuttiin luopumaan perusteettomista vaatimuksista, omaksumaan uudet mittapuut ja ankarampi itsekritiikki ja ennen kaikkea välttymään kaikelta, mikä johti arvottomaan menestykseen. Todellisuudessa kävi päinvastoin: juuri ne, jotka armotta kävivät sanan ”kirjailija” kimppuun, ryhtyivät tieten kehittelemään ja terävöittämään menetelmiä huomion herättämiseksi. Pikkusieluista käsitystä, että kaikki kirjallisuus on kuollut, julistettiin korkealentoisesti ja painettiin kalliille paperille, ja siitä keskusteltiin vakavasti ja juhlallisesti, kuin kyse olisi mutkikkaasta, vaikeaselkoisesta ajatusmuodosteesta. Tällainen hanke tukahtui toki pian omaan naurettavuuteensa, mutta toiset, joiden voimat eivät ehtyneet julistamiseen ja jotka laativat katkeria ja melko lahjakkaita kirjoja, saivat ”kirjoittajina” varsin pian kunnioitusta osakseen ja ryhtyivät siis siihen, mitä kirjailijat ennen tekivät: vaikenemisen asemesta he kirjoittivat samaa kirjaa yhä uudestaan. Vaikka ihmiskunta näyttäytyi heille täysin parantumattomana ja kuoleman omana, sille jäi yksi tehtävä: osoittaa heille suosiotaan. Joka ei tuntenut halua moiseen, joka oli saanut kyllikseen samoista vuodatuksista, oli kaksinkertaisesti tuomittu: ensin ihmisenä, tyystin arvottomana olentona, ja toiseksi kieltäjänä, joka ei tunnustanut kirjoittajan loputonta kuolemankaipuuta ainoaksi yhä merkitseväksi asiaksi.

Ymmärrätte, että tuollaiset ilmiöt saivat minut suhtautumaan pelkkiin kirjoittajiin yhtä epäluuloisesti kuin niihin, jotka edelleenkin kutsuvat itseään omahyväisesti kirjailijoiksi. En näe heidän välillään mitään eroa, he muistuttavat toisiaan kuin kaksi marjaa; heidän saavuttamansa arvovalta tuntuu heistä lakisääteiseltä etuudelta.

1. ”Der Beruf des Dichters” on puhe, jonka Canetti piti Münchenissä tammikuussa 1976. Saksan kielen Dichter tarkoittaa niin näytelmä- ja romaanikirjailijoita kuin runoilijoitakin, ylimalkaan fiktiivisen kirjallisuuden luojia. (suom. huom.)

Todellisuudessa kukaan ei näet ole nykyään kirjailija, ellei hän vakavasti epäile kirjailijanoikeuttaan. Jos joku ei havaitse maailmamme tilaa, hänellä tuskin on siihen sanomista. Maailman tuhoutuminen, joka aikaisemmin oli uskontojen perussanoma, on siirtynyt tämänpuoleiseen. Maailmanloppua, jota jo useamman kerran on harjoiteltu, katsovat suoraan silmiin ne, jotka eivät ole kirjailijoita; jotkut tutkailevat tuhon todennäköisyyttä, saavat siitä elantonsa ja tulevat yhä pulskemmiksi. Siitä lähtien kun ennustaminen jätettiin koneiden tehtäväksi, ovat ennustukset menettäneet arvonsa tykkänään. Mitä enemmän etäännymme itsestämme, mitä enemmän turvaudumme elottomiin tuomareihin, sitä vähemmän hallitsemme tapahtumia. Kun valtamme ulottuu kaikkeen, niin elottomaan kuin elolliseenkin ja ennen kaikkea kaltaisiimme, siitä tulee vastavoima, jota hallitsemme vain näennäisesti. Tästä voitaisiin mainita esimerkkejä sadoin ja tuhansin, mutta ne kaikki ovat tuttuja; erikoisinta tässä on, että ne ovat kaikkine yksityiskohtineen muuttuneet arkisiksi ilmoitusasioiksi, häpeällisiksi latteuksiksi. Älkää odottako, että toistaisin sen kaiken; minulla on tänään muuta, vaatimattomampaa esitettävää.

Maksanee vaivan pohtia, onko tässä maailmantilanteessa mitään, missä kirjailijat tai aiemmin sellaisiksi kutsutut voisivat osoittautua hyödyllisiksi. Huolimatta kohtalon iskuista, joita tuo sana on saanut kokea, on jotakin sen vaateista yhä jäljellä. Kirjallisuus voi olla mitä mielii, mutta se ei – yhtä vähän kuin ihmiskunta, joka siihen yhä turvautuu – ole kuollut. Miten eläisi se, joka kirjallisuutta yhä edustaa, mitä hänen pitäisi tarjota?

Törmäsin hiljattain sattumalta erään tuntemattoman tekijän muistiinpanoon, enkä siis voi mainita hänen nimeään, koska sitä ei tunneta. Muistiinpano on päivätty 23. elokuuta 1939, viikkoa ennen toisen maailmansodan puhkeamista, ja se kuuluu näin:

”Kaikki on kuitenkin jo menetetty. Jos tosiaankin olisin kirjailija, minun pitäisi pystyä estämään sota.”

Miten mieletöntä, voi nykyään sanoa, kun tiedetään, mitä sittemmin tapahtui, miten julkeaa! Mitä yksi ihminen olisi voinut estää, ja miksi nimenomaan kirjailija? Voiko kuvitella vaatimusta, joka olisi etäämmällä todellisuudesta? Ja kuinka tuo lausuma eroaa niiden mahtipontisuudesta, jotka omilla lauseillaan tietoisesti lietsoivat sodan?

Luin muistiinpanon ärtyneenä, jäljensin vielä ärtyneempänä. Tässä, ajattelin, olin löytänyt sen, mikä minusta oli ollut vastenmielisintä sanassa ”kirjailija”, vaatimuksen joka on jyrkässä ristiriidassa sen kanssa, mihin kirjailija parhaimmillaan kykenee, esimerkin suurisuisuudesta, joka oli saattanut tuon sanan huonoon huutoon ja herättänyt epäilyksiä heti, kun joku ammattikunnan edustaja löi rintaansa ja julkisti suurelliset tarkoitusperänsä.

Seuraavien päivien kuluessa tunsin hämmästykseksi, ettei lausuma jättänyt minua rauhaan, että se palasi yhä uudelleen mieleeni, että toistin sitä, erittelin ja sysäsin syrjään ja toistin uudelleen, kuin minun yksin kuuluisi löytää sen mielekkyys. Jo alku oli merkillinen: ”Kaikki on kuitenkin jo menetetty”, se ilmaisi täydellistä ja toivotonta tappiota aikana, jolloin voittojen oli määrä alkaa. Kun kaikki oli keskittynyt voittoihin, lause ilmaisee jo lopun lohduttomuutta ja vieläpä niin kuin kaikki olisi väistämätöntä. Päävirke ”Jos tosiaankin olisin kirjailija, minun pitäisi pystyä estämään sota” sisältää lähemmin tarkastellen kuitenkin suurisuisuuden vastakohdan, nimittäin täydellisen epäonnistumisen tunnustuksen. Ilmaiseepa tunnustus vastuullisuutta ja vieläpä siellä – tämä on ihmeellisintä – missä vastuusta voisi sanan tavallisessa merkityksessä vähiten puhua.

Tässä on joku, joka ilmeisestikin tarkoittaa, mitä sanoo, sillä hän sanoo sen hiljaa, itseään vastaan. Hän ei esitä vaatimusta vaan luopuu siitä. Kauhistuessaan sitä, mitä nyt vääjäämättä on tuleva, hän syyttää itseään, ei todellisia alullepanijoita, jotka hän varmasti hyvin tuntee, sillä jos ei tuntisi, hän ajattelisi tulevaa toisin. Niinpä alkuperäisen ärtymyksen lähteenä säilyy yksi ainoa: kuvitelma, joka hänellä oli kirjailijuudesta, ja se, että hän oli itseään sellaisena pitänyt, kunnes sodan syttyessä kaikki häneltä luhistui.

Nimenomaan tuo järjetön vastuullisuusvaade askarruttaa minua ja lahjoo puolelleen. Voitaisiin myös lisätä, että sanat, tietoisesti ja toistuvasti väärinkäytetyt sanat johtivat tuohon tilanteeseen, jossa sota kävi väistämättömäksi. Kun sanoin voidaan saada noin paljon aikaan – miksi sitä ei voida sanoin estää? Älköön ihmeteltäkö, että se, joka muita enemmän seurustelee sanain kanssa, myös odottaa niiden vaikuttavan enemmän kuin muut odottavat.

Kirjailija siis olisi – ja ehkä olemme päätyneet

tähän liian nopeasti – se, joka arvostaa sanoja erityisen korkealle ja viihtyy niiden seurassa yhtä mieluusti ellei mieluumminkin kuin ihmisten seurassa, jättäytyy molempien huomaan mutta luottaa sanoihin enemmän, myös pudottaa niitä istuimiltaan voidakseen asettaa sitäkin itsevarmemmin takaisin sijoilleen, kuulustelee ja tutkistelee niitä, hyväilee, raastaa, hioo, maalaa, jopa pystyy kaikkien tunkeilevien loukkaustensa jälkeen poistumaan paikalta kunnioittaen yhä sanoja. Silloinkin kun hän niin usein näyttäytyy sanain pahoinpitelijänä, silloinkin hän pahoinpitelee rakkaudesta.

Kaiken tuon toiminnan taustalla häämöttää jotakin, mistä hän ei itse aina tiedä ja mikä on useimmiten haurasta mutta toisinaan myös raastavan väkivaltaista, nimittäin hän haluaa puolustaa kaikkea sanoin ilmaistavaa ja itse hyvittää, jos siinä epäonnistutaan. Millaista arvoa tällaisen kuvitteellisen vastuun omaksumisella voi muille olla? Eikö se jää järjettömyytensä takia täysin vaikutuksitta? Uskon, että minkä ihminen itse ottaa kantaakseen, sen ottavat kaikki, rajoittuneimmatkin, vakavammin kuin sen, mitä hänelle tapahtuu pakosta. Tapahtumiin ei myöskään voi tuntea suurempaa läheisyyttä, ei syvällisempää suhdetta kuin silloin, kun tuntee olevansa niistä vastuussa.

Jos sana ”kirjailija” oli muuttunut monien mielestä nuhjuiseksi, niin siksi, että he liittivät sanan näennäisyyteen ja kevytmielisyyteen, johonkin, mikä vetäytyy pois karttaakseen turhaa vakavuutta. Ylevien kuvitelmien ja esteettisyyden yhdistelmä kaikkine vivahteineen ei liiemmin herättänyt arvonantoa juuri, kun ihmiskunta oli astumassa yhteen synkimmistä kausistaan, jota se ei kyennyt tunnistamaan, kun synkkyys jo oli sen ylle langennut; kirjailijain väärä luottavaisuus, todellisuuden väärinymmärtäminen, todellisuuden, johon he koettivat päästä käsiksi yksinomaan halveksien, kaikkien todellisuuden yhteyksien kiistäminen, heidän sisäinen etäisyytensä kaikesta, mitä tapahtui todella – sillä heidän käyttämästään kielestä sitä ei voinut löytää –: voi hyvin ymmärtää, että silmät, jotka näkivät selvemmin ja tarkemmin, kääntyivät kauhistuen pois moisesta sokeudesta.

Tuon vastakohdaksi löytyy lauseita, sellaisia, joista pohdiskeluni aloitin. Niin kauan kuin riittää ihmisiä – ja heitä on toki enemmän kuin yksi – jotka alkavat kantaa vastuuta sanoista ja jotka ottavat täydellisen epäonnistumisen raskaimmin, niin kauan meidän on oikeus takertua sanaan ”kirjailija”, Dichter, jota ihmiskunnan tärkeimpien teosten tekijöistä on aina käytetty, sillä ilman näitä teoksia emme lainkaan tietäisi, mitä ihmisyys merkitsee. Jäljelle jää vain yksi asenne, kun kohtaamme näitä teoksia, joita nautimme tosin eri tavoin mutta emme lainkaan vähemmän kuin jokapäiväistä ravintoamme, kun ne ravitsevat ja johdattavat meitä, silloinkin kun meille ei muuta ole jäänyt, silloin kun emme edes tietäisi, miten paljon ne meitä johdattavat, samalla kun me kuitenkin turhaan etsimme omasta ajastamme jotakin niiden rinnalle asettaa: kun kyllin ankarasti käännymme aikaamme ja erityisesti

itseämme vastaan, voimme päätyä siihen, että nykyään ei kirjailijoita ole, mutta kiihkeästi meidän on toivominen, että muutamia olisi.

Tuo kuulostaa varsin epämääräiseltä, eikä sillä ole paljoakaan arvoa, ellemme koeta päästä selville siitä, mitä kirjailijan nykyään pitäisi olla, jotta hän täyttäisi nuo vaatimukset.

Ensimmäiseksi ja tärkeimmäksi sanoisin, että hän on muodonmuutosten (Verwandlung) varjelija, vieläpä kahdessa merkityksessä. Ensinnäkin hän ottaa omakseen ihmiskunnan kirjallisen perinnön, joka on täynnä muodonmuutoksia.[2] Kuinka runsaasti, sen tiedämme vasta nykyään, kun lähes kaikkien varhaisten kulttuurien kirjoitukset on tulkittu. Viime vuosisadalle asti täytyi jokaisen, joka tutkiskeli tätä ihmisen ominaisinta ja arvoituksellisinta puolta, nimittäin muodonmuutosten lahjaa, tyytyä kahteen antiikin perusteokseen, myöhäiseen – **Ovidiuksen** *Muodonmuutoksiin*, lähes järjestelmälliseen kokoelmaan kaikkia tuolloin tunnettuja myyttisiä, ”korkeampia” muodonmuutoksia – ja varhaiseen – *Odysseiaan*, joka käsittelee erityisesti erään ihmisen, Odysseuksen, seikkailukkaita muodonmuutoksia. Hänen muodonmuutoksensa huipentuvat, kun hän palaa kotiinsa kerjäläisenä, vähäisimpänä mitä kuvitella saattaa, ja teeskentelyn täydellisyyttä, johon hän pystyy, ei kukaan myöhempi kirjailija ole tavoittanut saati ylittänyt. Olisi naurettavaa ryhtyä kuvailemaan perinpohjaisesti näiden kahden kirjan vaikutusta uudempaan eurooppalaiseen kulttuuriin, jo renessanssia varhaisempaan saati sitä myöhäisempään. Niin **Lodovico Ariostolla** kuin **William Shakespearella** ja loputtoman monilla muillakin Ovidiuksen *Muodonmuutokset* palaavat ilmoille; ja olisi aivan väärin kuvitella, että nykyaikana niiden vaikutus olisi ehtynyt. Odysseuksen kuitenkin kohtaamme nykyäänkin: maailmankirjallisuuden ensimmäisen hahmon, joka on tunkeutunut kirjallisuuden ytimeen ja perustaan; olisi vaikea mainita viisi tai kuusi yhtä valovoimaista hahmoa.

Odysseus on toki ensimmäinen, joka on ollut meille aina, mutta ei vanhin, sillä vanhempi on löytynyt. Tuskin sata vuotta on kulunut siitä, kun mesopotamialainen eepos *Gilgamesh* löydettiin ja sen merkitys tajuttiin. Eepoksen aluksi villieläinten keskuudessa elävä luonnonihminen Enkidu muuttaa muotoaan kaupunkilais- ja sivistysihmiseksi, ja tämä aihe kiinnostaa meitä suuresti nykyään, kun olemme saaneet kouriintuntuvaa ja varsin tarkkaa tietoa lapsista, jotka ovat kasvaneet susien keskuudessa. Saavutettuaan Gilgameshin ystävyyden Enkidu kuolee, ja tämä johtaa suunnattomaan taisteluun kuoleman kanssa, ainoaan taisteluun, joka ei jätä nykyihmiseen itsepetoksen katkeraa jälkimakua. Tässä tahtoisin tarjoutua omakohtaisesti todistamaan liki uskomatonta kehityskulkua: ei mikään muu kirjallinen teos, kirjaimellisesti ei mikään, ole määrännyt elämääni niin ratkaisevasti kuin tuo nelituhatvuotinen eepos, jota ei sata vuotta sitten tuntenut vielä kukaan. Löysin sen seitsentoistavuotiaana, eikä se ole päästänyt minua otteestaan, olen palannut siihen kuin Raamattuun, ja se on täyttänyt minut paitsi ominaisella vaikutuksellaan myös jonkin meille tuntemattoman odotuksella.[3] Minusta on mahdotonta pitää lopullisena saamaamme perintöä, jota käytämme ravinnoksemme, ja vaikka osoittautuisi, ettei enää löydy yhtä merkittävää kirjallisesti tallennettua teosta, jää jäljelle luonnonkansojen suunnaton suullinen perinnevaranto.

Luonnonkansojen perinteessä ei nimittäin näy loppua muodonmuutoksille, joista tässä olemme kiinnostuneet. Niiden selvittämiseen ja jälkikätiseen suorittamiseen voisi käyttää koko elämänsä, eikä se olisi elämän haaskausta. Heimot, jotka useimmiten koostuivat muutamasta sadasta ihmisestä, ovat jättäneet meille rikkauksia, joita emme millään muotoa ansaitse, sillä meidän takiamme ne ovat kuolleet tai kuolevat silmiemme edessä, emmekä sitä edes näe. Myyttiset kokemuksensa heimot ovat säilyttäneet loppuun asti, ja merkillistä on, että tuskin mikään hyödyttää meitä enemmän, tuskin mikään täyttää meidät yhtä läpikotaisin toivolla kuin juuri nämä varhaiset, verrattomat runoelmat, joiden tekijöitä me jahtaamme, petkutamme ja ryöväämme ja raunioitamme, ajamme katkeruuteen ja kurjuuteen. Nämä ihmiset, joita halveksimme heidän vaatimattoman henkisen kulttuurinsa takia ja joita hävitämme armottomasti ja silmittömästi, ovat jättäneet meille ehtymättömän henkisen perinnön, jonka pelastamisesta ei tiedettä voi kyllin kiittää; sen todellinen säilyttäminen, sen herättäminen meidän elämäämme on kirjailijan asia.

Nimitin kirjailijoita muodonmuutoksen varjelijoiksi, mutta varjelijoita he ovat toisessakin merkityksessä. Kun maailmamme on suuntautunut suorittamiseen

2. Muodonmuutoksia Canetti käsittelee lähemmin kirjassaan **Joukko ja valta** (s. 427–492) (suom.huom.).

3. Katso Canettin teos **Soihtu korvassa,** s. 51–61 (suom.huom.).

ja erikoistumiseen, emmekä näe kuin huippuja, joihin pyritään eräänlaisella suoraviivaisella keskittymisellä, kun kaikki voimat suunnataan huippujen kylmään yksinäisyyteen, mutta kaikki alemmas jäävä, monimuotoinen, varsinainen, josta ei ole huipuille hyötyä, sysätään halveksien sivuun; kun maailmassamme muodonmuutos kielletään yhä ankarammin, koska se vastustaa tuotannon yleisiä tarkoitusperiä, ja kun maailmamme huolettomasti valmistaa yhä enemmän välineitä oman itsensä tuhoamiseksi ja samalla koettaa tukahduttaa sen, mitä ihmisyyden aiemmin hankituista ominaisuuksista vielä on jäljellä ja mikä voisi tuhomieltä vastustaa, niin sellaisessa maailmassa, jota voisi luonnehtia maailmoista sokaistuneimmaksi, tuntuu kerrassaan ratkaisevan tärkeältä, että jotkut kaikesta huolimatta harjoittavat edelleen muodonmuutoksen lahjaa.

Tässä olisi minun mielestäni kirjailijain todellinen tehtävä. Lahjansa avulla, joka aiemmin oli yleinen ja jota nykyään pidetään surkastumana mutta jota heidän olisi pidettävä kaikin keinoin yllä, heidän tulisi pitää ihmisten väliset väylät avoimina. Heidän olisi kyettävä muuttumaan keneksi tahansa, myös vähäisimmiksi, naiiveimmiksi, voimattomimmiksi. Että he haluavat kokea toisia sisältäpäin, sitä eivät saisi määrätä ne tarkoitukset, joista tavanomainen, niin sanoaksemme virallinen elämämme koostuu; sen olisi säilyttävä täysin vapaana menestyksen tai kelpoisuuden tavoittelusta, itsetarkoituksellisena intohimona, nimenomaan muodonmuutoksen intohimona. Tehtävä edellyttäisi alati avoimia korvia, mutta nämä eivät yksin riittäisi, sillä suurin osa nykyajan ihmisistä tuskin pystyy enää puhumaan. He ilmaisevat itseään sanomalehtien ja joukkotiedotusvälineiden lauselmin ja puhuvat – vaikka todellisuudessa eivät ole samoja – yhä enemmän samoin. Vain muodonmuutoksen avulla, käsitteen äärimmäisessä merkityksessä, jossa sanaa tässä käytetään, olisi mahdollista tuntea, mitä ihminen on sanojensa takana; siellä elävän ihmisen todellista tilaa ei muutoin voisi tavoittaa. Kyseessä on salaperäinen, luonteeltaan lähes täysin tutkimaton prosessi, ja silti se on ainut todellinen väylä toiseen ihmiseen. Prosessia on koetettu nimittää eri tavoin, on puhuttu eläytymisestä tai empatiasta; syistä, joita en voi tässä esittää, asetan etusijalle vaativamman sanan ”muodonmuutos”. Mutta kuinka ilmiötä nimitetäänkin, niin tuskin kukaan rohkenee epäillä, että siinä tapahtuu jotakin todellista ja arvokasta. Muodonmuutoksen jatkuvan harjoittamisen, kaikenlaisten ihmisten pakottavan kokemisen, kaikkien mutta erityisesti niiden, joita vähiten otetaan huomioon, muodonmuutoksen levottoman, minkään järjestelmän kahlitsemattoman tai lamaamattoman harjoittamisen näkisin kirjailijan varsinaiseksi tehtäväksi. On mahdollista, jopa todennäköistä, että vain osa tästä kokemuksesta päätyy hänen työhönsä. Kuinka hänen työtään arvioidaan – se kuuluu jälleen suoritusten ja huippujen maailmaan, joka ei meitä tänään kiinnosta; me yritämme selvittää, millainen kirjailija olisi, jos hän olisi olemassa, emmesitä, mitä hän jättää jälkeensä.

Kun jätän tässä tyystin huomiotta sen, mitä pidetään menestyksenä, kun suhtaudun siihen peräti epäilyksin, niin se johtuu vaarasta, jonka jokainen omalta kohdaltaan tuntee. Menestyksen tavoittelu ja menestys itsessään vaikuttavat kapeuttavasti. Määrätietoinen ihminen kokee taipaleellaan painolastiksi kaiken, mikä ei edistä päämäärän tavoittamista. Hän heittää sen sivuun keventääkseen kulkuaan, eikä häntä liikuta että hän kenties heittää menemään sen, mikä hänessä on parhainta; tärkeää hänelle on kohta, jonka hän saavuttaa; kohta kohdalta hän heilauttaa itseään ylemmäs ja laskee metrejä. Asema on kaikki kaikessa, se on määrätty ulkoa käsin, hän ei sitä luo, eikä hänellä ole osaa eikä arpaa sen syntyyn. Hän näkee aseman ja pyrkii siihen; ja niin hyödyllistä ja tarpeellista kuin moinen ponnistelu monilla elämänaloilla onkin, kirjailijaan, sellaisena kuin me tahtoisimme hänet nähdä, moinen vaikuttaisi tuhoisasti.

Kirjailijan on näet ennen kaikkea luotava itseensä enemmän ja enemmän sijaa. Sijaa ymmärrykselle, jota hän ei hanki mihinkään tietoisiin tarkoituksiin, ja sijaa ihmisille, joita hän muodonmuutoksin kokee ja ottaa itseensä. Niin kauan kuin kyse on tiedosta, hän voi hankkia sitä vain rehellisin ja puhtain prosessein, jotka määräävät kunkin tiedonalan sisäistä rakennetta. Mutta valitessaan näitä tiedonaloja, jotka saattavat sijaita etäällä toisistaan, hän ei seuraa mitään tietoista sääntöä vaan häntä ohjaa selittämätön nälkä. Koska hän avautuu samanaikaisesti tyystin erilaisille ihmisille ja käsittää heidät varhaisimmalla, esitieteellisellä tavalla eli muodonmuutoksella, koska tämä saattaa hänet taukoamattomaan sisäiseen liikkeeseen, jota hänen ei pidä heikentää eikä lakkauttaa – sillä hän ei kokoa ihmisiä, ei aseta heitä järjestykseen vaan ainoastaan kohtaa heidät ja tallentaa elävinä – koska hän saa näiltä lujia töytäisyjä, on hyvinkin mahdollista, että myös äkillinen kääntymys uuteen tiedonalaan on tuollaisten kohtaamisten määräämä.

Olen selvillä tuon vaatimuksen outoudesta; vaatimus ei voi herättää muuta kuin vastalauseita. Kuulostaa siltä kuin kirjailija kokoaisi itseensä vastakohtaisten ja ristiriitaisten sisältöjen kaaosta. Tuohon hyvin merkitsevään vastaväitteeseen en voisi toistaiseksi paljonkaan sanoa. Kirjailija on lähimpänä maailmaa, kun hän kantaa kaaosta sisällään, mutta hän tuntee, niin kuin alussa totesimme, vastuuta tuosta kaaoksesta, hän ei hyväksy sitä, se ei tunnu hänestä mieluisalta, hän ei luule itsestään liikoja, koska hänessä on sijaa vastakohtaisuuksille ja erillisyyksille; hän vihaa kaaosta eikä luovu toivosta, että voisi hallita sitä toisten edestä ja niin myös itsensä edestä.

Jotta kirjailija voisi lausua tästä maailmasta jotakin, millä olisi lainkaan arvoa, hän ei saa sysätä maailmaa sivuun eikä kartella. Koska maailma on kaikista tarkoituksista ja suunnitelmista huolimatta lähempänä kaaosta kuin koskaan ja koska maailma kiitää yhä nopeammin kohti tuhoaan, hänen on kannettava kaaosta sellaisenaan eikä ad usum Delphini, nimittäin lukijaa varten siloteltuna ja puhdisteltuna. Mutta hän ei saa jäädä kaaoksen uhriksi; hänen on vastustettava kaaosta nimenomaan kokemuksestaan lähtien ja asetettava toivonsa kiivaus sitä vastaan.

Mitä tämä toivo voisi olla, ja miksi sillä on arvoa vain jos se saa ravintonsa muodonmuutoksista, varhaisista, jotka hän omaksuu lukuelämystensä vaikutuksista, ja nykyisistä, jotka hän omaksuu avoimena todelliselle ympäristölleen?

Ensinnäkin on hänet vallanneiden hahmojen ylivalta, jolla he pitävät kiinni miehittämästään tilasta. He

reagoivat hänen sisältään, ikään kuin hän koostuisi heistä. He ovat hänen enemmistönsä; jäsentyneinä ja tietoisina he ovat, koska elävät hänessä, hänen vastarintansa kuolemaa kohtaan. Jo suullisesti periytyneiden myyttien ominaisuuksiin kuuluu, että niitä on toistettava. Niiden elinvoima rinnastuu niiden vakauteen; niiden ei sallita muuttua. Vain kussakin yksityistapauksessa on mahdollista selvittää, mistä niiden elävyys koostuu, ja niitä on ehkä tutkittu liian vähän siltä osin, miksi niitä on toistettava. Voitaisiin oikein hyvin kuvata, mitä ihmiselle tapahtuu, kun hän kohtaa jonkin myytin ensi kerran. Älkää odottako minulta tänään täydellistä kuvausta; muunlaisella ei olisi arvoa. Haluan mainita vain yhden seikan: varmuuden ja kumoutumattomuuden tunteen, vain noin oli, vain noin on voinut olla. Mitä myyteissä saadaankin tietää, miten uskomattomalta se toisessa yhteydessä vaikuttaneekin, myyteissä se säilyy vapaana epäilyksistä, myyteissä sillä on yksi ainoa muuttumaton hahmo.

Tätä epäilyksettömyyden varantoa, josta niin suuri osa on päätynyt meidän käsiimme, on riistetty jos jonkinlaisiin lainoihin. Liiankin tuttua on poliittinen väärinkäyttö, jota se on saanut kokea; vääristeltyinä, ohennettuina ja irvailtuina tuollaiset ala-arvoiset lainat saattavat kestää muutaman vuoden ennen kuin luhistuvat. Aivan toisenlaisia ovat tieteen ottamat lainat; mainitsen vain yhden silmiinpistävän esimerkin: miten psykoanalyysin totuussisältöön suhtaudutaankin, on psykoanalyysi saanut voimansa suurelta osin sanasta ”Oidipus”, ja psykoanalyysin vakavamielinen arvostelu tähtää nimenomaan tuohon sanaan.

Myyttien kaikinpuolinen väärinkäyttö selittää, miksi ne on hylätty, niin kuin ajallemme on leimallista. Myyttejä pidetään valheina, koska niitä tunnetaan vain lainojen kautta; ne sysätään lainojensa keralla sivuun. Niiden tarjoamat muodonmuutokset vaikuttavat tyhjiltä ja epäuskottavilta. Myyttien ihmeistä tunnetaan vain ne, jotka on keksinnöin onnistuttu toteuttamaan, eikä tulla ajatelleeksi, että jokaisen kantamuodosta olemme kiitoksen velkaa myyteille.

Myyttien varsinainen sisältö muodostuu erillisten yksityistapausten ohella myyteissä harjoitetuista muodonmuutoksista. Niiden keinoin ihminen loi itsensä. Niiden avulla hän teki maailman omakseen, niiden avulla hän osallistuu maailmaan; että hänen on syytä kiittää mahdistaan muodonmuutosta, sen voimme kyllä tajuta, mutta hänen on syytä kiittää sitä myös jostakin paremmasta, nimittäin armostaan.

En pelkää käyttää tuota sanaa, jota henkisyyden ammattilaiset pitävät asiaankuulumattomana: armo on, niin kuin erikoistumiseen kuuluu, karkotettu uskonnon alueelle, ja siellä sitä saadaan mainita ja hallita. Armo pidetään loitolla jokapäiväisen elämämme aineellisista ratkaisuista, joita tekniikka määrää yhä voimakkaammin.

Sanoin, että kirjailija voi olla vain se, joka tuntee vastuullisuutta, vaikka ei ehkä toteuta sitä yksityistapauksissa yhtä paljon kuin muut. Hän tuntee vastuullisuutta elämästä, joka tuhoaa itsensä, ja häpeilemättä on todettava, että tämä vastuullisuus saa ravintonsa armosta. Vastuullisuus on arvotonta, jos sitä julistetaan epämääräisenä ja yleisenä tunteena. Vastuullisuus vaatii muuttumaan konkreettisesti jokaiseksi yksilöksi, joka elää ja on olemassa. Myyteistä, periytyneestä kirjallisuudesta kirjailija oppii muodonmuutoksen ja niissä sitä harjoittaa. Hän ei ole mitään, ellei hän sovella sitä lakkaamatta ympäristöönsä. Tuhatkertainen elämä, joka häneen sisäistyy, joka kaikissa ilmenemismuodoissaan säilyy aistimellisesti erillisenä, ei tiivisty häneen paljaiksi käsitteiksi mutta antaa hänelle voiman asettua kuolemaa vastaan, ja näin siitä tulee jotakin yleispätevää.

Kirjailijan tehtävänä ei voi olla ihmiskunnan luovuttaminen kuolemaan. Hän, joka ei sulkeudu keneltäkään, tuntee tyrmistyen, miten kuolema vallitsee yhä useampia. Silloinkin kun kaikki pitäisivät sitä turhana uhkayrityksenä, hän ottaa ja riistäytyy irti eikä koskaan, ei missään oloissa antaudu. Ylpeänä hän vastustaa tyhjyyden lähettiläitä, joiden määrä käy kirjallisuudessa yhä suuremmaksi, ja taistelee heitä vastaan muilla kuin heidän aseillaan. Hän noudattaa lakia, joka on hänen omansa mutta jota ei ole laadittu häntä itseään varten, ja laki kuuluu näin:

Että ei sysätä tyhjyyteen ketään, joka sinne kernaasti tahtoisi. Että tyhjyyttä etsitään vain, jotta löydettäisiin tie siitä pois, ja tie osoitetaan kaikille. Että surua ja epäilystä kestetään, jotta opittaisiin vetämään muita niistä pois, mutta halveksimatta onnea, sillä se kuuluu luontokappaleille, vaikka ne murjovat ja raatelevat toisiaan.

Saksan kielestä suomentanut ***Markus Lång***

© KUSTANNUSYHTIÖ TAMMI

Ahtaasti, aina ja ikuisesti?

Maarit Verronen kuvaa Pienessä elintilassa ahdasmielisen perheen tyttären tuntoja tämän matkustaessa maailman laidalle. Mikä muuttuu matkalla?

Maarit Verronen
Pieni elintila
Tammi 2004, 208 sivua

Vaikka **Maarit Verrosen** romaanin *Pieni elintila* päähenkilöä haluasikin ravistella olkapäistä, kiteytyy hänessä hienolla tavalla jotain oleellista. ”Kaikki tarpeeton pois, kaikki tarpeellinen siistimmin ja tiiviimmin pakettiin”, kuvaa Verronen Natalian tuntoja. Onneksi Verronen ei vajoa kirjassa liialliseen psykologisointiin, vaikka Natalia onkin selvästi omanlaisensa; tarkkasilmäinen ja vähän ihmisten kanssa tekemisissä. Hän elää omassa maailmassaan ja on vieras tavallisten ihmisten kuvioissa.

”Natalia on aika erilainen kuin ystävänsä Erika, askeettisempi. Erika on modernia, lyhytjännitteistä tyyppiä, joka on hyvä kaikessa ja kuvittelee hallitsevansa kaiken, mutta kaikki onkin sitten vain tyhjää. Erika kyllästyy nopeasti, lopettaa harrastuksen jos toisenkin, vaihtaa jatkuvasti ammattia. Häneltä puuttuu halu syventyä, mutta Mensan testeissä hänen älykkyytensä on huomattavan korkea”, vertailee Verronen.

Entinen historian opiskelija Natalia on lumoutunut Antarktiksen valloittajista. Naparetkeilyn lisäksi hänen intohimonsa kohdistuvat piirtämiseen ja jäkäliin. Natalia matkustaa Atlantin rannalle etsimään **Edgar Evansin** juuria Etelä-Walesista ja lomailemaan pienille Scillysaarille. Samalla hän piirtelee kallioilta ja niiden koloista löytämiään jäkäliä. Natalialla on selvästi viehätystä extreme-harrastuksiin, hän hakeutuu ääritilanteisiin ja äärimmäisen yksinäisiin puuhiin. Hänen harrastuksensa ovat pitkälti sosiaalisesta elämästä loitontavia. Natalia on itsekin kuin jäkälänpala: se ilmestyy aina ensin, mihin olosuhteisiin tahansa; se sopeutuu, sulautuu ja melkein piiloutuu maisemaan.

Kaksi jaksoa mustavalkoisesta elämästä

Romaani koostuu vuorottelevista jaksoista: oli ”ennen”, on ”matkalla”. ”Ennen” kuvaa Natalian muistoja lapsuudesta ja nuoruudesta, ”matkalla” taas nykyhetkeä Atlantin rannalla. Natalian lapsuus ja nuoruus ahdasmielisten vanhempien yksisilmäisyyden alla on välillä raskasta luettavaa. Verronen sanoo, että hän

on kiinnostunut ajasta, jolloin itse eli lapsuuttaan ja varhaisnuoruuttaan 1970-luvulla. ”Olen kiinnostunut siitä, miten maailma toimii. 1970-luvulla elämä oli mustavalkoista, oli oikeisto ja vasemmisto. Natalian perhe on oikeistolainen jopa niin pitkälle, ettei ymmärrä antavansa lapselle venäläisvaikutteista nimeä.”

Muistoissa tärkeä sija on vanhemmilla, koululla ja ns. ystävillä. Matkalla Natalia törmää yläluokkaiseen brittipariskuntaan. Dorothy ja Trevor ovat lähes yhtä outoja ja ylimielisiä kuin Natalian vanhemmat. Siinä missä suomalaiset vanhemmat ovat juroja ja jyrkkiä, Dorothy ja Trevor katselevat ”rahvasta” nenänvartta pitkin. Nataliaa he kuitenkin pitävät sievänä ja hakeutuvat hänen juttusilleen, vaikka Nataliaa kiinnostavatkin jäkälät enemmän kuin heidän seuransa.

”Dorothy ja Trevor ovat BBC:n laatusarjapariskunta. En ole pyrkinyt tekemään heistä selkeästi koomisia tai kamalia. Dorothyhan on lähes sympaattinen”, Verronen miltei puolustelee.

Kun Natalian muistot ja nykyhetki vuorottelevat, on kuin katselisi negatiivia ja paperivedosta: kuva on sama, mutta kuitenkin eri. Alkaa miettiä, millainen tällaisen naisen tulevaisuus voisi olla. Hänen kellarinsa on selvästi jäänyt vielä siivoamatta. Suvaitsemattomien vanhempien lapsesta on kasvanut aikuinen, joka ei osaa vaatia itselleen mitään. Hän on kuitenkin hyvä muiden huolten kuuntelija.

Moraalinen moralisoimatta

Vaikka nykyhetki, matkalla-osio, on tietysti tärkeintä, se ei tuo kovinkaan paljon uutta Maarit Verrosen kirjailijakuvaan. Atlantin rantoja on kuvattu ennenkin. Ajankohtaisuutta tuovat väkivallan ja terrorismin säikeet. Romaanin palaset loksahtavat lopulta jännittävästi kohdalleen.

Natalian lapsuus vastenmielisine vanhempineen on kuitenkin suolanmakuista, nykyaikaista ja pätevää perhekuvausta. Erityisesti tytöt kasvatetaan Suomessa moittimalla – yhä edelleen. *Pienen elintilan* perheen julkisivun pitää olla tahraton; varsinkin perheen äiti on ahdasrajainen.

”Olen aina kuin mahdollista pyrkinyt esittämään perhekritiikkiä. Siinä on jotain erityisen liikuttavaa ja pysäyttävää, jos vanhempien ja lasten välillä ei ole kaikki kunnossa”, sanoo Verronen. ”Yhteiskuntakritiikki ei kuitenkaan kirjassani ole tarkoitushakuista. Romaani on pikemminkin moraalinen. Olen pyrkinyt kuvastamaan oman aikamme arvoja; jotain samaa, mitä voi lukea aikakauslehdistä.” Tämäntyyppisessä kirjassa on aina moralisoinnin ja syyllistämisen vaara, mutta Verronen selviytyy pahimmilta karikoilta. Hän asettuu lähinnä tilanteiden raportoijaksi.

Kielellisesti Verronen astuu *Pienessä elintilassa* askeleen kohti avarampaa proosaa. Aiemmin niin kristallinkirkkaat ja napakat lauseet ovat vaihtuneet hieman polveilevampaan, tai ainakin monisanaisempaan ilmaisuun. Verronen kuittaa asian sanomalla, ettei ole itse huomannut tämänsuuntaista muutosta.

Oma reviiri on tärkeä

Pieni elintila on romaani vapaudesta ja vapautumisesta. Natalian henkinen pienuus pääsee vapautumaan vasta matkalla. Hän on kuitenkin halunnut tietoisesti valita pienen elintilan. 7,3 neliön asumuksella on tosipohja. ”Näin joitakin vuosia sitten lehdessä myynti-ilmoituksen 7,3 neliön asunnosta. Sitä oli tietysti pakko mennä katsomaan, ja oli siellä muitakin, jotka olivat huomanneet saman ilmoituksen. Todellisuudessa ’asunto’ oli konttorihuone.”

Millainen sitten on Maarit Verrosen oma reviiri?

”Elintila tuli minulle erityisen tärkeäksi vesivahinkojen takia. Siksi tämä tematiikka on varmasti jäänyt vaivaamaankin. Koko kerrostaloelämä ja naapurit kiinnostavat. Itselleni on tärkeää, että asun ensimmäisessä kerroksessa, josta näkee puistoon ja kujalle.”

Kesäkuussa Verronen matkaili Irlannin tasavallan rannikolla, ja myöhemmin kesällä ilmestyi hänen kertomuskokoelmansa *Keihäslintu*, jossa Islannissa eläneellä, sukupuuttoon kuolleella siivetönruokki-linnulla on tärkeä osuus. Verronen kertoo matkustelevansa mielellään, jotta kirjoissa olisi paikan tuntua, vaikka kaikki paikat eivät välttämättä olekaan viihtyisiä. Hänellä on menossa Atlantin rantojen kiertäminen. Cornwallissa hän sanoo käyneensä jo kolme kertaa.

Kirjallisen tuotteliaisuuden salaisuus on kuulemma useampi yhtä aikaa työstettävä käsikirjoitus, jotka sitten valmistuvat aikanaan eri tahtiin. Irlantilaistunnelmia ei ehkä kannata odottaa heti seuraavaksi.

Pia Hyttinen

Klassikoita vastakarvaan

Jacques Derrida
Platonin apteekki ja muita kirjoituksia.
Toimittaneet Teemu Ikonen ja Janne Porttikivi
Gaudeamus 2003, 360 s.

Viime vuonna julkaistua ranskalaisfilosofi **Jacques Derridan** (1930–2004) artikkeleiden suomennosvalikoimaa *Platonin apteekki ja muita kirjoituksia* voidaan pitää pienoisena kulttuuritekona. Teoksen artikkelit painottuvat etupäässä hänen tuotantonsa alkupuolelle, vuosiin 1967–1972. Lisäksi mukana on kaksi myöhäisempää kirjoitusta, teoksen aloittava ja sen lopettava, joissa Derrida vastaa kriitikoilleen ja selventää filosofista ajattelutapaansa.

Ennen tätä teosta Derridalta oli suomennettu vain kolmesta haastattelusta koottu *Positioita* (1988), jolla on vaikeaselkoisen ja hämärän teoksen maine. Osittain tämä maine on oikeutettu: sillä haastatteluissa Derrida keskittyy eräiden keskeisten käsitteidensä selventämiseen, mutta mikäli lukija ei ole tutustunut hänen muihin kirjoituksiinsa, keskustelut jäävät irrallisiksi ja vaikeiksi ymmärtää. Siten *Positioita* ei mielestäni toimi ”johdantona” Derridan tuotantoon, kuten teoksen kääntäjä **Outi Pasanen** esipuheessaan väittää. Pikemminkin keskustelut tulevat ymmärrettäviksi vasta Derridan artikkelien ja muiden kirjoitusten pohjalta, joita nyt viimein saamme lukea suomeksi *Platonin apteekista*.

Platonin apteekkiin valitut kirjoitukset eivät ole temaattisesti yhteneviä, mutta niiden kautta piirtyy kuva Derridan keskeisistä käsitteistä ja ennen muuta ne tuovat esille hänen dekonstruktiivisen tekstien lukutapansa. Neljä kokoelmaan valittua kirjoitusta (”Vaarallinen täydennys”, ”Freud ja kirjoituksen näyttämö”, ”Ûsia ja gramme” sekä ”Platonin apteekki”) käsittelevät filosofian klassikoiden, **Rousseaun**, **Freudin**, **Platonin** sekä **Heideggerin** käsityksiä kielestä ja kirjoituksesta.

”Vaarallisessa täydennyksessä” Derrida toteaa klassisen tekstien kommentoinnin tyytyvän tekstin ”kahdentamiseen”; niissä ainoastaan toistetaan tekstin jo toteamat seikat. Derrida sen sijaan pyrkii tuomaan esille tutkittavan tekstin rakentumisen ehtoja. Hän pyrkii osoittamaan, että esimerkiksi Rousseaun kirjoituskäsitys perustuu tietynlaisiin ennakko-oletuksiin, jotka ovat ominaisia tietylle ajalle ja tilanteelle. Nämä ennakko-oletukset ovat osittain Rousseaun hallitsemattomissa. Derridan tarkoituksena on näyttää, miten Rousseaun intentionaalisesti tekstilleen antamat merkitykset eivät ole yhteneviä hänen kirjoittamansa tekstin kanssa. Näin kielen merkitykset eivät ikään kuin tottele Rousseaun niille tarkoittamia merkityksiä, ja tekstin voidaan osoittaa pakenevan kaikkia pyrkimyksiä sen tarkkaan määrittämiseen, ”lopullisen” merkityksen antamiseen.

Rousseaun kirjoituskäsityksen luennan kautta Derrida löytää tietynlaisen käsityksen tietoisuudesta ja merkityksestä (jota Rousseau ei itse tiedosta): Derridan mukaan länsimainen ajattelu on Platonista lähtien samastanut merkityksen ja läsnäolon. Lisäksi sen mukaan puhe on lähempänä merkitystä kuin kirjoitus. Myös Rousseau ymmärtää kirjoituksen jonakin merkityksen ulkopuolisena, vaarallisena täydennyksenä, joka tuhoaa alkuperäisen merkityksen. Derrida osoittaa tulkinnallaan, kuinka Rousseau sekä muut filosofian klassikot joutuvat turvautumaan kirjoitukseen, tuohon ”vaaralliseen täydennykseen”, jonka he yrittävät kieltää. Tajunta ei voi koskaan olla ”puhdasta”, vaan se on aina jo sidottu tietyn ajan ja kulttuurin tapoihin määrittää kielellisesti todellisuutta .

Derrida pyrkii dekonstruktiivisella lukemisellaan eroon tekstin toistavasta lukemisesta ja toisaalta myös yrityksistä sijoittaa tekstiin joitakin tekstin merkityksen ylittäviä tekijöitä. Esimerkiksi Rousseaun tekstien tulkinnassa hän ei ole ensisijaisesti kiinnostunut Jean-Jacquesin elämästä sinänsä. Häntä kiinnostaa vain se, mitä teksti tuo siitä esiin. Rousseaun tekstejä tulee näin tulkita tekstien itsensä kautta eikä pyrkiä liittämään tulkintaan esimerkiksi siihen kuulumattomia tietoja Rousseaun rakkaussuhteista tai elämäntavoista. Derrida mainitsee esimerkkinä tekstin ulkopuolelle pyrkivistä tulkinnoista psykoanalyyttiset tutkielmat, joissa tulkitsijat ylittävät täysin tulkitsemansa tekstin pyrkiessään paljastamaan tekstin kirjoittajan ”psykologis-elämäkerrallisen merkityn”. Psykoanalyyttiset tulkinnat eivät näin perehdy itse tekstiin vaan ovat jo ennen tekstin tulkintaa olettaneet tekstin paljastavan kirjailijan sisimpiä tuntoja, ja pyrkivät löytämään näitä tekstin merkkien takaa.

Suomennoskokoelman tunnetuin essee on epäilemättä ”Différance”, jossa Derrida esseen ensimmäisen lauseen mukaan hieman provokatiivisesti ”puhuu yhdestä kirjaimesta”. Différance on eräs Derridan ”epäkäsitteistä”, jonka kautta Derrida pyrkii osoittamaan, että merkitys ei ole läsnä itse merkissä, että merkeillä ei siis ole mitään (historiallisesti) pysyvää identiteettiä, vaan niiden merkitykset muuttuvat konteksteista ja historiallisista tilanteista riippuen. Derrida painottaa

esseessään kielen luonnetta subjektin tietoisten intentioden ylittävänä ja menee niin pitkälle, että toteaa subjektin olevan kielen ”efekti” (s. 260). Monet kriitikot ovat tarttuneet tähän väitteeseen tulkiten, että Derrida tarkoittaa kielen olevan jotakin subjektin kaltaista aktiivista, täysin itsestään käsin merkityksiä tuottavaa. Tämän tulkinnan mukaan ihmissubjekteille jäisi vain passiivisen marionetin rooli. Ymmärtääkseni tämä on väärintulkinta, joka perustuu turhaan kaksijakoon. Tulkinta olettaa, että on vain kaksi vaihtoehtoa: joko subjekti aktiivisesti sanelee merkitykset objekteille, tai subjekti on passiivinen kielen tuote. Derridan subjektikäsitys ei kuitenkaan palaudu kumpaankaan ääripäähän. Subjekti on aina jossain määrin oman aikansa ja kulttuurinsa tuote, ”efekti”, mutta hänellä on mahdollisuus muokata aikansa käsitystapoja kyseenalaistamalla dekonstruktiivisesti vallitsevia ja historiassa vallinneita tapoja määrittää todellisuutta. Muun muassa feminismi on tarttunut derridalaiseen dekonstruktioon ja lähtenyt tulkitsemaan uudelleen esimerkiksi eurooppalaisen kaunokirjallisuuden klassikoita. Kanonisoitujen tulkintojen tilalle voidaan esittää tulkintoja, joissa tekstin temaattinen merkitys sulkeistetaan, ja pyritään pikemminkin lukemaan tekstejä ”vastakarvaan” etsien niitä käsitystapoja, joita ne paljastavat tematisoimattomalla tasolla kirjoitusajan naiskäsityksistä.

Platonin apteekki on oivallinen avaus Derridan tuotannon varhaisvaiheeseen. Tekstit on valittu hyvin ja niiden kautta piirtyy kuva Derridan keskeisistä väitteistä ja käsitteistä. On selvää, että Derridan kirjoitukset eivät ole kääntäjälle helposti lähestyttäviä. Mielestäni suomennokset ovat kuitenkin yleisesti ottaen varsin onnistuneita, joskin muutamat suomennokset särähtävät korvaan. Esimerkiksi artikkelissa ”Freud ja kirjoituksen näyttämö” on muutamia kohtia, joiden suomennoksessa olisi ehkäpä voitu jakaa Derridan suosimia pitkiä lauseita lyhyemmiksi ja muuttaa ranskan kielelle tyypillisiä sanontatapoja sujuvalle suomen kielelle. Derridan tyyli on vaikea, eivätkä suomennoksen ranskankielistä ilmaisua matkivat sanontatavat ainakaan helpota ymmärtämistä.

Derrida on myöhemmässä tuotannossaan puuttunut varsin laajalti yhteiskunnallisiin epäkohtiin, ja hänen dekonstruktiivisen lukutapansa eettiset painotukset ovat korostuneet. Olisi toivottavaa, että näitä myöhempiäkin kirjoituksia suomennettaisiin kokoelmateoksena. Tällöin myös ranskaa taitamattomat saisivat kosketuksen hieman selkeämpään ja kantaaottavampaan Derridaan kuin mitä varhaiset kirjoitukset antavat ymmärtää.

Maria Sell

”Maassamme ei hyväksytä väkivaltaista käyttäytymistä.”

Kai Widell
Verdad y justicia
– totuus ja oikeus
Suomen Rauhanpuolustajat ja Like 2004, Pystykorvakirja, 95 sivua

Muistatko syyskuun 11. päivän? Hyvä, jos muistat. Harva muistaa ja heistäkin moni haluaa kiihkeästi unohtaa.

Tuona kyseisenä päivänä Chilen armeija kaatoi kenraali **Augusto Pinochetin** johdolla ja CIA:n tuella **Salvador Allenden** vasemmistohallituksen, joka oli maailman ensimmäinen vaaleilla valittu sosialistinen hallitus.

Elettiin vuotta 1973, joten tapauksesta on kulunut jo yli 30 vuotta. Ei siis ihme, ettei monikaan enää muista. Valokuvaaja **Kai Widell** matkusti syksyllä 2002 Chileen ja hänen ensimmäisiä havaintojaan oli, että historiasta haluttiin vaieta – se haluttiin unohtaa. Ja kuitenkin, ”oman historiansa tarkoituksellinen unohtaminen on traagista, sillä historia rakentaa kulttuuria ja auttaa siten ymmärtämään paremmin tätä hetkeä”, kuten Widell kirjoittaa juuri ilmestyneessä teoksessaan *Verdad y justicia*.

Oli kuitenkin pieni ryhmä, joka ei halunnut, eikä halua unohtaa – kadonneiden ja murhattujen omaiset sekä entiset, elossa säilyneet vangit. Widell kiersi kameransa kanssa neljän kuukauden ajan Chileä ja ”tallensi menneisyyttä” vuosia tapahtumien jälkeen.

Koskettavinta kirjassa ovat henkilökuvat, pelkistetyt muotokuvat, joiden yhteydessä ihmiset kertovat elämästään. Toistuvana teemana on oikeuden puute ja yhteiskunnan halu unohtaa totuus – ”justicia” ja ”verdad”. Kaikki kuvatut kasvot ovat vakavia, eivät sinänsä surullisia, mutta vakavia ja kysyviä, täynnä jo kenties ajan tuomaa tyyneyttä. Silmistä ei voi lukea vihaa, vaan pikemminkin niissä on surullista syytöstä, vai onko se väsynyttä odotusta. Ne kysyvät ääneti oikeutta, kaipaavat totuutta.

Eräässä Chilen asevoimia johtaneen juntan ensimmäisissä tiedotteissa sanottiin, että ”maassamme ei hyväksytä väkivaltaista käyttäytymistä”. Ne, jotka eivät ole vielä unohtaneet, tietävät, ettei tuo tiedote koskenut kaikkia: tuhannet ja taas tuhan-net chileläiset joutuivat pidätetyiksi, kidutetuiksi ja murhatuiksi ja kymmenettuhannet joutuivat jättämään kotimaansa.

Koskettava muistutus.

Juha Väänänen

Virta kivessä

Riitta Rossilahti
Kivi virrassa
Omakustanne 2003.

Kirjallisuuden kenttä on hyvin valikoiva ja julma. Suomessa julkaistaan nimikkeitä väkilukuun nähden suhteellisen paljon. Monet teokset hukkuvatkin kirjallisen kentän periferiaan. Kaikkia julkaisuja ei tietenkään voi noteerata, ja pahinta teokselle on juuri tällainen kohtalo. Varsinkin omakustanteet joutuvat usein kirjamaailman kaukaisimpaan nurkkaan. Silti niiden joukosta löytää helmiä, aivan kuten suurten kustantajienkin tuotannosta. Löytäjän on vain itse oltava simpukka löytääkseen helmen – tai päinvastoin.

Pohjoiskarjalaista syntyperää oleva **Riitta Rossilahti** yhdistää omakustanneteoksessaan *Kivi virrassa* rohkeasti japanilaisten haiku- ja tankarunojen muotoa karuun pohjoiskarjalaiseen maisemaan. Japanilaisen runouden pienet helmet – koskettavat luontokuvat ja niiden kautta avautuva syvällisempi ajatus – ovat läsnä myös Rossilahden runovihkosessa. Flora ja fauna vain ovat meille suomalaisille tutumpia kuin aasialaisten vastaavat. Japanilainen runous on vuosisatojen ajan suosinut tiukkaan muotokaavaan sidottuja tanka- ja haikurunoja. Etenkin haiku tarjoaa lukijalle vain pienen kuvan. Se voi olla myös tunnetila. Tanka voi jo esittää enemmän.

Sekä Rossilahden että **Helvi Juvosen** lyriikasta voi löytää pienoismaailman, aivan yhtä tärkeän ja arvokkaan kuin meidän ihmisten maailma. Juvoselta löytyy pikarijäkälää ja myyrää, Rossilahdelta vastaavasti sudenkorento, sisilisko ja muurahainen: ”Rantakivellä/ aamuhartaudessa vain/ minä ja muurahainen.” Ihastuttavia kielikuvia syntyy myös kuvaamalla lumihiutaleita aroiksi ja kuutamoa ujoksi. Antamalla luonnonilmiöille ja elottomalle inhimillisiä piirteitä Rossilahti onnistuu herättämään lukijan huomaamaan elämän ihmeen niinkin totunnaisesti tyhjänpäiväisessä asiassa kuin kivi – joka muutamissa runoissa vertautuu uskoon. Uskon ei tarvitse liittyä jumalalliseen uskoon, vaan uskoa voi elämään ja ihmisen inhimillisyyteen – sodista ja julmuudesta huolimatta.

Teoksen runoissa taivaallinen ja maallinen kohtaavat toisensa yllättävän lähellä. Joki on taivaan peili ja virran pyörteet vertautuvat ihmiseloon ”jokaisella on/ oma kieputus.” Joki on huomattava ja tuttu symboli elämän virtana. Näin Rossilahdellakin. Siinä missä joen virta kannattaa valkoisia lumpeita, usko kannattaa elämää.

Kivi virrassa esittää ajatuksia ja tunnelmia monista elämän perusasioista. Toisaalta puhutaan pienenkin olennon merkityksestä ja rinnastetaan mm. ruusu ja sisilisko: ”Pääsiäistiellä/ ruusu ja sisilisko/ muurin lämmössä./ Ihastelen kiireettä,/ lämmittelen minäkin.” Fyysinen lämpö on tasavertainen lahja niin matelijalle, kauniille kukkaselle kuin ihmisellekin – ja tämän tankarunon tunnelmassa voi aistia myös sisäisen lämmön. Ihastuttavaa eläinkuvastoa esittää myös seuraava runo: ”Luomisen aamu./ Piisami piirtää viivaa/ vapaaseen veteen.” Ehkä Rossilahden käsitykstä uskosta voi päätellä jotain myös rinnastamalla edellisen runon seuraavaan esimerkkiin: ”Kristuksella on/ kevään vihreät kädet. -/ Multa ylistää.”

Näissä runoissa usko johonkin taivaalliseen, jumalalliseen, ei esiinny pidättäytymisenä ja kärsimyksenä, vaan usko on iloitsemista elämästä, annetusta lahjasta. ”En sirottele/ tuhkaa hiuksiin. Hymy/ parempi paasto.” Rossilahdella pyhiinvaelluskin alkaa aamulla puuronkeittämisellä. Lähimmäisistä välitetään esimerkiksi antamalla naapurille muutama muikku ja ojentamalla kädet linnulle pesäksi. Joskus elämän ympärillään tuntee vasta, kun oikein hiljentyy – joskus tämä onnistuu vasta, kun ikää on karttunut kunnioitettava määrä. Silloin voi kuulla kissankellotkin aholla.

Sisäisesti onnellinen ihminen kykenee iloitsemaan pienistä ja arkisista asioista: kun on heinäkuun pilvilampaita syli täynnä, tuntee voimakkaan elämisen tunteen. ”Syleilen, elän.” toteaa runon puhuja. Vaikka runoissa on läsnä hiljentymisen ja aistimisen elämys, niistä löytyy myös liikettä ja elämää: kevät kohisee, ja ”elämä huojuu kuin kevätkoivut”.

Suomen talviaika on pitkä, pimeä ja kylmä. Rossilahti osoittaa, että pimeän ja kylmän voi nähdä halutessaan toisinkin. Muutamat runoista ovat lämpimiä ja aurinkoisia tunnelmapaloja, puhutaan uuninpankosta, kissasta, rukista, hämynsinisestä langasta ja aroista lumihiutaleista. Erään runon puhuja toteaa, ettei hän pelkää metsässä. Se on hänen karhunturkkinsa. ”Oikeastaan en missään/ ole niin onnellinen.” Tämä runo puhuu juuri itämaisille uskonnoille ja elämänkatsomuksille keskeisestä panteistisesta asenteesta.

Runoissa kerrotaan lapsen vilpittömästä onnesta – millainen ilo on löytää metsämansikka! Oman paikkansa löytämisestä kertoo seuraava hyvin puhutteleva ja koskettava runo: ”Hengästyneenä/ nukahdin meren

keinuun./ Rytmini löysin." Meren kohina – hengitys – on jotakin liki käsittämättömän valtavaa. Se hengittää sisään ja ulos koko mahtavuudellaan. Vaikka pakkanen jäätää osia merestä ja suuret öljylaivat saastuttavat vahingoillaan, meri ei voi paeta. Samaan tapaan ihminenkään ei ratkaise asioitaan pakenemalla vaan kohtaamalla ne ja ottamalla sisukkaasti oman tukevan jalansijansa hektisessä arkipäivässä – ja avaamalla kaikki aistinsa ympäristölleen. Omaa läsnäoloaan elämässä voi kokeilla esimerkiksi miettimällä, miltä tuomi ja meri tuoksuvat – tai hevonen ja lämpimät nahkavarusteet satulahuoneessa.

Kivi virrassa on ilahduttava teos, jota voi lukea uudestaan ja uudestaan tunnelmoiden. Tematiikka on niin universaalia, että runot koskettavat jokaista. Luonto on jokaiselle avoin.

Pieneen runokokoelmaan on sommiteltu muutamia mustavalkoisia piirroksia, jotka nekin noudattavat pelkistetyn kaunista japanilaista tyyliä. Rossilahti näyttää sisäistäneen haiku- ja tankarunouden olemuksen – ne eivät ole pelkkää muotoa, vaan sisältö ja muoto yhdessä luovat nämä idästä kulkeutuneet runomuodot. Niissä ilmenee hyvin luonnon kunnioitus ja panteistinen maailmankuva.

Sonja Peni

Pikajohdatus tieteentutkimukseen

Mika Kiikeri ja Petri Ylikoski
Tiede tutkimuskohteena. Filosofinen johdatus tieteentutkimukseen
Gaudemus 2004, 247 sivua

Tieteellinen tietäminen on kolonialisoinut tiedon kentän ja käsitteen viimeiset parisataa vuotta. Tiede, ja erityisesti luonnontiede, on pyrkinyt osoittamaan, että ainoastaan sillä on oikeus esittää totuusväittämiä. Esimerkiksi taide on modernilla ajalla yritetty syrjäyttää joko osaksi subjektiivista ilmaisua tai epämääräistä metafysiikkaa. Positivistinen tieteenkuva muuttui osaksi arkimaailmaamme länsimaiden 1900-luvun teknokraattisen kehityksen myötä. Viimeistään tällöin tiede ulottautui henkilökohtaisimmillekin arkipäivän osa-alueille.

Tieteen ja teknologian tutkimus on viimeisinä vuosina ollut kansainvälisesti suurimmin kasvaneita poikkitieteellisen tutkimuksen alueita. Suomessakin on keskusteltu, pitäisikö ala institutionalisoida omaksi alueekseen. Helsinkiin onkin opetusministeriön tuella jo perustettu tieteen- ja teknologiantutkimukseen keskittyvä Helsinki Institute of Science and Technology Studies.

Mika Kiikerin ja **Petri Ylikosken** *Tiede tutkimuskohteena. Filosofinen johdatus tieteentutkimukseen* pyrkii tarjoamaan opiskelijoille ja opettajille perustietoa tämän suuntauksen tärkeästä osasta. Oppikirjaksi tarkoitettu teos on yritys tuottaa keskeisiä määritelmiä ja teorioiden esittelyjä yleissä muodossa. Teknologiantutkimuksesta on ilmestynyt jo vuonna 2000 **Tarmo Lemolan** artikkelikokoelma *Näkökulmia teknologiaan*, kun taas (luonnon)tieteen tutkimusta ei ole suuremmin vielä suomeksi esitelty.

Kirjan teemat pyrkivät esittämään tieteentutkimuksen aseman. Kirjoittajat ovat hyvin tasapuolisia eivätkä ota vahvasti kantaa teorioiden ja suuntauksien paremmuuteen. Pikemminkin teoksessa vain esitellään erilaisia argumentteja ja vasta-argumentteja suuntauksille **Thomas Kuhnin** teorioista **Imre Lakatosiin** ja **Robert K. Mertonin** analysoimasta tieteen eetoksesta **Bruno Latourin** konstruktivistiseen otteeseen. Teoksen alussa tieteentutkimus määritelläänkin monitieteiseksi tutkimusalueeksi, joka tutkii tiedettä. Näkökulmat tutkimusalueella tulevat muun muassa filosofiasta, historiasta, politiikantutkimuksesta, sosiologiasta ja taloustieteestä.

Kirjoittajat tutkivat laajoja linjoja kokeen ja teorian suhteesta, tieteellisten kiistojen rakenteista sekä tieteen normeista ja palkkiojärjestelmistä muun muassa tieteen julkiseen ymmärrykseen ja realismin sekä relativismin käsitteiden erittelyyn. Kaikki teemat ovat selvästikin tärkeitä, eivät pelkästään tieteen näkökulmasta vaan myös laajemman kulttuurin perspektiivistä.

Kyseessä on siis perusteos, jolta ei voi vaatia suurta syvällisyyttä. Silti toivoisin, että jo oppikirjoissa asenne olisi rohkeampi. Teoksesta myöskin puuttuu valtaosin perustava tieteenkriittinen asenne, joka on kuitenkin ollut keskeinen osa länsimaista kulttuurihistoriaa erityisesti 1900-luvulla esimerkiksi Frankfurtin koulukunnan myötä. Samoin feministiseen tieteenkritiikkiin viitataan vain ohimenevästi. Missä ovat **Evelyn Fox Keller** tai **Donna Haraway**?

Teoksen puutteet johtuvat osin siitä, että se painottuu anglo-amerikkalaiseen tutkimukseen. Eurooppalainen tieteentutkimus (**Michel Foucault, Isabelle Stengers**, **Dominique Lecourt**) loistaa poissaolollaan. Bruno Latour sentään mainitaan. Tämä suuntautuminen ei tietenkään tarkoita, etteikö teos tarjoaisi myös paljon ideoita, mutta itse olisin kaivannut lisää tekstiä ja monipuolisempaa käsittelyä. Ongelma ei ole välttämättä tässä teoksessa, vaan uusliberalismin muuttamassa yliopistomaailmassa, jossa oppivaatimuksia supistetaan ja opintojaksoja tehostetaan. Silloin tarvitaan tiiviitä, lyhyitä johdatusteoksia, jotta opiskelijat saadaan ulos entistä nopeammin. Tieteenkritiikkiä tarvittaisiinkin myös suhteessa omiin yliopistovaatimuksiimme.

Jussi Parikka

Luomisen helppous ja tuska

Christian Braad Thomsen
Rainer Werner Fassbinder
– matka kohti valoa
(Alkuteos Fassbinder
– en rejse mod lyset, 1983)
Suomentanut Raimo Kinisjärvi.
Like 2004, 237 sivua
3. painos

Christian Braad Thomsenin teos *Rainer Werner Fassbinder – matka kohti valoa* ilmestyi alkujaan vuonna 1983 ja ensimmäinen suomalaisen laitos vuonna 1988. Nyt Like on julkaissut tästä elämäkerrasta kolmannen painoksen, jonka kuvitus on uusittu ja **Dan Steinbockin** esipuhe on sijoitettu kirjan loppuun. Kyseessä on ainoa Fassbinderista (1945–1982) suomeksi julkaistu elämäkerta, ja kun edellisestäkin painoksesta on vierähtänyt jo puolitoista vuosikymmentä, uuden laitoksen julkaiseminen on perusteltua. Lisäksi ohjaajamestarin syntymästä tulee ensi vuonna kuluneeksi 60 vuotta.

Elämäkerta piirtää kuvan vahvasta persoonasta, joka vältti kompromisseja ja toteutti tinkimättömästi omaa linjaansa. Kyseessä oli siis todellinen ”auteur”, jonka ehdottomuutta elokuvantekijänä voi verrata kenties vain **Pier Paolo Pasoliniin**. Kuten Braad Thomsen huomauttaa, Fassbinderin tapauksessa ei voi tehdä eroa elokuvien ja yksityiselämän välillä, sillä hänen elokuviensa aiheet liittyivät aina tavalla tai toisella häneen omaan elämäänsä. Niin kuin monet henkilöhahmonsa, Fassbinder itsekin toimi läheisiään kohtaan sekä rakastettavalla tavalla että nöyryyttävästi. Niinpä hänen ystävänsä ja työtoverinsa samanaikaisesti sekä rakastivat ja ihailivat että vihasivat häntä. Tämä näkyy myös tässä elämäkerrassa, sillä sen kirjoittaja, tanskalainen kriitikko, kirjailija ja elokuvaohjaaja Braad Thomsen tunsi Fassbinderin läheisesti koko tämän uran ajan. Kyseessä ei siis kuitenkaan ole mitenkään siloteltu kuvaus, vaan myös Fassbinderin henkilön ikävät piirteet tuodaan esiin.

Fassbinder oli ikuinen kapinallinen, joka taisteli porvarillista maailmankuvaa vastaan sekä yksityishenkilönä että elokuvissaan. Varsinainen vasemmistoradikaali hän ei kuitenkaan ollut, vaan joutui päinvastoin näiden silmätikuksi muutamien lausuntojensa vuoksi sekä arvostellessaan oman maansa terroristiryhmien toimintaa parissa elokuvassaan (”minä en heittele pommeja, minä teen elokuvia”, kerrotaan hänen sanoneen). Pikemminkin Fassbinder taisteli sovinnaisuutta sekä yleisiä trendejä vastaan. Hän ei elätellyt toiveita asioiden muuttamisesta, vaan pyrki kuvaamaan elokuvissaan maailmaa sellaisenaan.

Miehen työtahti oli aivan uskomaton. Hän ohjasi vuosina 1969–1982 yli 30 pitkää elokuvaa ja lisäksi tv-sarjoja sekä näytelmiä. Hän myös näytteli itse. Useissa Fassbinderin elokuvissa laajemmat rinnastukset hahmottuivat sorrettujen naishahmojen kautta, ja on tulkittu, että hän pystyi oman homoseksuaalisuutensa kautta samastumaan naisiin. Toisaalta häntä on syytetty naisvihasta, kuten nyttemmin **Lars von Trieriä**. Fassbinder kuvasi myös Saksan lähihistoriaa monissa töissään.

Fassbinder oli yleisömenestyksellä mitaten pitkään marginaalinen elokuvantekijä (joskin palkittu sellainen), kunnes vuonna 1978 valmistunut *Maria Braunin avioliitto* osoittautui suureksi menestykseksi. Hänen uransa kohokohtana monet pitävät tv-sarja *Berlin Alexanderplatzia* (1980), jonka päähenkilö Franz Biberkopf oli tekijälleen läheinen. Braad Thomsen nostaa toisaalta esiin Fassbinderin vähemmän tunnettuja teoksia (*Vuoden 13. kuukausi*, *Kolmas sukupolvi*), ja vastaavasti pitää ohjaajan tunnetuimpiin elokuviin lukeutuvaa *Lili Marlenia* (1980) vain rutiininomaisena tilaustyönä. Fassbinderin viimeiseksi elokuvaksi jäi **Jean Genet'n** romaaniin perustuva melko suorasukainen homoseksualismin kuvaus *Querelle* (1982), jonka tekeminen lienee ollut hänelle lopulta vapauttava kokemus. Braad Thomsen epäilee sen olleen tekijänsä henkilökohtaisin elokuva. Fassbinder ehti kuitenkin kuolla hieman ennen elokuvan ensi-iltaa. Hänen elokuvansa aiheuttivat aina suuria intohimoja suuntaan ja toiseen, eivätkä koskaan jättäneet katsojaa kylmäksi.

Braad Thomsenin tulkinta ystävästään on monin paikoin psykologinen ja suorastaan freudilainen. Hän huomauttaa, että vaikka Fassbinder ei koskaan tehnytkään elokuvaa lapsista tai nuorista, lapsuuden kokemukset vaikuttivat usein ainakin epäsuorasti hänen päähenkilöidensä elämään. Ja sama oli tilanne varmaankin Fassbinderin omassa elämässä. Braad Thomsenin mukaan hän ei koskaan täysin kasvanut aikuiseksi ja toimi tästäkin syystä elämässään oikullisesti ja muutenkin oman päänsä mukaan.

Osaltaan Fassbinderin mahtava energisyys kulutti hänet loppuun. Elämänsä loppupuolella hän kärsi masennustiloista ja kuoli lopulta lääkkeiden väärinkäytön seurauksena. Rainer Werner Fassbinder eli täysillä, kuoli melko nuorena, joskaan ei kaikkien mielestä jättänyt jälkeensä kovin kaunista ruumista. Nimensä hän kylläkin jätti elokuvahistoriaan suurin kirjaimin.

Eero J. Hirvenoja

Kolmepa kirjaa Kesuuralta

Olli Hyvärinen:
Kukkien järven itäpuoli
Kesuura 2004.
Eija Tuomela:
Surupukuinen nainen
Kesuura 2003.
Toivo Lyytikäinen:
Toivo
Kesuura 2004.

Olli Hyvärisen runokokoelma *Kukkien järven itäpuoli* sisältää rienarunoja, jotka osuvat kohteisiinsa kuin ohjukset terrorismin tukijaksi leimattuun siviiliin humanitaarisessa interventiossa. Erityisen nautittava on entistä kulttuuriministeri **Suvi Lindéniä** ivaileva runo: ”Anna mulle Suvi!/Sä olet mun päiväuni,/kauppakeskuksen mannekiini,/ Vuoden Eeva ja satuhäiden morsian./Anna edes valtionapua, vaikka en pelaakaan golfia/olethan niin inhimillinen!” Osaan kyllä arvata, minkä läänin läänintaiteilijasta Hyvärinen on saanut inspiraation runoonsa:” Hei likinäköinen läänintaiteilija, kaikkien kaveri paitsi mun! Puhkaiskoon runopoika takkuisen perseesi kahdeksan kertaa, tulkoon häntäluullesi,/ ettet enää paisuisi, näkisi tähtiä/”.

Hyvärinen hyökkää vasemmalta, mutta kritiikiltä ei säästy vasenkaan laita. Runominä on sammunut nuorena rauhanpatsaan alle ja herännyt pimeässä ja peloissaan, eikä Vasemmistoliiton kojusta tee mieli ottaa edes kahvikuppia. Politiikan lisäksi runoissa on illuusioton ote ihmissuhteisiin: ”Kun juon, haluan lohtua, siis rukoilen./ Koska olen ollut petollinen, et usko minun/olevan uskollinen.” Kaiken kaikkiaan tylyä ja kuvia kumartelematonta tekstiä. Kirjassa on useita viittauksia antiikin maailmaan, **Lutheriin** ja Suomen historian eri vaiheisiin. Kannen vähäeleinen kuva tuo mieleen **Mika Waltarin** piirrokset hänen omien kirjojensa kuvituksina. Piirros ei kuitenkaan ole Olli Hyvärisen, vaan hänen poikansa **Karri Hyvärisen** käsialaa.

Kustantamo Kesuuran omistajan **Eija Tuomelan** runokokoelma *Surupukuinen nainen* on ehdottomasti yksi paremmin kustantajana tunnetun Tuomelan laajan tuotannon huippukohtia. Leskeksi jäänyt ja isänsä menettänyt Tuomela käy tuntemuksiaan rohkeasti läpi: ”Tässä minä/kiroilen suruani pois,/ potkin hautakiviä/ revin istutukset/varastan kukat viereiseltä,/teen kunniaa isälle./Niin sekin eli elämänsä/huutomerkkinä/ lainausmerkkien välissä.” Mikä harvinaista, Eija Tuomela osaa ja uskaltaa kirjoittaa yksinkertaisesti: ”Miten kipeää/miten kipeää/ tekevät vuodet vielä vuosien päästä!”. On vaikeaa puhua suurista tunteista tyylikkäästi, mutta Tuomelalta sekin onnistuu hämmästyttävän helposti: ”Avioliittojen hautausmaalla/kuoleman nimi/ on toinen,/näissä leikkaussaleissa/ei papeista puhuta/minkä ihminen erottaa/sitä ei jumala/koskaan muistanut/yhdistää.”

Reilusti yli 70-vuotiaan **Toivo Lyytikäisen** päiväkirja *Toivo* kuvaa kirjoittamista useita kymmeniä vuosia vakavasti harrastaneen eläkeläisen arkea ja juhlaa. Käsikirjoitukset palaavat suurilta kustantamoilta kuin bumerangi, mutta Toivo jaksaa kirjoittaa. Lukija jää miettimään, onko syy hylkäyksiin hänen teksteissään vai jossain muualla. Tärkeä tuki Lyytikäiselle on ateljeekriitikkona toimiva kirjailija **Kaiho Nieminen**. Nuoremman lukijan silmissä Lyytikäisen puuhat ovat välillä tahattoman koomisia, mutta vähitellen herää kunnioitus Toivon intoa ja sitkeyttä kohtaan. Hän ei välitä sairauksista ja arvostuksen puutteesta, vaan tekee sitä, mitä elämässään todella haluaa. Lyytikäinen on tavoittanut kirjaansa hienon alakuloisen ja salaa humoristisen pohjavireen.

Käpyläläinen Kesuura on pienkustantajien kentällä täysin aliarvostettu. Eija Tuomela on halunnut pitää julkaisukynnyksen mahdollisimman matalana, mikä on osittain pilannut kustantamon maineen. Kannattaa kuitenkin muistaa, että suurienkin kustantamoiden julkaisuohjelmaan mahtuu monenlaista yrittäjää. Kesuura julkaisee monia erittäin hyviä kirjoja, jotka jäävät syyttä marginaaliin. Kustantamossa harjoitettu pyyteetön kulttuurityö ansaitsi sekä huomiota että tunnustusta.

Aleksi Ahtola

MIELIPIDE

Saat anteeksi, Jukka Koskelainen

Minä luin kirjan ja kirjoitin siitä liuskan arvostelun (*Kulttuurivihkot* 3/04); sinä luit liuskan ja kirjoitit siitä monen liuskan arvostelun (*Kulttuurivihkot* 4-5/04). Koetan edelleenkin kirjoittaa lyhyesti, vaikka paljon jää tietysti silloin sanomatta. Minä en suhtaudu ”pilkallisesti” mihinkään; minulle demokratialla on merkitystä; minä olen kiinnostunut sellaisista ongelmista kuin köyhyys ja epäoikeudenmukaisuus.

Onneksi löysit jotain hyvääkin. Sanotaan, että pahinta kirjailijalle on se, ettei kukaan noteeraa hänen teostaan. ”Hyvä että edes Kulttuurivihkot” - ensin minä ja sitten sinä.

Juha Väänänen

P.S. Ettei nyt kaikki ”hyvä” menisi Kulttuurivihkojen piikkiin, voin kertoa, että toinen ja toisenlainen arvostelu kirjastasi löytyy *Kumppanin* numerosta 3/2004.

Derridan jälki

JACQUES DERRIDA 1930–2004

Ilmoitus ranskalaisen filosofin ja oman aikamme ehkä merkittävimmän ajattelijan **Jacques Derridan** (1930–2004) kuolemasta saattoi mennä ohi korvien ja silmien valtaosalla suomalaisista. *Helsingin Sanomissa* asiasta tiedotettiin ensin muutamalla rivillä (10.10.2004) ja seuraavana päivänä julkaistu toimittaja **Timo Hämäläisen** nekrologikin oli varsin niukka. Television uutislähetyksissä asia kuitattiin pelkällä maininnalla.

Tämä johtunee osittain siitä, ettei Derridan ajattelua yksinkertaisesti tunneta Suomessa. Sitäkin suurempi vaikutus voi olla sillä vastenmielisyydellä, jota Derridan ajattelu herättää laajoissa piireissä. Hämärän nihilistin ja relativistin leima istuu syvässä. Kuitenkin jo alustava perehtyminen Derridan teksteihin osoittaa, että hänen ajattelunsa lähtökohtana olivat pyrkimys eettisyyteen ja toisten arvostamiseen.

Kysymys kuolemasta nousi kuin enteellisesti keskeiseksi teemaksi Derridan viimeiseksi jääneessä haastattelussa (*Le Monde* 18.8. 2004), jolloin Derridan tiedettiin jo sairastavan parantumatonta haimasyöpää. Hän ei kuitenkaan halunnut puhua omasta kärsimyksestään tai pelostaan kuoleman edessä, vaan korosti elämän jatkumista. Tällä hän ei kuitenkaan tarkoittanut mitään kuolemanjälkeistä todellisuutta, vaan kertoi haluavansa jättää jälkensä ranskan kieleen ja jäädä tätä kautta ”eloon”.

Kieli oli Derridalle asia, joka edeltää ihmisiä ja joka jää elämään yksilön kuoleman jälkeen. Synnymme keskelle kielen määrittämää historiallista maailmaa, ja ajattelumme on pitkälti sidoksissa kieleen ja sen tapaan määrittää todellisuutta. Tämä nietzscheläisestä perinteestä juontuva kielikäsitys on Derridan keskeisimpiä ja kiistellyimpiä teemoja. Tähän liittyy myös useiden kriitikoiden korostama Derridan ”nihilismi”. Heidän mukaansa Derrida kieltää kielen ulkopuolella olevan todellisuuden olemassaolon. Derrida ei kuitenkaan kielikeskeisyydellään tarkoita ”ulkomaailman” kieltämistä vaan sitä, että todellisuus välittyy meille aina tietystä näkökulmasta käsin.

Varhaistuotannossaan Derrida tosin puhuu subjekteista kielen ”efekteinä”, mikä voi synnyttää mielikuvan subjekteista kielen rakentamina passiivisina osasina, mutta varsinkin myöhäistuotannossaan hän ymmärtää subjektin kieleen ja merkityksiin täysin palautumattomana. On siis olemassa alue, jota emme koskaan täysin voi ottaa haltuumme merkityksin, vaan joka pakenee määrittelyyrityksiämme. Tämä merkityksiä pakeneva alue on eettisyyden perusta ja lähtökohta. Meidän on suhtauduttava toisiin singulaarisina yksilöinä, joita emme saa yrittää määrittää omista lähtökohdistamme.

Termi ”dekonstruktio” liitetään usein Derridan nimeen ja monesti hänen väitetään perustaneen ”dekonstruktiivisen” koulukunnan. Eri alojen tieteentekijät ovat soveltaneet derridalaista dekonstruktiota teksteihin, joskus laihoin tuloksin. Epäonnistuneiden tulkintojen taustalla on väärinymmärrys dekonstruktion luonteesta. Monesti luullaan, että dekonstruktio on tarkka metodi, jota voidaan suoraan soveltaa teksteihin. Dekonstruktiivinen lukutapa ei kuitenkaan tarjoa mitään valmista metodia, vaan se on pikemminkin tulkitsijaa ohjaava eettinen velvoite jatkuvaan uudelleentulkintaan.

Derrida totesi dekonstruktiivisen lukutapansa olevan ”uutta valistusta” (”une nouvelle Aufklärung”), millä hän tarkoitti tietynlaista kriittistä asennetta. Uuden valistuksen mukaan kaikki käsityksemme on asetettava kriittisen reflektiomme tarkasteltaviksi. Kriittisyys tarkoittaa Derridalle äsitysten ja tulkintojen taustalla olevien mahdollisuusehtojen selvittämistä. Kriittisen luennan kautta tekstien voidaan osoittaa olevan sidottuja tietyn ajan laajempiin mahdollisuusehtoihin, eikä mikään teoreettinen käsitystapa voi vaatia hegemonista asemaa. Derridan dekonstruktiivinen lukutapa onkin ensisijaisesti eettisyyteen pyrkivää tekstien tulkintaa: tiettyjen teorioiden hegemonisen aseman kritisoinnin ohella dekonstruktion avulla voidaan toisaalta esittää perinteisille, kanonisoiduille ja oikeina pidetyille tulkinnoille vaihtoehtoisia tulkintatapoja. Vaihtoehtoisia klassikkojen tulkintoja Derrida toi esille omassa tuotannossaan.

Derrida julkaisi elinaikanaan nelisenkymmentä teosta ja satoja esseitä, luennoi ympäri maailmaa ja opetti sekä Pariisissa että Yhdysvalloissa. Derridan dekonstruktion vaikutus aikamme ajatteluun on kiistaton ja tieteenalojen rajat ylittävä: dekonstruktiosta vaikutuksia ovat saaneet niin feministinen tutkimus kuin kirjallisuus- ja oikeustiede tai vaikkapa arkkitehtuurin teoria. Myöhäisissä kirjoituksissaan Derrida otti myös yhä useammin kantaa ajankohtaisiin yhteiskunnallisiin epäkohtiin. Hän muun muassa vastusti rotuerottelua, puolusti algerialaisten siirtolaisten oikeuksia Ranskassa ja kritisoi voimakkaasti Irakin sotaa sekä Yhdysvaltojen maailmanherruutta. Epäkohtien kritisoinnillaan Derrida osoitti, miten dekonstruktio jatkuvana hegemonisten käsitystapojen kyseenalaistamisena toimii käytännössä.

Derridalaista kielikäsitystä ei voida sivuuttaa olankohautuksella. Varsinkin jokainen humanistista tutkimusta tekevä joutuu ottamaan siihen kantaa, halusi tai ei.

Maria Sell

Derridan suomennosvalikoima ***Platonin apteekki ja muita kirjoituksia*** *esitellään tämän numeron kirja-arvostelupalstalla sivuilla 58-59.*

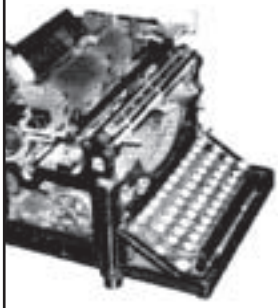

Arabinainen – uhri vai subjekti?

Ulkoasiainministeriön *Kehitys*-lehdessä (3/2004) **Susanne Dahlgren** esittelee professori **Amira El-Azhary Sonbolin** tutkimuksia arabinaisten oikeuksista. Sonbol on paitsi tunnustuksellinen muslimi myös feministi ja islamilaisen perhelain tuntija. Hänen viimeaikaiset työnsä käsittelevät Jordaniaa.

Laajoissa tutkimuksissaan Sonbol osoittaa, ettei naisten alistamiselle löydy perusteita Koraanista, jota hän pitää ainoana todellisena islaminuskon auktoriteettina. Usein naisia alistavissa laintulkinnoissa ja käytännöissä vedotaan Muhammadin esimerkin (sunna) kirjanneeseen perimätietoon (hadith) tai islamilaiseen lakitieteelliseen kirjallisuuteen (fiqh). Näitäkin auktoriteetteja venytetään tulkinnoissa niin pitkälle, että ne vastaavat paikallisia tapoja.

Jordaniassa nainen on asetettu ”isän, aviomiehen tai muun miespuolisen sukulaisen holhouksen alaiseksi, vaille omaa päätösvaltaa”. Tätä käytäntöä ei voi perustella sen enempää Koraanilla kuin myöhemmälläkään kirjallisuudella. Islamilaisen lain (sharia) mukaan naisella on oikeus itse päättää tuloistaan ja omaisuudestaan. Sen sijaan nainen luovuttaa avioliitossa oman seksuaalisuutensa ja lisääntymiskykynsä miehelleen, elatusta vastaan.

Jordanian perustuslaki takaa sukupuolten tasa-arvon, ja lisäksi koulutettujen naisten määrä kasvaa jatkuvasti. Vallitsevan tavan mukainen ”naisten suojelu” kuitenkin rajoittaa heidän osallistumistaan ja monien ammattien harjoittamista. Kyse on kuitenkin paikallisesta tapaoikeudesta, ei kirjallisista auktoriteeteista.

Jordanian lainsäädäntö suhtautuu niin sanottuihin kunniamurhiin varsin ymmärtäväisesti. Ne rinnastetaan lähinnä äkkipikaistuksissa tehtyihin intohimorikoksiin ja luokitellaan siten lievennetyn rangaistusasteikon piiriin. Sonbol kuitenkin osoittaa, että perheen kunnian palauttavat ”kunniamurhat” ovat useimmiten suunnitelmallisia ja perustuvat lisäksi huhuihin. Islam kuitenkin kieltää jyrkästi huhuihin perustuvan väkivallan.

Jordanian kuningas **Abdullah** kannatti vuonna 2000 rikoslain uudistusta, jossa perheen sisäisiä veritekoja käsiteltäessä olisi poistettu kaikki lieventävät tekijät. Parlamentin alahuone on kuitenkin koottu maaseudun heimojärjestelmän mukaiseksi ja siten tapaoikeuteen perustuva käytäntö jäi voimaan.

Avioero tekstarilla

Kumppanissa (5/2004) **Marko Juntunen** puolestaan raportoi Lähi-idän islamilaisia uskonoppineita ja poliitikkoja kuumentanutta kiistaa ”online-talaqista”. Sharian mukaan mies voi erota vaimostaan yksipuolisesti vain ilmoittamalla asiasta (talaq). Käytäntö ei siis vaadi vaimon kuulemista tai edes läsnäoloa. Eri koulukunnat kiistelevät nyt siitä, onko eron ilmoittaminen vaimolle sähköpostitse tai tekstiviestillä sharian mukaista vai ei. Kiista ei kuitenkaan ole pelkästään akateeminen, sillä se perustuu käytännön esimerkkitapauksiin.

Erään egyptiläisen auktoriteetin mukaan sähköposti tai tekstiviesti on pätevä ilmoitusmuoto, jos eroavat saavat asiasta lisäksi virallisen asiakirjan, joka osoittaa asiain kulun. Toisaalta sähköisiä välineitä on kritisoitu epäluotettavuutensa vuoksi. Samoin on korostettu sitä, että alunperin talaq oli nimenomaan suullinen ilmoitus, jolla oli todistajia. Poikkeuksia tästä säännöstä ovat puhekykynsä menettäneet.

Kuwaitissa sharian toteuttamisesta vastaavan neuvoston puheenjohtaja on ilmoittanut, että ”online-talaq ei lainopillisessa mielessä eroa suullisesta ilmoituksesta”. Toisaalta osa kuwaitilaispoliitikoista vastustaa kiivaasti online-avioeroja juuri todistajien puuttumiseen vedoten. Dubaissa Ulema-neuvosto puolestaan on hyväksynyt online-talaqin, ”kunhan ilmoitus tulee todistettavasti aviomieheltä, mies tekee ilmoituksen harkitusti ja omasta tahdostaan eikä viestin kulussa ilmene teknisiä ongelmia”.

Kiina-ilmiö on kiva juttu!

Sosiaalivakuutus-lehdessä (5/2004) **Tanja Heikkinen** haastattelee filosofi-historioitsija **Juha Sihvolaa**, joka on huolissaan Suomessa asuvien ulkomaalaisten ja ulkomailla syntyneiden vähäisyydestä. Sihvola kaipailee maahanmuuttajia sekä työvoimaksi että monikulttuurisuuden lähteeksi. Ilman tällaista moniarvoisuutta Suomen on vaikea pärjätä maailmalla, kansakuntien ja valtiontalouksien kietoutuessa yhä tiukemmin yhteen. Tosin Sihvolakin myöntää ongelmaksi sen, missä määrin maahanmuuttajien on integroiduttava valtaväestöön ja toisaalta säilytettävä oma siitä eroava identiteettinsä – joka puolestaan on Sihvolan peräänkuuluttaman moniarvoisuuden välttämätön ehto.

Hyvinvointikeskustelut ovat vieneet harhapoluille. Missään ei Sihvolan mukaan käydä kunnon keskustelua siitä, mitä ”hyvinvointi” oikeastaan on. Sen sijaan keskitytään menojen ja resurssien laskeskeluun ja ihmisten mielialojen ja tyytyväisyyden utelemiseen.

Kiina-ilmiöstä kysyttäessä hän suorastaan riehaantuu: ”Tehdastöiden siirtyminen muille maille on Suomelle positiivinen asia! Kuka täällä enää edes haluaa mennä töihin tehtaaseen. Kivaa, jos suomalaiset voivat ryhtyä tekemään haastavampia ja tekijälleen mielekkäämpiä töitä.” Melkoista puhetta filosofilta, joka sentään julkaisi taannoin teoksen nimeltään *Maailmankansalaisen etiikka*. Ilmaan jää, muuttuuko tehdastyö haastavaksi, mielekkääksi ja kivaksi, kun se siirretään jonnekin muualle.

Jouni Avelin

Pervotutkimus haastaa lukemisen alkeet

Pyörää ei tarvitse keksiä uudestaan, mutta lukeminen täytyy, yhä uudestaan. Lukeminen ei ole pelkästään sellaista sisä- ja ulkolukutaitoa, jonka tarve tulee metsäläisveljeksillekin äidin maidon mukana. Viime vuosina on puhuttu uudesta lukutaidosta etenkin koulutuksen tavoitteena ja käytetty epämääräistä termiä ”medialukutaito”. Termillä tarkoitetaan sitä, että lapsista pitäisi saada kriittisempiä viihteen ja taiteen vastaanottajia.

Taide vastustaa jo lähtökohdiltaan luomisen ja vastaanottamisen automatisoituneita tapoja, mutta myös vastaanottajan puolella on tarvetta pohtia, miten yhtenäiskulttuuri on turmellut kykymme nähdä viestien monet sävyt.

Kirjallisen ja etenkin kaunokirjallisen kielen lukeminen on kuitenkin edelleen lähtökohtana kriittisyyden harjoittelulle. Vaikka lukio-opetuksesta puuttuvat jopa semiotiikan alkeet, niin toivoa sopisi, että opetusministeriössä pohdittaisiin kriittistä lukutaitoa esimerkiksi pervotutkimuksen näkökulmasta.

Queer- eli kotimaisittain pervotutkimus on asenteeltaan ihmettelevää uudelleenlukemista. Pervotutkimus lähestyy sosiaalisen elämän ilmaisuja merkkeinä, jotka ovat arjen käyttötilanteissa pelkkää kommunikaatiota, mutta jälkikäteen tarkasteltuna ne peittävät vaihtoehtoiset merkit sekä murtumat yhdenmukaiseksi oletetussa identiteetissä.

”Identiteetti” on ollut viime vuosina humanistisen tutkimuksen suosikkitermi. Jokainen teoria tuottaa hieman erilaisen lähtökohdan sille, millainen toimija ihminen on nykyisessä tai menneen maailman yhteiskunnassa. Nämä toimijat ovat vertauskuvia sille, millaisena ihmisen ja maailman suhde näyttäytyy.

Identiteetistä itsestään on tullut jonkinmoinen vertauskuva, ainakin akateemisessa tutkimuksessa. Identiteetti ei ole jotain vakaata ja pysyvää, vaan tilannekohtaista. Opimme, millainen rooli meillä voi olla kotona, työpaikalla tai harrastuksissa – samoin kuin tavat lukea näitä identiteettejä, niin elävästä elämästä kuin medioistakin.

Pervotutkimuksen vallankumouksellisuus identiteettien luennassa tuli kattavasti esille kun täällä Turussa järjestettiin Pervopitojen (8.–9.10.2004) nimellä identiteetinvaihtopäivät. Nämä eivät ole mitkään yliopiston Hullut Päivät, joilla jakelisimme teoriasta leikattuja subjekteja polkuhintaan. Nämä seminaaripäivät ovat olleet hyvinkin vuorovaikutteisia. Keskustelevuudessaan ”pervot pidot” ovat syksyn kohokohta.

Kirjallisuustieteellä on paljon annettavaa pervotutkimukselle. Ei ole suinkaan sattumaa, että seminaarin eräänä kohokohtana julkaistiin kirjallisuustieteen artikkelikokoelma nimeltä *Pervot pidot* (toim. Lasse Kekki). Artikkeleissa käytetään homo-, lesbo- ja pervolähtökohtia, kun luetaan uudelleen sukupuoleen ja seksuaalisuuteen liittyviä tekstejä.

Pervot pidot -kirjassa on nostettu esiin taiteen, kirjallisuuden ja elokuvien keskeisiä hahmoja, joiden sukupuoli on aiemmin lokeroitu mustavalkoisesti homoksi tai heteroksi. Tutkimuksen strategiana on osoittaa, että kullekin sukupuolelle ”ominainen” seksuaalisuus on määritelty valtaapitävien kannalta. Sukupuoli ja seksuaalisuus ovat epävakaa yhdistelmä.

Hyvää tarkoittaneiden tekstien uudelleenluenta on pervotutkimuksen kannalta myös ”reparatiivista” eli korjaavaa luentaa. ”Korjaava lukeminen” ei ole tutkijoiden etuoikeus. Esimerkiksi jonkin elokuvan tai tv-sarjan fanien kirjoittamat kuvitelmat siitä, mitä fiktiiviset mieshahmot tekevät keskenään, on sekin korjaavaa luentaa.

Mediassa esiintyy jo enemmän homoja ja lesboja kuin raflaavuutta tavoittelevien ohjelmien ”pervokiintiö” edellyttäisi. Tv-sarjat kuten *Älä kerro äidille* tai *Sinkkuelämää* ovat näennäisesti liberaaleja. Trendikkäissä tv-tuotteissa homot ja lesbot esitetään nuoriksi, joiden seksuaalinen vapaus voidaan selittää iällä: he ovat ”vielä ailahtelevia” ja siksi epävarmoja suuntautumisestaan.

Trendisarjojen asenne on pikemminkin ”heteronostalginen”. Esimerkiksi *Sinkkuelämässä* on tutkijoiden mukaan nähtävissä kaipuu aikakauteen, jolloin heteroseksuaalisuutta ei oltu vielä normina kyseenalaistettu.

Pervoseminaarissa arveltiin, että heterot tekevät pervoutettujen hahmojen avulla surutyötä ja irrottautuvat vähitellen siitä, mikä on jo mennyttä, eli heteroudesta. Termi ”heteronostalgia” sai yleisöltä kannatusta. Heteronostalginen esitys käyttää pervoja, etenkin nuoria ”vielä ailahtelevia” hahmoja herättääkseen kaipuun aikakauteen, jolloin heteronormi oli vielä loukkaamaton.

Itse pidin käsitteestä ”arjen baletit”, jolla tarkoitetaan ihmisten luovaa siirtymistä työn, kodin ja harrastusten välillä. Näihin baletteihin nimittäin sisältyy mahdollisuus kyseenalaistaa se, että edustaisimme jossakin paikassa ”luonnollista” sukupuolta ja seksuaalisuutta enemmän kuin joissakin toisissa paikoissa. Homojen ja lesbojen pride-kulkueen kaltainen tapahtuma muuttaa osaltaan kaupungin arkisten tilojen merkitystä baletin lavasteena.

Se, että identiteetti itsessään muuttuu metaforaksi ja merkiksi, ei tietenkään ole kaikille ja kaikkialla emansipatorista. Edelleenkin ”representaation taakka” jää niille, jotka poikkeavat heteronormista ja jotka poikkeuksina paitsi seksualisoidaan myös pelkistetään seksuaalisiksi merkeiksi.

M. G. Soikkeli

Milloin viimeksi kävit Orionissa?

Muistathan, että voit lunastaa Orionin lippukassalta myös SEA:n sarja- & lahjakortteja!

SARJAKORTTI:
10 pääsylippua yhteensä EUR 30 (edellyttää kantakorttia à EUR 4, voimassa 6 kk ostopäivästä).

LAHJAKORTTI:
5 pääsylippua + kantakortti (leimataan 1. käytön yhteydessä, voimassa 6 kk ostopäivästä) yht. EUR 20

Muista myös filmaattinen joululahjaidea: ORIONIN JOULULAHJAKORTTI! (EUR 20, kuten edellä)

www.sea.fi/esityksset

Loki-Kirjat

www.lokikirjat.fi

2004

Raine Mäkinen
VOIN JO PALJON PAREMMIN. Tšehov Badenweilerissa.

Raikas historiallinen romaani Anton Tšehovin viimeisestä kesästä Badenweilerin kylpyläkaupungissa, Saksassa.

Varsinainen yllätys, hallittu ja tasapainoinen romaani. — H. Marttila, HS
160 s. ▪ lankanidottu ▪ 23 e

Rita Dahl
KUN LUULET OLEVASI YKSIN

Raikkaita runoja itsensä etsimisen teemasta.
72 s. ▪ nidottu ▪ 17 e

Maurice Blanchot
TUNNUSTAMATON YHTEISÖ

Ranskalaisen filosofin kirja rakkaudesta, kuolemasta ja yhteisön mahdollisuudesta.
128 s. ▪ lankanidottu ▪ 22 e

Stefano Benni
KEPLO

Italian "Arto Paasilinnan" hulvaton romaani, jossa seurataan nuoren pojan kasvua Pohjois-Italian vuoristoseudulla: varttumista ja jalkapalloa, opiskelua, rakastumista ja maailman vähittäistä muuttumista. Raikas kuin tuulenhenkäys!
335 s. ▪ sidottu ▪ 27 e

Jonathan Lethem
YKSINÄISYYDEN LINNAKE

Maailmoja ja musiikkia syleilevä kertomus mustan ja valkoisen pojan kasvamisesta aikuiseksi Brooklynissa, keskellä ahdistavinta 70-lukua. Kuin Dickensiä soul- ja rap-musiikin tahtiin!
604 s. ▪ sidottu ▪ 34 e

Simon Ings
RAUTAKALAN KAUPUNKI

Scifi-mestarin odotettu uutuus.
249 s. ▪ sidottu ▪ 27 e

Michael Collins
KADOTETUT SIELUT

Irlantilaisen, BOOKER-ehdokkaanakin olleen kirjailijan tummansävyinen mysteeri Amerikan keskilännestä. Vangitseva lukukokemus.
295 s. ▪ sidottu ▪ 27 e

Immanuel Kant
RADIKAALI PAHA

Tuore klassikkosuomennos.
296 s. ▪ lankanidottu ▪ 25 e

E. M. Cioran
KATKERUUDEN SYLLOGISMEJA

Mietelmällinen pohdiskelu maailman olemuksesta.

Evoluutio: Meidän aikamme Prometeus olisi opposition kansanedustaja.
192 s. ▪ lankanidottu ▪ 24 e

Jonathan Swift
TYNNYRITARINA

Viiltävän ironian mestarin, Gulliverin retkien kirjoittajan, toinen mestariteos.
197 s. ▪ lankanidottu ▪ 23 e